

ԱՋԳԵՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԳԱՐԱՆ

ՀԶ.

ԲԱՌԱՔՆՆԱԿԱՆ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դ Ա Ս Ա Կ Ա Ն Շ Ր Ջ Ա Ն

Բ.

ԳՐԵՑ

Հ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՄԻՒԹ. ՈՒՒՏԵՆ

Վ Ի Ե Ն Ն Ա

Մ Ի Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն Տ Պ Ա Ր Ա Ն

1914

ԲԱՌԱՔՆՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԳԱՐԱՆ

ՀԶ.

ԲԱՌԱՔՆՆԱԿԱՆ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ.

Վ Ի Ե Ն Ն Ա

Մ Ի Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն Տ Պ Ա Ր Ա Ն

1914.

ԲԱՌԱՔՆՆԱԿԱՆ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

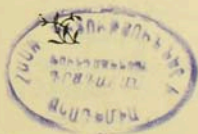
Գ Լ Ս Ը Կ Ը Ն Շ Ր Զ Ը Ն

Բ.

ԳՐԵՑ

Հ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՄԻՒԹ. ՈՒԽՏԵՆ.

Վ Ի Ե Ն Ն Ա

Մ Ի Ի Թ Ը Ր Ե Ը Ն Տ Պ Ը Ր Ը Ն

1914.

Յ Ա Ռ Ա Զ Ա Բ Ա Ն

Յառաջաքանութեան վերապահուած այս սուղ միջոցը պիտի ցանկայինք օգտակարապէս գործածել՝ ժամանակին ուշադրութենէն վրիպած քանի մը կարեւոր ծանօթութիւններով լրացրնելու ու կատարելագործելու «Բ ա ո ա ք ն ն ա կ ա ն դ ի տ ո ղ ու թ իւ ն ն եր», ուստաջին մասը, որ անցեալ տարի լոյս տեսաւ, (Բառաքննական դիտողութիւններ, դասական շրջան, Ա, Վիեննա 1913, էջք 120):

Նախ հարկ կը համարիմ՝ ծանուցանել թէ «մղրիլու», ու «մուտկայ», քառերը, որոնց մասին լուսաւորութիւն խնդրած էինք Դր. Գ ու ս ս է ն է ն (Դիւսսէլդորֆ) եւ հաղորդած պատասխանը մեր ընթերցողներուն (Թ. 55 եւ 100), կանխապէս արդէն լուսաքանուած են Ն. Մ ա ո է ն Գորիա եւ Շմոնի վկայաքանութեան հայ

հրատարակութեան նուիրուած մատենա-
 խօսականին մէջ (հմմտ. Հանդ. Ամս. 1898,
 էջ 270). — էջ 55. “խոհց,, եւ “խոհ,,
 քառերու շփոթումը մատնանշած ենք, ա-
 ւելցրնելու է նաեւ “ի փոքր ինչ իցկիսն,,
 (այսպէս նաեւ յոյնը՝ οἰκίσκος), որ երկու
 ուրիշ օրինակներու մէջ ընթերցուած է
 “իղկիսն,, (Ռսկ. Պատղ. Ա. էջ 813). —
 էջ 65—66. “հաւատ,, եւ “հաւտ,, յետնա-
 դարեան մատենագրութեան մէջ շփո-
 թուած են իրարու հետ նաեւ. “ի հաւատուսն
 գազանաքար յարձակին,, Մանդա-
 կունի, Ճատր, էջ 85, ուղիղ՝ “ի հաւատուսն,,
 եւ ի հակառակէն՝ “մոլորելոցն ի հաւատեան
 Զրիստոսի,, Թ. Արծրունի, էջ 189, որ
 պիտի ըլլայ “ի հաւատեան,, (հմմտ. Մորայր,
 Բառաքնութիւն, էջ 70). — էջ 68. մտա-
 դրութեան յանձնած ենք ասոր. եւ
 հայ. “ձապաղ,, քառերուն ձայնական
 նմանութիւնը, այսօր սակայն համոզուած
 ենք թէ պարզ “ձայնական նմանութեան,,
 մը առջեւ չենք գտնուիր, այլ օրինաւոր
 փոխառութեան. յ՛ “ձ,, շրջման օրինակ
 տես հայ. “ձրագ,, ասոր. = lampas,
 lucerna, (պրս.) եւ “ձիպոտ,, հայ ժո-
 դովրդական քառը արաբախօս հայը կը

կարդայ «շաստղ», (Քիւրակն 1899, էջ 116).
 — էջ 74—75. Ջգօնի հայերէն բնագրին մէջ կայ երրորդ օրինակ մըն ալ «յասպանաս», բառի, «եւասէին ցնթանաս յասպանաս բարբառովն», էջ 234. որ սակայն բուն բնագրի մէջ չկայ (Graffin, Pat. syr. I, էջ 572). — էջ 78 մեր առաջարկած «շանդիս», ձեւին համար համեմատելու է Եւսեբ. Բրոն. Ա. «փայլատակունս եւ շանթս», էջ 82, որ Մանանդեանի ծանօթացուած հատակոտորին մէջ կը փոխուի կ'ըլլայ «շանդս», եւ լուսանցքի վրայ՝ «շանդիս», (Հանդ. Ամս. 1905, էջ 19). — էջ 98. գրած ենք. «բայիս (սիգամի) արմատն (սեգ) դժբախտաբար յետ-ոսկեդարեան մատենագրութիւնն է որ պահած է մեզի», եւ «սեգ», բառը առած ենք քառակուսի փակագծի մէջ. ուրախութեամբ կը ծանուցանենք այժմ թէ Եւագրի գործոց մէջ արդէն, ուրեմն հինգերորդ դարու մատենագրութեան մէջ կիրարկուած է «սեգ», արմատը ճիշդ այն պարագայի մէջ ինչպէս Իրենեայ բով. «մի խաբիք, ասէ, ոչ պոռնիկք, ոչ կոսպարիշտք, ոչ շունք, ոչ սեգք, ոչ արուագէտք . . . զարբայու-

Թիւն Աստուծոյ ժառանգել ո՛չ կարեն»,
էջ 245 :

Այս կարելորդ դիտողութիւնները կը
յանձնենք քառաքնին հեղինակներու քա-
րեացակամ ուշադրութեան

Հ. Ա. Վ.

ԲԱԹԵՔՆԵՆԿԱԸՆ ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԵՍԵԿԸՆ ՀՐՋԸՆ

Աթղեստայք:

101. ՅԱթղեստայ մինչև ի հանդէս նորին որդւոց, յորմէ ազոնիստայքն -^Բէ-^Գթ-^Եյ+ կոչեցան, այսինքն սխերիւք. Եւսեբ. Քրոն. Ա. էջ 278. ՀԲԻ համար «լու եւս» է նոտրագիրս ընթեանուլ -^Բէ-^Գթ-^Եյ+ (Ա. էջ 12), որով տառական կը ներկայանայ յունարէն ἀθλιτοι յոգնակին. ՀԻւրջման ի կարծիքով - գիրք մուծուած է առնթեբակաց «ազոնիստայք» բառին ազգեցութեամբ՝ arm. աթղեստայք hat sein « vor dem ihm bei Euseb. unmittelbar vorangehenden ազոնիստայք erhalten (Arm. Gramm. էջ 339), սոյն կարծեաց կը յարի նաև Karst (Eusebius Werke, V. Bd., Die Chronik, Leipzig 1911, էջ 255) « -^Բէ-^Գթ-^Եյ+ (st. -^Բէ-^Գթ-^Եյ+) unter Beeinflussung durch -^Գթ-^Եյ+», ծագած համարելով: Որչափ ալ պատշաճական թուի ուղղագրական այս առաջարկը, հարկ է սակայն շեշտել թէ յոյն ἀθλιτοιց բառը ինչպէս Ասորիք [ܐܬܠܝܘܝܬܝܢ], նոյնպէս նաև Հայերը փոխ առած կրնան ըլլալ «աթղիսայ. հնչմամբ (հմմտէ յն. ἀθλιτοις), այս ձևը կրնայ -^Բ-

դէ-տ-յ+ի = տառին հարազատութեան հաստատուն ապացոյց մը շնորհել եւ այս պարագայիս «ագոնիստայք»-ի ո՛չ թէ -, այլ + գիրը առիթ տուած կ'ըլլայ «-դ-նէ-տ-յ+» գրութեան. յամենայն դէպս միայն - գիրը չէ կասկածելին, որ գոյութիւնն ալ հարկ է տարակուսի տակ ձգել, մինչեւ որ ձեռագրական համեմատութիւնը տայ վերջին վճիռը:

ածը:

102. Այս բառին տակ կը զետեղենք Քարսոյի հետեւեալ հատուածին վերականգնումը. «Ապա ուրեմն զարութիւն իմն սերման է ի կորիւնսն՝ որ երեւին ընդ տերեւաւք ծառոցն զոր առնու յոստն կարգին. եւ տունկ յարմատոցն նշանակ սերման են եւ այնպէս յաճումն սննդեան», Վեցօրեայ, էջ 93. այս մութ ու ակնյայտի խառնակ հատուածը կը ճգնի Նա հապետեան այսպէս լուսարանել. «... զոր առնու տունկ յարմատոցն եւ նշանակ սերման են եւ այսպէս կարգին յաճումն սննդեան» (Ուղղագրութիւնք, էջ 213—214). տպագրէն տարբեր ընթերցուած կը ներկայացընեն Նա զարէթեանի կրկին ձեռագիրները. մին կը կարդայ. «որ երեւին ընդ տերեւաւք ծառոցն: Բայց եւ -շէ (= reget, bourgeois) զոր առնուն յոստոցն եւ ք-նէ+ն (sic) արմատոց՝ նշանակ սերման են, եւ այսպէս առ ի տունկս ծառոց յաճումն սննդեան», քիչ մը տարբեր եւ համեմատարար աւելի ընտիր է երկրորդ օրինակին ընթերցուածը. «բայց եւ -շէ զոր առնին յոստոցն եւ ք-նէ+ն արմատոց» եւ այլն (Պատկեր 1893, էջ

56—57). մեր Մատենադարանին թ. 249 եւ 612 ձեռագիրները թէեւ Նաղարէթեանի օրինակներուն հարադաս յաւելուածը պահած չեն, սակայն հատուածիս վերջին մասը կատարելապէս կրնան լուսարանել «... զոր առնու յոստն եւ տունկքն յարմատոցն, նշանակ սերման են եւ այնպէս ։-բէն յաճումն սննդեան» : Այս անհուն տարբերութիւններէն ընտրելով այսպէս կարելի է վերականգնել եղծուած խեղճ բնագիրը . «այս ուրեմն զաւրութիւն իմն սերման է ի կորիւնսն, որ երեւին ընդ տերեւուք (թ. 249) ծառոցն : Բայց եւ -բէն, որ (Նաղարէթեան՝ զոր) առնին յոստոցն եւ տունկքն (որ) յարմատոց, նշանակ սերման են, եւ այսպէս կարգին յաճումն սննդեան.» այս ընտրութիւնը ամենամերձ է յոյն բնագրի դադարներուն :

ամենընտիր :

103. Ա եւ Ա՛ տառերու սերտ նմանութենէն ծագած «ի դատաստանացն -բէն անշէջ հրոյն», Բ ու զանդ, էջ 74 վրիպակը, Այտընեան ուղղած է -բէն, Քննական Քերականութիւն, Նախաշաւիղ, էջ 64. այսպիսի շփոթութիւն մը կը մասնանշէ նաեւ Նորայր Վահրամ վարդապետի (ԺԳ դար) «ի Յարութիւն Քրիստոսի» ծառին մէջ, ուր Գատ. Ե. 10 «-բէն-ի-լը կը կարգացուի «-բէն-ի-լը», Բառաքննութիւն, էջ 15 : Հոս կու տանք նման երկու ուրիշ օրինակներ ալ դասական մատենագրութենէն. Ոսկ. Պաւլ. կը կարգանք. «Եթէ ամենեւին իսկ ի խորս խաւարին իջա-

նիցեմք, սակայն «Վե՛լը՛նդը՛ն ատեան մտացն շապա-
կանի», էջ 219. նոսրագիրք գոյութիւն շունի
յոյն բնագրին մէջ, ուր կը հանգիպինք միայն τὸ
χρῆσταιον τοῦ νοῦ պարզ ասութեան. սոյն այս
χρῆσταιον բառը կը թարգմանուի քիչ մը ետքը
սակայն «ատեան բնութութեան» («Տնկեալ է ի մեզ
«Վե՛լը՛նդը՛ն բնութութեան առ ի յԱստուծոյ», անդ) եւ
«բնութիչ ատեան» («յորժամ բնութիչ «Վե՛լը՛նդը՛ն մտաց
յստակիցի», անդ, էջ 220). այս կրկին «ատեան»-
ները աչքի առջեւ ունենալով «Վե՛լը՛նդը՛ն բառը
կը սրբագրեմ եւ կը կարգամ «Վե՛լը՛նդը՛ն ատեան».
Եւ ի հակառակէն «Զիք ինչ քան զայն բարբառ
ամպարչտագոյն՝ աւրէն» գնեւ դատաւորին եւ
չ«Վե՛լը՛նդը՛ն բնութեանց մարդկեղէն մտաք բամ-
բասեւ», Ոսկ. Ես. էջ 317 պէտք է ուղղագրել
«չ«Վե՛լը՛նդը՛ն, ինչպէս ընթերցած է շ. Բ. (Ս.
էջ 59) = πανουργιχός, παντουργός, հմմտէ «Զոր
ամենատեառն «Վե՛լը՛նդը՛ն արարչին սահման ելից»
Բարսեղ, Վեցօրեայ էջ 72. այս ուղղագրու-
թեամբ կը փոխուի բնականաբար նաեւ մեկնու-
թեանս լատին թարգմանութիւնը, որ հարազատ
կարծելով «Վե՛լը՛նդը՛ն, բառը կը գրէ legislato-
rem naturae humana mente diiudicare, էջ 315:

ամիլան:

104. «Տեսի յաւարին «Վե՛լը՛ն մի նկարէն»,
Յեւսու, Է, 21. Ս. Գրոց մէջ անգամ մը միայն
գործածուած այս բառը որչափ ալ եղիչէի
ժամանակն իսկ միեւնոյն ձեւով ծանօթ եղած կը
թուի («Վե՛լը՛ն մին կարագեղ», Մեկնութիւն Յե-

սուայ, էջ 174), այսու հանդերձ ասորի Գրոց մէջ
 համապատասխան նոյն տեղը գործածուած |_γ 𐎎|
 (= ամեղա) ձեւը (Walton, B. S. polyglotta,
 հար. Ա. Յեսու, է 21) -հը-նի վերջին և տառը
 իբրեւ եկամուտ կը դատաւարտէ, ինչպէս մտադիր
 եղած է Հիւբշման (Arm. Gramm., էջ 300).
 այսու խնդրական բառիս ձեւը կը փոխուի կ'ըլլայ
 -հը-յ կամ թերեւս նաեւ -հը-յ (հմտէ Ս. Լե-
 հացի, "ամաղան", Գանձ Հայոց լեզուի կամ
 Բառարան Ստեփանեան, էջ 37, Տաշեան, Յու-
 ցակ, էջ 22—24), որ բնականաբար սեւէ լծորդու-
 թիւն շունի յոյն ἰμάτιονի հետ, ինչպէս կը կարծէ
 ՀԲ (Ա, էջ 71). և նշանագիրը ծագած է անտա-
 բակոյս յաջորդող "մի" թուական անականին
 նմանահնչուն հ տառին ազդեցութեամբ:

Ամուհեան:

105. Ծանրանալով --նի մասնկան վրայ կը
 հարցընէ Նորայր ի մէջ այլոց թէ "այսպիսի"
 ("Համաղասպուհի" եւ այլն) ինչ է արդեօք եւ
 Ահ-նի-ն, դուտար Աժդահակայ, յԵւս. Ժմ. 22,
 (Ասրիւն վարդապետ, էջ 406, Ծն. 3): Այս կար-
 ծիքին կը թուի թէ կը միտի նաեւ Վարսա, Քրո-
 նիկոնի գերմաներէն թարգմանութեան մէջ բառս
 շրջելով Amuhidinի (Eusebius Werke, V. Bd.,
 Die Chronik, Leipzig 1911, էջ 14, 18 եւ 243,
 Zusatzbemerkungen 36). Աւգերեան ընդ-
 հակառակն հայրանունական ծանօթ -ի-ն մասն-
 կան հետ կը նոյնացընէ անուանս է-ն վերջաւո-
 րումը թարգմանելով տառական Amuhian. "Ան-

նուչ կին որդւոյ իւրում՝ Նարուկոգրոսորայ զգուսար
 մի Աժգահակայ շԱՆՆԻՆՆ, էջ 45, զարձեալ
 «ՁԱժգահակայ զՄարաց նահապետի շԱՆՆԻՆՆ
 գուսար՝ իւրում որդւոյ Ն. խաւսեր կնութեան»,
 էջ 54. Ձօհրապեանի հրատարակութիւնն է
 որ (Eusebii Pamph. Chronicorum libri duo,
 Միլան 1818, էջ 36) ասոնց հանդէպ գիրք կը
 բռնէ եւ բառս լատիներէնի կը փոխէ Amuhia
 ձեւով (տես նաեւ Petermann առ Schoene,
 Eusebii Chronicorum libri duo, II, 38). այս
 վերջին ձեւն համարելով ամէնէն ուղիղը՝ հայերէն
 բնագիրը կը բաղձամ ընթեռնուչ «շԱՆՆԻՆՆ»
 յ տառին ներմուծմամբ — որուն ձեւագիրներու
 մէջ շատ անգամ ջնջուելուն հանդիսատես եղած
 ենք արդէն — Ն նշանագիրը որոշեալ յօդ միայն
 կը նկատուի այնուհետեւ, ինչպէս գիտել տուած
 ենք ի Wiener Zeitschrift für die Kunde des
 Morgenlandes 1913, էջ 127:

այս:

106. «Յաւնաւք, ասէ, ակնարկէին. որ
 պոռնիկ կանանց իմն սեփական նշանակ է շ-յ-
 յեղյեղուլ եւ զշքթանս եւ զշոայլութիւնս ցու-
 ցանեւ, Ոսկ. Ես. էջ 36. անիմաստ ու անկապ
 «շ-յ-» բառը յոյն բնագրին τὰς χόρας ընթեր-
 ցուածին հետ հաշտեցընելու համար ուղղագրելու
 է «շ-չ-» ինչպէս գիտենք ծանօթ բացատրութիւն
 է դասական հայերէնի մէջ «շ-չ- յեշյեշ-ւ» ոճը.
 հմմտէ «Մինչեւ ցփրփրել անգամ եւ շ-չ- յեշ-
 յեշ-ւ», Ե զնիկ, էջ 180:

անաշահիկ:

107. *Այր մի աւտարական եւ -ն-ը-նիկ
 եկիր յարեցար ի մեզ, կրկնագիր Ագաթան-
 գեղեար (Յուշարձան), էջ 93,²⁰. տպագրին -ն-ը-
 ի-ն-ի: Ընթերցուածին գէժ կրկնագրին ընծայած
 այս հարազատ ձեւի մասին Աճառեանի տուած
 լեզուաբանական տեղեկութիւնները շատ ուշագրաւ
 են (Հանգ. Ամս. 1913, էջ 17, հմմտէ նաեւ
 Hübschmann, Arm. Gramm. 101): Գիտո-
 ղութիւն մը միայն մեր կողմանէ. գեռ նոր ծա-
 նօթացուցինք Մարկուարտի սա ծանօթու-
 թիւնը թէ Արդ-ն-ը, Արդ-ը-տ անուաներու մէջ
 շէն առաջ ինկած է հնագոյն թն, մինչ -ն-ի-ն-
 բառի մէջ տեղաշրջուած եւ մնացած է (Պատմու-
 թիւն հայերէն նշանագրերու, Վիեննա 1913, էջ
 50, հմմտէ նաեւ նոյն ին Armenische Streifen
 ուսումնասիրութիւնը Յուշարձանի մէջ, էջ 292—
 293). կրկնագրին -ն-ը-ն-իկ բառին գոյութիւնը կը
 հաստատէ այժմ թէ *ն-ը-ն-ն ալ ենթարկուած
 է երբեմն լեզուաբանական տիրող ընդհանուր օրէն-
 քին, բայց յետոյ տակաւ կորսուած է տեղի տա-
 լով սովորական -ն-ի-ն ձեւին: Մակարայեցոց
 կրկին -ն-ը-ն-իկներուն (Ա. Մակ. Գ, 4 եւ Գ.
 Մակ. Է, 3) տարբերութիւն չեն ընծայեր ո՛չ Ջո-
 հրապետան եւ ո՛չ «Համեմատութիւն ձեռագրաց
 վանաց Ս. Յակոբայ» (հմմտէ Տաշեան, Յուցակ,
 թիւ 244):

անաւզուտ:

108. *Քանզի ասէ, կոչեն զմեզ մարգարէս
 -ն-ը-ն-ի, փոխանակ զի ոչ ընկալար մեք զուտ

մարգարէան նոցա, Եւսեբ. Եկ. Պատմ. էջ 377. Ճարեան յոյն բնագիրը կը թարգմանէ «*մարգարէան*» կոչեն զմեզ, իսկ սօսրին կը հասկնայ *Μαργαρίτης*, այս պատճառաւ *Merx* կը հարցընէ տարակուսանօք թէ արդեօք *for* մարգարէս անուագուտ *read* մարգարէանարգս? (The ecclesiastical history of Eusebius, ed. Wright and Me Lean, էջ 290). քայլ մըն ալ յառաջ երթալով պէտք է լրացընել Մերքոսի այս առաջարկը. այսինքն խնդրական բառը ուղղագրելու է *մարգարէանարգս*, յարեւմտեան նման *մարգարէանարգս* ծանօթ ձեւին (հմտէ Ոսկ. Մատթ. Ա. 41, Ոսկ. Պաւլ. Ա. 17, 244 եւ այլն): Երկաթագիր **ԸՆԹԵՐԳՈՒՄ** շատ գիւրաւ կընար ընթերցուիլ **ԸՆԹԵՒՊՈՒՄ**:

անզգամ:

109. «Յորժամ աւրն մածեալ ի մի վայր ժողովեցի, մեռանի *անզգամ* եւ անզգայ լինի», Ոսկ. Պաւլ. Ա. էջ 808. Համեմատութեան պակասութենէն պարզապէս թոյլ տրուած է նորագիր խնդրական բառիս մուտք՝ բուն իսկ մարմնոյն մէջ, մինչ յոյն բնագրին *τὸ μέλος* բաւական էր «*անզգամ*» ուղղելու «*անզգամ*» ընթերցուածը, որ որչափ ալ գեղեցիկ բառախաղ մը կազմէ յինքեան *անզգամ*ի հետ, այսու հանգերձ չի ներկայացընէր յոյնին պահանջած *անզգամ* իմաստը. այս ուղիղ ձեւը պահուած է Պաւլոսի թղթոց համառօտ Մեկնութեան մէջ, Թ. 42, Թ. 147բ (հմտէ Տաշեան, Ցուցակ, էջ 202—204):

անմարմին:

110. ^a Ջիարգ պատահեցեն. միմեանց Աստուած իւրովն մեծազաւրն զաւրութեամբ եւ հիւզէ խաւարին եւ ^aնէրէն եւ անկերպարան եւ անմարմին բնութեամբ, Վեցօրեայ, էջ 28. հրատարակիչք, Հ. Ա. Բագրատունի, նոտրագրուած բառք ծանօթութեան մէջ կ'ուզղէ ^aնէրէն, որ որչափ թէ դասական ըլլայ (հմտե՛ք զն է՛, էջ 21. ^aՅայ՛մ նիւթոյ պարտ է կարծել զւարիս, որ ^aնէրէն եւ անկերպարան էր), այսու հանդերձ կը մնայ հարազատ Մատենադարանիս Թ. 249 եւ 612 ձեռագիրներուն ընթերցուածք. ^aնէրէն եւ անկերպարան եւ անմարմին բնութեամբ, Հմտե՛ք, անդ, էջ 25. ^aՆովաւ եկին ի բնութիւն եւ ի կերպարանս եւ լինել յ^aնէրէն (22. անմանոյն) նման իրիք եւ երեւելիք:

ապաժամանեալ:

111. ^aԱյսու պաշտաւնէիւք շարեաց գնայր սատանայ խնդացող ի շարիս, եւ որք միանգամ մուրեւալք (Merx, իսկ տպ. սովորեալք) լինէին նորալք, ^aնէրէն ի կորուստ գերեալ լինէին, Եւսեբ. Եկ. Պատմ., էջ 249. շկայ ո՛չ ՀԲի մէջ եւ ո՛չ 2 ա գ ը ճեան ի նոր բարբառարանի մէջ. Հրատարակիչք ճարեան կ'երեւայ թէ կը պարակուսի բառիս ուղղութեան մասին, ուստի անչուշա կը գրգուի նաեւ Merx ուղղելու բառս ^aնէրէն (corrupti) ասորի հրատարակութեան ծանօթութեանց մէջ, էջ 192. մեր կարծեօք սակայն շատ ուղիղ է ^aնէրէն, ձեւը եւ թարգմանութիւն

հետեւեալ հասուածը միայն կը սրբագրուի առայժմ՝ բնագրական համեմատութեան շնորհիւ. «Բայց են այլք որ եւ կանուխ գիտութիւնն որ լինելոց է առ — — — և եւ տեսիլ եւ մարգարեութիւն», Եւսեբ. Եկ. Պատմ. էջ 357. այս անհամաս նախագատութիւնը կը պայծառանայ եթէ ջնջենք «— — —» ձեւը եւ ընթեռնունք ասորոյն համեմատ. «Բայց են այլք որ եւ (= թ), կանուխ գիտութիւնն», որ(պէս) լինելոց է — (յ) — — — (Հօճ Լ) Ծճճ յ. ԼԼ, Հ. Լ), եւ տեսիլ եւ մարգարեութիւն», Անկատար եւ գժուարաւ մեկնելի է Մեբքսի ուղղագրութիւնը, տես The eccl. hist. of Eusebius, էջ 276:

ապիմակ:

113. «Չայլոյ զորդիս կամ զժառայս [յ] — — — և ստահակս յաւժարեցուցանէ հանել», Եզնիկ, էջ 269. ՀԲ կը մեկնէ «ի ձայնէս մակ, այսինքն ի վերայ. կամ որպէս Անիմայ. Անվերակացու, անգլուխ, ինքնիշխան, անզգամ» (Ա, էջ 276). Չագրճեան շի յիշեր բառս՝ տարակուսելով անշուշտ ուղղութեան (Նոր Բարբառարան, էջ 49). Իսկ եզնիկեան բնագիրը սրբագրողներէն ոչ ոք կը շօշափէ անգամ մը միայն կիրարկուած այս լուսաւորութեան կարօտ բառը (Նորայր, Քննասեր 1887, էջ 38—40, Բարգէն, Հանդ. Ամս. 1907, էջ 310 եւ յաջ., Աճառեան, «Քննութիւն եւ համեմատութիւն Եզնիկայ նորագիւտ ձեռագրին» ուսումնասիրութեան մէջ, էջ 83—96, Նահապետեան, Ուղղագրու-

Հմտե ասորին, էջ 305, նոյնպէս, անդ, էջ 546
 “է րեւելեան ճշմարիտ սիրելեաց, պէտք է ուղղել
 “է րեւելեան, տես Preuschen, Eusebius,
 Kirchengeschichte, Buch VI und VII
 (ի Texte und Untersuchungen von Geb-
 hardt und Harnack, NF. VII, 3,
 էջ 73). կը թողանք ուրիշ օրինակներ:

ստակ:

114. “Չտայ նոցա արծաթսիրութիւն զճա-
 նապարհն տեսանել, անդրէն նահանջէ առ իւր
 զաչս նոցա եւ --ի-- մեղմով գողանայ”, Ոսկ.
 Պատմ. Ա. 156, ուղղել է “--ի-- մեղմով”, ինչ-
 պէս գրուած է այլուր “Եւ իբրեւ սերտ բարեկամ
 իննիցի, ապա --ի-- մեղմով ճառեա”, անդ,
 էջ 648, գարծեալ “Եւ --ի-- մեղմով խառնեաջիջ
 եւ զառաքելական ինչ բանս”, անդ, 897, ուրիշ
 տեղ միայն --ի-- “Տ--ի-- ազաչէ եւ զաւրինակն
 յուցանե”, էջ 396, “Ահաւասիկ --ի-- մտանէ ի
 կրաւնն”, էջ 554: Բնագրին “Աչ եթէ --ի--
 ինչ ասեմ զոր ասեմս, հասուածին նոտրագիրը
 անդ, էջ 797 “յօրինակսն” եզծուած է ի հակա-
 ուակէն եւ գրուած “--ի--”:

ստակետ:

115. “Զխորդ առեալ կապեալս տանէին
 զմեզ հարիւր --ի--ի եւ քաղաքապետքն”, Եւ-
 սեբ. Եկ. Պատմ. 547. Հակառակ յոյն բնագրի
 ներկայացուցած ἐκατοντάρχησι (հարիւր. Laem-
 merի, Scaphusiae 1862, էջ 48) = հարիւրա-

կը շփոթի եւ դուրս կը ձգէ, որով անիմաստ բա-
 սեր ծնունդ կ'առնուն. այսպիսի է ահա « փոքրն »
 ձեւը, որուն սկիզբը կցելու է քն՝ « ք(ի)փոքրն »,
 ինչպէս ունի ասորի թարգմանութիւնը (The eccl.
 hist. of Eusebius, էջ 243): Հոս կը զետեղենք
 հետեւեալն ալ. « Յուլիանոս եպիսկոպոս ե-
 րեդիսիստէ », անդ էջ 389, որ ասորոյն համաձայն
 պիտի բնայ ըստ ինքեան « էրեդիսիստէ », հոս ալ
 նմանապէս առանց թարգմանութեան մնացած է
 1 տառը. չեմ հասկնար ինչ ըսել կ'ուզէ առ այս
 ճարեան երբ կը գրէ « Պիտի ուղղել՝ էրեդիսիստէ
 րեդիսիստէ », զի զառաջին վանկանուանն՝ ե- թարգ-
 մանեալ է վրիպակաւ: Ուրիշ տեղ գիտեցինք թէ
 երբեմն Ս, էջ 463, 495 Իբր-Նէ բառը ուղղելու
 է Դիբր-Նէ = Դիբր, « Գիբր Մնացորդաց » (Գա-
 սական մանր բնագիրներ, էջ 46):

արիրն:

118. « Բազմականն ուղղեալ է, փողն քա-
 ջալերէ, որին ստիպէ », Ձգօն, էջ 118, « Ապա
 փող հարկանի եւ որին ստիպէ », անդ, էջ 129.
 Ափբա հատի ասորի բնագիրը երկու տեղ ալ կը
 գործածէ « շեփորայ » բառը (Graffin, Pat. syr.
 I, էջ 268, 296, որ ուրիշ տեղ յը (p. 381) հայե-
 բենի կը շրջուի « քիսի » բառով. « Յորժամ լուիցենն
 դձայն փողոյն եւ զգոշիւն քիսի (|, օձձ) [եւ] զի
 աղաղակեցեն ի բարձանց », էջ 165. կը կարծեմ
 թէ այս բառով թարգմանած է դասական հեղի-
 նակը նախորդ երկու « շեփորայ » ներն ալ, որովք
 սակայն յետոյ այլալլած են ազէս բնագրինակողի

ձեռքին տակ (արդեն ՀԲ. Բ. 762 առաջին հա-
տուածը կ'ընթեանու «*բնիկն սահպէ*, իսկ եր-
կորդն Antonelli «*բնիկն սահպէն*, էջ 224):
Գաղափար յը կազմելու համար զգօնեան հայ-
երէն բնագրի նմանօրինակ վրիպակներուն՝ յա-
ռաջ կը բերենք շատերուն մէջէն միայն հե-
տեւեալները. «*բնիկն*, եղած է «*բնիկն*,
էջ 118, «*բնիկն*՝ «*բնիկն*, էջ
141, «*բնիկն*՝ «*բնիկն*, էջ 238, «*բնիկն*՝
«*բնիկն*, էջ 276, «*բնիկն* (յձ)՝ «*բնիկն*, էջ
289, «*բնիկն*՝ «*բնիկն*, էջ 294, «*բնիկն*՝
«*բնիկն*, էջ 310 (համեմատ այս մասին Parisot,
p. XLIV, Pat. syr. I), «*բնիկն*՝ «*բնիկն*, էջ
358 համեմատ «*Գաղափար բնիկն*, էջ 380, «*բնիկն*՝
«*բնիկն*՝ «*բնիկն*, էջ 390, «*բնիկն*՝ «*բնիկն*՝
«*բնիկն*, էջ 69:

աւիրիդատու:

119. «*Եւ իբրեւ առարկնանայ պատուիկ եղև*
նա բնիկն, պատուիկն հոգեբարձու Պաղեստինա-
ցւոցն. եւ սեբ. եկ. էջ 40. probably a clerical
error ըսելով կ'անցնի լսիւ բառիս վրայէն Merx
(էջ 35). ստորի բնագիրն ունի *ⲙⲉⲣⲗⲁⲛⲁ*), որ է
յոյն ἐπιμελητής = «*հոգեբարձու, տեսուչ, վե-
րահացու*», ստոր. եւ յն. բառերու համար ներ-
մուծելով ինդրական բառիս մէջ կարգաբառ է
«*բնիկն*», պատուիկն հոգեբարձու. համեմատ եւ-
սերեայ յոյն բնագրին ընթերցուածը αὐτὸς
ἡνὸς ἄρχισεν ἐπιμελητής τῆς Παλαιστίνης
χρηματίσας (Laemmer, էջ 49):

Բաստարան:

120. Անգամ յը միայն կը գործածուի բառս Եփրեմի Բ. Թագ. մեկնութեան մէջ. «իսկ Ախար փոխանակ շնորհ ունելոյ Միքիայի, զի արգել զնա ի մահուանէ, . . . առ մատնեաց զնա ի բանդ քրտնի», Ա. Հար., էջ 446, որ կը մեկնուի «Արպէս պ. Պէ-թէ, կապեալ. Ապարան, կապանք բանախ» (ՀԲ. Ա., էջ 440) կամ «Տեղի կապելոյ, կամ Տուն կապանաց, ինչպէս կ'ըսուի սովորաբար, կամ Ապարան՝ բոս այլ մատենագրաց, ի պարսիկ բառէն Պէ-թէ, որ է կապեմ, տես Գ. Տէր ԅովհաննէսեան, Բռգ. Պրտ.-Հայ.» (նորայր, Աորին վարդապետ, էջ 256), Չեմ գիտեր որչափ ստուգութիւն կրնան վայելել այս մեկնութիւնները, գիտելիու տամ միայն թէ ԅովհաննէս Եփեսացին կը գործածէ Երփ (The third part of the ecclesiastical history of John bishop of Ephesus, Cureton, Oxford 1853, էջ 114) = vestiarius ձեւէն զատ նաեւ Երփ (անդ, էջ 328, հմտէ Brockelmann, Lex. syr., էջ 41 Եփեսացոյն գերմ. թարգմանիչը՝ Schönfelder [München 1862], կը հարցընէ. eine Art Sakristan?) = vestiarium բառը, որ կը ներկայացընէ խնդրոյ նիւթ հայ. «քրտնի»ը օրինաւոր տառադարձութեամբ. եթէ տառադարձութեան համաձայնութիւնը թոյլ կու տայ նաեւ իմաստի համաձայնութիւն, այն տանն Եփրեմեան անձանօթին նշանակութիւնը կ'ըլլայ «տուն կամ վանք պատմութեան» . առ այս համեմատելու է Բուզանդայ հետեւեալ բարեգէպ տողերը.

«Մուծին զնա ի ներքս ի տունն դարձն-ճնչն
կապեալ ձեռս յետս . . . եւ անդէն ի վանսն դար-
ճնչն փողոսեցին զնա», էջ 205. «բաստա-
րանէն, յառաջ գրուած քնդ բառի համար համակ
յն. *ἵματεο-φύλαξιον* = հանդերձատուն:

ընչմին:

121. «Արդ այն Աստուածն մեծն եւ բարձ-
րեալն քնչն», այն որ բնակեալ է ի լուսաւոր քա-
ղաքիդ ձերում». *Եւսեբ. Եկ. պամ.*, էջ 684,
ինչպէս այս, նոյնպէս քնչն բառը. «Բայց յետոյ
պատկեր քնչն Փիղոսի կանգնեաց կացոյց արու-
եսագիտութեան կախարդութեամբ», անդ, էջ 676
առանց լուսաբանութեան մնացած են ներկայ բա-
նասիրութեան մէջ. ինչպէս յայտնի է շ, Լ, շ, շ,
շ, ջ նմանաձեւ գրերը բազմաթիւ խանդարումներու
տառիթ տուած են հայ մատենագրութեան մէջ.
Ներկայ «քնչն» եւ «քնչն» ձեւերն ալ այսպիսի
վրիպակներու օրինակներ են. *Եւսեբեայ յոյն
բնագրին* *Ζεβύς* ասորի թարգմանիչը ազգայնա-
ցուցած է *ܙܒܘܘܫ* անուամբ (The eccl. hist. of
Eusebius, էջ 360, 365), զոր բնականաբար տառա-
կան շրջած է հայ ստրուկ թարգմանիչը՝ «քնչն»,
«քնչն» (Merx): Ժամանակին ընթացքի մէջ
յետոյ եղծուած ու այլայլած են այս ձեւերը եւ
սեղի տուած անիմանալի խղուրդաբաններու: Աեր-
ջին ձեւին էն վերջաւորութիւնը, շմունամ բսել,
կապ շունի էն մասնկան հետ, ինչպէս համարած
կը թուի ճարեան, յն. *τὴ Δίος Φελίου*
(Laemmer, էջ 731) թարգմանելով «շփն»
Գիոսի զպատկեր»:

ընտրութիւն:

122. «Իբրեւ եկն առ մեզ, շէր ինչ նորա ի մերմէ աստի եւ ոչ մեր ինչ գոյր ի նորայնէ անտի, իբր զի ոչ երկուսն էին բնութիւնն նոր, ոչ մէկ, եւ նոյն ինչ հաւր իւրոյ», Զգօնի Կ. Պոլսոյ տպագրութեան այս ընթերցուածքն հանդէպ (էջ 123—123) բողոքովին ասորեբ ընթերցուած մը կը ներկայացընէ Հռոմի տպագրութիւնը. «Յորժամ եկն առ մեզ, շէր ինչ նորա ի մերմէ աստի, եւ ոչ մեր ինչ գոյր ի նորայնէ անտի, իբրու զի երկուսն էին բնութիւնն նոր ինչ էին, եւ հաւր իւրոյ», Antonelli, էջ 217—218. սրն է վաւերական ընթերցուածք: Զգօնի ասորի բնագրին գիւտէն յառաջ (W. Wright, The homilies of Aphraates, the Persian Sage, London 1869) գտնարին ըլլար թերեւս որոշել հարազատը անհարազատէն. այսօր պարզ համեմատութիւն մը իբրեւ անպատիւ ներմուծում կը զատապարտէ Կ. Պոլսոյ տպագրութեան ընթերցուածը, մինչ Հռոմի տպագրութիւնը բառական կը ներկայացընէ ասորի բնագրը, զոր այսպէս կը թարգմանէ Parisot, Quando ad nos venit, nihil de nostro habebat, nihil etiam nos de eo quod eius erat habebamus, licet penes ipsum et Patrem eius hae duae naturae essent (Graffin, Pat. syr. 1, էջ 282). այսպէս նաեւ Բերգի թարգմանութիւնը (Aphrahat's des persischen Weisen Familien, Ի Texte und Untersuchungen, III, 3, էջ 103):

բոլորասէլ:

123. Բառաբնական զիտողութիւններու և մասին մէջ մատնանիշ բրիւնք թէ [թիւ 84] Զգօնի «-էր», գրութիւնը անհասկացիմ կերպով թիւն-ներու մղած է թէ ՀԲԲ եւ թէ Անտոնեւ 111-ին. այժմ նաեւ Հացուէնի (Ճաշեր եւ խնամք, էջ 16). Տիշտ միեւնոյն վերիպակ մեկնութիւնը կու տայ ՀԲԻ հակառակէն Ագաթանգեղոսի «Իբրեւ զմարգարիան պատուական, շքեղութիւն, զուսուտրն, զքնաղագիւտն, որ ոչ ունի գեղութիւն բաժանման իւրոյ ճաճանչաւոր լուսոյն» (նոր տպ. էջ 6) նախագասութեան նտարագրոյժ բառը՝ acd օրինակներու եւ կրկնագրի հետ (Յուշարձան, էջ 77, տ. 17) ընթեռնելով «Բ-լը-էր»՝ «սիրելի վասն կատարեալ բոլորակութեանն» (Ա. էջ 502), մինչգեռ պէտք էր մեկնել «բոլորազգի, բոլորատեսակ, յամենայն կողմանց բոլորակ», Ոսկ. Պաւլ. էջ 129: Նման սխալ մեկնութիւններու կրնայ առաջնորդել ի մէջ այլոց նաեւ Զգօնի «-բ-բ-էր», էջ 203 (երկու անգամ), որ այլուր կը գրուի ուղիղ «-բ-բ-էր», էջ 234 «Ըստ գործոց պղծութեան -բ-բ-էր հեթանոսաց, էջ 253, «Զմարգարի առնել զխորհուրդ զատկի ի մէջ -բ-բ-էր հեթանոսաց» եւ էջ 269 «Դարձան եւ եղեն այգի -բ-բ-էր եւ աւտարատունկ», ասորին ասոնց հանդէպ ունի ܝܥܘܐ = extraneus, alienus, peregrinus. նմանատիպ ուրիշ օրինակ մըն ալ յառաջ բերելու համար կը յիշենք Բուզանդոսի «Զկրթսերն ի շեք զաւրացն կացուցանէր» խօսքը, էջ 67, որուն մասին կը գրէ Աճառեան. «Հրատարակիչ-

“գիտա տես”:

125. “Եւ անտի գաւթաւոր հասանէր առ զաւրափարն Հարցոց Մանուէլ, թէ ի՞նչո՞ւր է, զի Մերութանն Արծրունի հասեալ է բազում գնդաւ ի վերայ քո”, Բուզանդ, էջ 252. Մենասէր կանդրադառնայ այս ասութեան եւ կը սրբազրէ “թէ՛ ի՞նչո՞ւր է” (տես Նա հապեատեան, Ուղղագրութիւնը, էջ 414). “Ըստ հին բոլորգիր անթուական Չեռագրի՝ ուղղեալ օրինակ մը “ի՞նչո՞ւր է”-ի փոխարէն կ’ընթեռնու “ի՞նչո՞ւր է”. կարելի է այս ընթերցուածը ուղղելով կարգաւ “ի՞նչո՞ւր է” = “գիտես” նշանակութեամբ. համետ շատերուն մէջէն “Մանուանդ զի ի՞նչո՞ւր է եւս է” շրէիցն կրունիցն, Ոսկ. Պաւլ. Ա. 644, “Աստուծոյ խորհրդոցն հոգին միայն է ի՞նչո՞ւր է”, անդ, էջ 693, “Որ եւ դարձին լին ի՞նչո՞ւր է”, անդ, էջ 737, “Գի՞նչ էր նա զաւրութեան նենդաւորին”, Եփ. Ա. էջ 15, “ի՞նչո՞ւր է” (այդ. ի՞նչո՞ւր է) առաւելու, գիտեմ եւ կարաւտանալ”, Եւագր, էջ 232 եւ այլն:

զլխնմ’:

126. “Ընթացան նորա եւ ինչն զբագինսն յորոյ վերայ զոհէին առաջի Նարուայ եւ Բելայ աստուածոց իւրեանց”, Լաբ. Թուղթ Աբգարու, էջ 33, վենետիկեան օրինակին այս ընթերցուածը Տաշեան կը համարի հայ թարգմանչին սեպհականութիւն երբ կը գրէ “հայ թարգմանչին՝ ուրեք ուրեք զասորի բնագիրն շատ գեղեցիկ կը թարգմանէ սեպհական բառերով” (Հանդ. Ամս. 1889, էջ 67). Երուսաղէմի տպագրութիւնը սակայն փո-

խանակ "էլէէն"ի ունի "էլէն"ը գրագիտան յորոյ վերայ զսհեին (-ըն շէր, զոր սակայն պէտք է դնել ասորոյն համեմատ Նաբուայ եւ Բելայ, էջ 34, այս ընթերցումն ասորոյն օօօ օյօ — threw down the altars (Phillips, The doctrine of Addai, էջ 3) բառական թարգմանութիւնն ըլլալով "էլէէն"ը վերիպակ կը համարինք եւ հարազատ "էլէն"ը. հմտե Եփրեմ. "Խլէն"ը գրագիտան եւ զմեհեանն Բահազու կործանեցին" Ա. էջ 486, "Խլէն"ը զմեհեանս եւ գրագիտս եւ զկուսս, անդ, էջ 486, նաեւ "էլէլ զքարինս", էջ 225, "զգեւս", էջ 450, "գստօրութիւն զերկրպագութեան կոչոյն ի մայն" էջ 272—273, "զպարիսպս" էջ 494:

գուշակ:

127. Ինչ եւ -իչ բառականաբար շփոթուած են գասական մատենագրութեան մէջ. Ե զն կայ նախկին "ն-ը-ը ինչ"ը (էջ 44) եղած է "ն-ը-ը ինչ", նոյնպէս "չ-թ ինչ", էջ 24 "չ-թ ինչ" (հմտե Ադամեան, Բիւզանդիոն 1904, Թ. 2397). Նորայր բաց աստի փորձած է ուղղագրել Ոսկ. Պաւլ. Ա. 485 "Իբրեւ շն-ի-ն-ի-ը թիպս եւ աւրինակս եւ աւրենս շնչաւորս, հատուածին նոտրագիրը՝ "Իբրեւ շն-ի-ն-ի-ը ինչ թիպս" (Բառաբանութիւն, էջ 46). հմտե անդ քիչ մը վեր "շն-ի-ն-ի-ը ինչ թիպս". այս սրբագրութիւններու վրայ աւելցնելու է նաեւ հետեւեալը. "Մեծամեծք զփորոնց քն-ի-ն-ի-ը են", Ոսկ. Պաւլ. Ա. 554, ուր ի հակառակէն "քն-ի-ն-ի-ը ինչ"ը այլաշքուած

յերբայեցին ասէ. մենք գտնեց զժուարութիւն շենք տեսներ, «...դ...» ր միայն կը մնայ մեզի համար առեղծուածային: Ասորի «նակուշայի» յետնադարեան իմաստն է «կոչնակ ի փայտէ, ժամահար» հմտէ Miss. Herald 1848, էջ 416 եւ Lichti, ի թերթին Journal of the american oriental Society 1912, էջ 317:

Դարանասպան:

129. Բառաքնութեանս Ա. մասին մէջ Ջ. Գ. օնի «Գ-ը-ն-դ-ե-ր ուղղուեցաւ «Գ-ը-դ-ե-ր» [Թիւ 23]. Մնացորդաց նորագիւտ Գրոց մէջ ալ սպրդած մտած է նոյն վրէպ ձեւը. «Էին Գ-ը-դ-ն-ը յարեւելից կուսէ», Ա. Մնաց. Թ. 24 (էջ 20) ուղիղ ընթերցուածը երկրորդ օրինակին մէջ եղծուած է «Գ-ը-ն-դ-ն-ը», նոյնպէս «Գ-ը-դ-ն-ը ի գրուես տան տեսան», Բ. Մնաց. ԻԳ. 19 (էջ 90) աղճատուած է՝ «Գ-ը-դ-ն-ը». այլուր գործածուած է միշտ «Գ-ը-դ-ն-ը Սաղում եւ Ակուայ» (Ջ. օ. հրատ. Ա. Մնաց. Թ. 17 Գ-ը-դ-ն-ը). «Սորա են Գ-ը-դ-ն-ը բանակացն» (Ջ. օ. հրատ., անդ., Թ. 18 Գ-ը-ն-ը), «Գ-ը-դ-ն-ը գրան», (Ջ. օ. հրատ., անդ., Թ. 21 Գ-ը-դ-ն-ը), «Ամենեքեան սորա ընտիր ընտիր Գ-ը-դ-ն-ը գրանցն» (Ջ. օ. հրատ., անդ., Թ. 22 ընտիր ի Գ-ը-ն-ը), «Ի Գ-ը-դ-ն-ը» (Ջ. օ. հրատ., անդ., Թ. 23 39, ի Գ-ը-դ-ն-ը) եւ այլն. կայ նաեւ «Գ-ը-դ-ե-ր», էջ 30, 32 (միւսը՝ Գ-ը-դ-ե-ր), 104 (միւսը՝ Գ-ը-դ-ե-ր), 111 եւ 113:

դարբ եւ դարբ:

130. «Անձնք Գ-ր+ Է- Գ-ր+ պատմութեանց զրուցաց», Բուզանդ, էջ 59, Մենասէր (տես Նահապետեան, Ուղղագրութիւնք, էջ 395) կը գրէ. «անշուշտ նոտրագիր բառից մին փոխելու է՝ շ-ր+ (կամ Է-ր+), այնպէս, ինչպէս կը փոխէ «Ատարեցաւ երրորդ Գ-ր+ քսան եւ մի պատմութեանց զպրութիւնք», վերջաբանութեան (անդ, էջ 58) Գ-ր+ը՝ շ-ր+ի, Նահապետեան, անդ, էջ 394, Նկատելով Բուզանդայ եւ Ագաթանգեղոսի պատմութեանց լեզուական սերտ աղերսը, որուն քննութեան նուիրած է Նորայր իւր «Արիւն վարդապետ» մենագրութիւնք, բուզանդեան «Գ-ր+ եւ Գ-ր+», ինչորական բառերը կը կարգամ «Գ-ր+ [եւ] Գ-ր+ պատմութեանց», այսու կ'ունենանք նաեւ Մենասէրի ցանկացած մեկնութիւնը: Ինչպէս տեսանք (Բառաքննական դիտողութիւններ Ա, էջ 36) Ագաթանգեղոսի նորատիպ հրատարակութիւնը վենետիկեան օրինակի «Ղ-ր+» եւ կրկնագրի «Ղ-ր+ Ղ-ր+», ընթերցուածին դիմաց ունէր «Ղ-ր+ Գ-ր+» պատմութեան» ձեւը (էջ 36), որուն արձագանգը կը գտնենք այժմ նաեւ Բուզանդայ քով՝ մեր ներկայացուցած սրբագրութեամբ: Գ-ր+ ընթեւունու է դարձեալ արդեօք «Ատարեցաւ երրորդ Գ-ր+ քսան եւ մի պատմութեանց զպրութիւնք»:

դժրամիտ:

131. «Արդ յայցանէ իմացին եւ առցեն զհաւանութիւնս Գ-ր-Ղ-ր+», թէ ոչինչ է այս

աւտար զի կոչեցաք (տպ. Կռնչի՛ն) մեք զՔրիստոս որդի Աստուծոյ, Ջգօն, էջ 284, Ասորին ունի Աճա (Pat. syr. I, էջ 800) եւ այս բառը այլուր կը թարգմանուի Գժ--ը--՛՛ր. «Աալ յանձին եւ հաւանեաց տխմար եւ Գժ--ը--՛՛ր դպիր աւրինաց», էջ 248 (= ասոր. 753), «Ո գժխեմ եւ Գժ--ը--՛՛ր», էջ 297 (= ասոր. 827), «յանդիմանամբժք, լիացասունը, Գժ--ը--՛՛ր», էջ 370 (= ասոր. 370). այս ընթերցուածները բաւական են ոչ միայն Գժ--ը--՛՛ր աամիկ ձեւն ի սպառ ջնջելու (նաեւ ՀԲէն), այլ նաեւ «Որ դարձոյց զմիտս մեր Գժ--ը--՛՛ր յամենայն երկրագոութեանն ունայն մոլորութեանն նախագասութեան նոտրագիրն (Ջգօն, էջ 285) ուղղելու «Գժ--ը--՛՛ր», ինչպէս ուրիշ տեղ կը կարգանք «ն գժխեմ եւ դժուարամիտ, որ Գժ--ը--՛՛ր ես (ՁՁ) ընդ այս ամենայն եւ գայթակղիս, անդ, էջ 297. հմմտէ ասոր ՁՁ!) = se difficilem, contentiosum praebuit, detrectavit, restitit եւ այլն:

դրութիւն:

132. Ոչ դասական այս բառին ներքեւ կ'ամփոփենք հետագայ դիտողութիւնը. «Ո՛չ ապաքէն իսկ բիւր որոշմունք են ի մարմնի, յե--ոյ, մեծութեանց, զաւրութեանց, Գր--նի--նչ, ուժոյ, յը--հ--ը--նի--նչ. ջիւք, երակք, մարմին, սկերք, ներարք, շնչերակք, յաւդք, խաղճախուղճք, եւ որչափ այլ ինչ քան զնոյնս ճշդիւ համարին արուեստագէտք բժշկաց», Ոսկ. Պաւղ. Բ. էջ 447. ծանօթութեան մէջ կը յայտարարէ հրատարակիչը

Թէ «այդպէս ունի մին յերկոց օրինակացն զԹիւ-
 յաստուութեանց եւ մտանց մարմնոյն համաձայն
 յունականին. իսկ միւս երկուքն, Թէպէտ մին եր-
 կաթագիր, ասեն քաղաքս յալիս ի երդարանս ի
 Տրօնի էն, քի՛հոց, յալիս անքահոց (կամ յալիս անք-
 հոսիսն), նի՛նից, յաքսն շոց, երկոց, Տրօնոց,
 անիւրոց, զլոց, քի՛նից, Տրօնոց, անիւրոց Ինքն-
 Ինքնոց եւ քաղաքս յալիսն...» : Առանց լեզուա-
 կան որպիսութիւնը նկատի առնելու, Թերեւս անոր
 համար միայն որ յոյն բնագրին կը համաձայնի՝ եր-
 կաթագիր օրինակին ընտիր ու հարազատ հաստա-
 ծէն վեր կը համարի հրատարակիչն ընտրուած
 բնագրին անհարազատ ընթերցուածք : Բայ ի հա-
 տուածիս յիս, քաղաքսն, յաքահոցն թառերէն
 տպագիր օրինակին նոյն եւ յաջորդ էջերու մէջ
 (447—448) կրած ակնյայտնի աղճատումներն
 ըսածս բաւականաչափ կը հաստատեն. հմտեւ,
 «Անդ նոյն սերմ եւ նոյն տունկ ի ներքս կայ եւ
 յալիս ազգակցութիւն, իսկ աստ զիարդ շի՛սն զի-
 րօնսն... յաքսն փոփոխի... զիարդ ի ցուրտ
 եւ ի լոյծ ջիւր, որպէս ի ցուրտ եւ ի խոնաւ փողոս...
 զայս խորհուրդք Տրօնոցն պահանջեն... որ
 զծնունդն զանմարմին նոցա աննի զբրիտոսս, զիարդ
 զանճառն զայն եւ զաննի ծնունդն քննիցեն ու-
 րիստիս : Այժմէն իսկ համոզուած եմ Թէ երկաթա-
 գիր եւ «միւս» օրինակը նոտրագրած թառերուս
 գիմաց պիտի ներկայացընեն ոսկեզարեան ընթեր-
 ցուածներ : Ար զարմանամ որ Աճառեան առանց
 տատանելու կ'ընդգրկէ հրատարակիչն ընտրու-
 Թիւնը եւ միւս երկու օրինակներուն ընթերցուածք

“յետին սրբազրութիւն” կը համարի (Հայերէն նոր բառեր Տիմոթէոս Աուղի Հակածառութեան մէջ, էջ 75, 77, 82—83),

Երեւիմ’:

133. “Ամենայն ոք գիտէ, զի արեգակն ընդ երկինս էրէ-տ-լ կայ եւ մտանէ ի նմանէ ընդ գրունս բազումս”, Ջ. Գ. օնի (էջ 125) բազմաթիւ ու սովորական վերիպակներէն մին ալ կը ներկայացընէ այս հատուածը, զոր հետեւելով ասորի բնագրին կը սրբազրեմ եւ կ’ընթեռնուի “ընդ երկինս քէ-տ-լ կայ”, $\omega\sigma\sigma = \text{solem in caelo esse infixum}$ (Graffin, Pat. syr. I, էջ 284). Ինչպէս հոս “քէ-տ-լ”-ը եղած է “էրէ-տ-լ”, նոյնպէս Ոսկերերանի “Ի քէ-տ-լ մարմնոյն մեռեալք յառնէին” ուղիղ ընթերցուածը (Պաւլ. Ա., էջ 589) = $\chi\alpha\lambda\prime \tau\omicron\upsilon \sigma\acute{\omega}\mu\alpha\tau\omicron\varsigma \pi\rho\omicron\sigma\eta\lambda\omicron\upsilon\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\upsilon$, համառօտ մեկնութեան մէջ (Թիւ 42) շրջուած եղած է “էքէ-տ-լ ի մարմնոյն”, Թ. Ղ. 78բ. նոյնպէս Սերերիանու ընծայուած “Ի շարշարանս Քրիստոսի” ճառին մէջ “բեւեռեաց զոտն եւ զձեռն ի վայտին քէ-տ-լ”, նախկին ձեւը այլ-այլած է “ք-տ-լ” ընթերցմամբ: — Արդեօք նման վերիպակ մը գոյութիւն չունի նաեւ Իրենեայ այս նախադասութեան մէջ. “Եւ է քէ-տ-լ իմ զմարմինս”, Յոյնք, էջ 56, որուն լուսաւորման այնչափ ասղեր նուիրած է Վերեր Theologische Quartalschrift մէջ, Տիւրինգէն 1909, էջ 562.

Երկարանշիր:

134. Եւ յորժամ զՔրիստոսէ լսիցես, մի Աստուած միայն կարծեսցես եւ կամ զմարմնոյ տեսեսութիւն ինչ բաւական համարել, այլ զէր-
 ՚կ-ւնչէ-րն: Զի եւ ինձ պարտ է անյայպաղ քարո-
 զել ձեզ եւ ձեզ զգուշանալ եւ զգաստանալ: Հանապաղ թերեւս վարդապետեալ ձեր ամենե-
 ցուն, վասն զի Քրիստոս մարմին զգեցաւ, մարմնա-
 նալ մարմնով բան իրրեւ յումեքէ որդի՝ իրրեւ ի
 հաւրէ, միածին՝ իրրեւ ի միայնոյ Աստուծոյ եւ Աս-
 տուած անստեղծ. Ոսկերանի «Ի սուրբ խաչն
 Քրիստոսի, Ճառէն է այս հատուածը (հրատարա-
 կուած Ոսկ. Պաւղ. Բ. էջ 462—769), էջ 767/8,
 որ յետնագարեան տգեղ ազգեցութեան ենթա-
 կայ եղած է. բարեբախտաբար սակայն Մատենա-
 դարանիս Թ. 7 Չեռագրին մէջ պահուած է հա-
 տուածիս դասական ընտիր ձեւը, որ որչափ ալ
 պակասաւոր ըլլայ դժբախտաբար, կրնայ այսու
 հանդերձ իւր կողմանէ երաշխաւոր ըլլալ էր՝ կ-ւն-
 ՚չէ-ր յետ-սակեդարեան բառին ներմուծման. այս-
 պէս կ'ընթեռնու մեր յիշեալ Չեռագիրը. «Եւ
 յորժամ... լուիցես, մի զմարմնական տեսութիւնն
 միայն... բազում անգամ ասացի եւ դարձեալ
 ասեմ եւ յասելոյ շղագարեմ, եւ զի ինձ ոչ է
 դանդաղելի ասելն եւ ձեզ ի զգուշութիւն, կամելի
 զամենեսեան զի վարդապետք էիք: Քրիստոս ասի,
 վասն զի մարմին զգեցաւ, Յիսուս ասի, վասն փրկե-
 լոյն մարմնով, բան՝ իրրեւ յումեքէ (Չ. յ-մեւեւ),
 որդի՝ իրրեւ ի հաւրէ, միածին՝ որպէս էն, Աս-
 տուած՝ իրրեւ անեղ. հատուածս չի համաձայնիր

յոյն բնագրին, բայց թերեւս Հայուն համար աւարտէ Մոն ֆոկոնի ծանօթութիւնը թէ haec alio modo legit interprez (t. II, էջ 923): Թէ ընդհանրապէս տպագրեն որչափ ընտիր է Չեռագրիս մէջ պահուած օրինակը, կարելի է իսկոյն ըմբռնել համեմատելով տպագիրը Թոռնեանի հրատարակած կտորներուն հետ (Հատընտիր ընթերցուածք, Ա. հտր. էջ 438—442, տես նաեւ Հանդ. Ամս. 1911, էջ 173—174 եւ Նորայր, Կորիւն վարդապետ, էջ 24):

երկեկից:

185. “Եւ ի մտանել արեգականն՝ Ովանն զաղանի միւսանգամ անդրէն ի ծով միսել եւ զցայգ ի համատարած ծովուն զտեղել եւ այնպէս երկնից իմն կեանս կեալ”, Եւսեբ. Քրոն. Ա, էջ 21: Այսպէս անփոփոխ երկնից ձգած են բացի ՀԹէն նաեւ Գաթրճեան (Քաղուածոյք, էջ 347) Գարագաշեան (Հատընտիր քաղուածք, տպ. 1876, էջ 326) եւ Միսքճեան (Բանասէր 1904, էջ 222 եւ 224): Թոռնեան սակայն իրաւամբ տարակուսած է բառիս ուղղութեան մասին եւ ծանօթագրած “գուցէ՛ երկնից կամ երկնից” (Հատընտիր ընթերցուածք, Ա, էջ 334, ծն. 24), վերջին “երկնից ընթերցուածը մուծած է Նորայր բնագրի մէջ աչքի առջեւ ունենալով Ոսկ. Մատ. Ա. “Եւսեբ. Քրոն. Ա, էջ 34, 144 (Կորիւն վարդապետ, էջ 281): Էջմիածնի Թ. 1775 Չեռագիրը միայն թէ ունի “երկնից” ընթերցումը՝ ուրեմն Թոռնեանի առաջին վարկածը, որով կը ջնջուի

ապահովուպէս եւ վերջնականաբար թէ «Երկնից», — որ ծագած է համառօտագրութենէ — եւ թէ «Նորայրի ընտրած» «Երկնից», Էջմիածնի Չեռագրին տարբերութիւնները ծանօթացընելով Մանանդեան (Հանդ. Ամս. 1905, էջ 15—19) խնդրական բառիս մասին կը գրէ «Եթէ Երկնից» (= ἀμφοβιον) բառի գործածութեան համար ուրիշ վկայութիւններ չգտնուին պէտք է դուրս ձգել Հայկազեան Բառագրքից, որովհետեւ ըստ երեւոյթին այդ բառն աղճատուած է «Երկնից» ձեւից (Հանդ. Ամս. 1905, էջ 17)։

Զաւրածողով:

136. «Իբրեւ զգացին զաւրավարքն զաւրաց թագաւորին Պարսից եթէ շարժուի ի վերայ նոցա զաւրավարն Հայոց Ասասկ», Բուզ. էջ 145, տարբեր ընթերցուած չեն ընծայեր ոչ վննեակեան 1882ի (էջ 141) եւ ոչ Պետերսբուրգի հրատարակութիւնը (էջ 119). ըստ հին բուրգիբ անթուական Չեռագրի ուղղուած օրինակ մը ընդհակառակն այս անտվոր ընթերցուածին դէմ պահած է «շարժուի» ձեւը, որուն հարադատութեան երաշխաւոր է արդէն սովորականութիւնը. համաէ «շարժուի», էջ 107, «բազում շարժաւարհէ շարժուի», էջ 142, աւելի ստեպ սակայն յոգնակի՝ «շարժուի», էջ 15, 57, 141, 155, 160, 178, 196, իսկ «շարժուի» շարժուած ոճը եւ ոչ իսկ մի անգամ գործածուած է, մինչ «շարժուի» սովորական եւ ծանօթ է բուզանդարան պատմութեան հեղինակին, տես էջ 145 (երեք

անգամ), 149, 153, 154, 178, 196 (կրկին).
 Հմմտե ի վերջոյ նաեւ «չոր գումարեմ», էջ 13 եւ
 «չոր բաղում առ ինքն կուտեաց, էջ 254:

գաւրութիւն:

137. «Ինուին չորսնիւնն տանջեցելոցն եւ
 դաւաղանս սրեալս վարէին ընդ նստոյ տեղիս»,
 Եւսեբ. Եկ. Պամ. էջ 158. այսպէս կ'ընթեռնու
 նաեւ Մեր Թ. 49 Չեռագիրը եւ ուրիշ հաստակոտոր
 մը՝ պահուած նոյն Չեռագրին մէջ. Յովսէպոսի
 «Պատմութիւն Երուսաղէմի եւ հրեական պատե-
 բազմին» հայերէն թարգմանութեան մէջ Ս. Լե-
 հացին ալ հայ բնագիրը քիչ մը փոխելով կը
 կարգայ «չորսնիւնն ծածուկ անգամոցն», տպ.
 Էջմիածին 1787, էջ 58. ստորի բնագիրը սակայն
 «չորսնիւնն» բառի գիմաց կը դնէ բոլորովին այլի-
 մասա բառ մը՝ ἑαδουα (The eccl. hist. of Eu-
 sebius, էջ 122), որ թարգմանութիւն է անտա-
 բաղոյս յոյն τὸς τῶν αἰδοίων πόρουսին
 (Laemmer, էջ 166). այսպիսի նշանակութիւն
 մը շնորհելու համար նաեւ հայ բնագրին պէտք է
 խնդրոյ նիւթ հասուածը թեթեւ սրբագրութեամբ
 մը կարգալ. «չորսնիւնն տանջելոցն», Հմմտե
 «Յանգամս ծածուկս եւ յորսնիւնն նորա տան-
 ջանս եւ շարշարանս անպատումս եւ անողորմս հա-
 սուցանէին», Յովհ. կաթ. էջ 131, որ ի հարկէ
 կ'ականարկէ Եւսեբեայ պատմութեան. այս իմաս-
 տով պէտք է առնուլ նաեւ «Սրեցին երկայնագոյն
 եղէդն եւ արկին ի յորսնիւնն (ուղղէ ի յորսնիւնն)
 ներքին անգամոցն» (Վարբ եւ Վկայար. Սրբոց, Ա:

էջ 4), զոր «յ-ը--նի-ն» = «զօդ, կապ» անսովոր բառին հետ շփոթելով Peeters կը թարգմանէ, «et interiorum iuncturam membrorum eius infixerunt» (Une passion arménienne des SS. Abdas et Benjamin ի թերթին Analecta Bollandiana 1909, էջ 414):

գրանգտանք:

138. «Եւ զառլէղն ի շանէ, եւ այն ոչ եթէ անձինք ինչ են, այլ անուանք շք-նէ-դ-ն-ոյ» Եր-նիկ, էջ 98. «Որովհետեւ ցնորական երեւոյթք են եւ երեւակայութեան ծնունդ՝ թէ իշացուն թէ ծովացուն եւ թէ Արալէղն, ուստի եւ բանգագու-շանաց անուններ են», պէտք է նա հապտեանի համաձայն բառս ուղղել «ք-նէ-դ-ն-ոյ» (Ուղագրութիւնք, էջ 285). թէ այս սրբագրութեամբ սրշափ գոհացում կը տրուի բառագիր հեղինակներու՝ չենք գիտեր. միայն անդրազոյն քննութեան գիւրութիւն մատուցանելու նպատակաւ կը մատնանշենք թէ բառիս հետ յարաբերութեան մէջ ըլլալ կը թուի Ոսկերբբանի Ես. մեկնութեան սա հատուածը. «Չի եթէ շաղափքն ս-ն-ն-ի-ն-ոյ եւ թովլութիւնք ինչ ստարանք», էջ 138. համեմատութեան գրուած այս կրկին ձեւերը կրնան թերեւս լուսարանել զիրար. ասոնց հետ կապ կրնան ունենալ բաց աստի «ք-նէ-ն, ք-նէ-դ-ն-ի-ն» բառերը. «Բ-նէ-ն եւ առասպելս իմն մուծանեն, Ոսկ. Պաւղ. Ա, էջ 582, «ճաղիկ եւ երազ եւ ք-նէ-ն (ծւղիղիւս) եւ առասպելք», Ոսկ. Պաւղ. Բ, էջ 500 եւ «Չոր Պոսիգոնի եւ Լիբայ որդի լեալ ք-նէ-ն-դ-»

Ինչ, եււեբ. Գրոն. Ա, էջ 256 — ὁν Ποσειδῶ-
νος υἱὸν εἶναι καὶ Λιβύης μυσθεύουσι.

զգաւնաբարոյ :

139. «Եւ արդ զԻնչ ինչ արդեւք նշանակե-
ցան ի սոցանէ, ի գայլոցն եւ ի գառանցն՝ իւրա-
քանչիւր բարբ մարդկան. զի կէսն վայրենամիտք
եւ կէսք չէ--ն--է--բ--բոյ», Ոսկ. Ես., էջ 2. Թոռ-
նեան վկայութեանս վերջին բառք Հատընտիր
ընթերցուածքի մէջ կը կարդայ «չէ--չ--ն--է--բ--բոյ»,
մեկնութեամբ «գաղանի բնութիւն շունեցող, հեղ,
քաղցր» (Ա. հտր. էջ 188, ծն. 15). ձեռագրա-
կան տարբերութիւն շէ այս ընթերցուածք, «չէ--
ն--է--բ--բոյ», ունի նմանապէս Մատենադարանիս
Թ. 223 Ձեռագիրը (Թ. Ղ. 1ա), որ ըստ ամենայնի
նոյն է տպագրին հետ (Տաշեան, Ցուցակ, էջ
571), եւ ոչ ալ ուղղագրական փոքի կարեւի է են-
թադրել հոս, վասն զի «ընթերցուածս անդ շա-
բարաք եւ ոչ գոյզն ինչ փոփոխումն ըստ հաճոյս...
այլ զինդրականսն արժանի փոփոխելոյ՝ փոփոխե-
ցաք... զամենայն ճշգրտիւ ի ծանօթութիւնս անդ
նշանակեցաք» (Յառաջարան, էջ 8), այլ պարզա-
պէս անմտադրութեան վրիպակ մըն է, որ սակայն
այնչափ ծանրակշիռ եւ կարեւոր է, որչափ նոր է,
միակ է սխալմամբ ընտրուած «չէ--չ--ն--է--բ--բոյ»
բառք, Գ է որ Գ Ս կ եւ ա այ ի հետեւելով Ո ս կ ե-
բ երանի կը դրէ. «Ի գայլոցն եւ ի գառանցն
աւրինակի զբարս մարդկան իմանալ, զոմանս վայ-
րենամիտս եւ զկէսս չէ--ն--է--բ--բոյ» (ՀԲ. Ա, էջ
729). Հմեակ արդէն «վասն վայրենամիտ մարդկան

եւ շէ--ն-բ-ր-յից ասէ», Ոսկ. Ես. էջ 136, «զի վայրենամիտք եւ շէ--ն-մի-ր-ի միասին բնակեացեն», անդ, էջ 137, տես նաեւ Ոսկ. Մտթ. Ա, էջ 287, ուր «վայրենամիտքի դէմ կը դրուի «շէ--ն-ն-մ»:

զեն:

140. «Եւ զենաւ մեզ էշն պարարակ, զի մի լիցուք կարաւա մատուցանել զորթս յանդւոյ», Զգօն, էջ 27. տպագրին այս ընթերցուածն աչքի առջեւ ունենալով հանդերձ, ՀԲ անծանօթ Չեռագրի մը շէն ընթերցուածը կը վերագրասէ իբր «զենումն, սպանդ, զսհ» (Ա, էջ 731). որչափ ալ միակ բլլայ ընտրուած այս բառը դասական մատենագրութեան մէջ, այսու հանդերձ ստիպուած ենք ջնջել անխնայ անոր գոյութիւնը՝ ասորի բնագրէն շեղելուն համար պարզապէս. «էշն պարարակ» ընդհակառակն հաւատարիմ թարգմանութիւն է ասորւոյն եւ հարազատ հետեւաբար, համտէ նաեւ այլուր «եզեն նմա շէշն պարարակ», անդ, էջ 144:

Ըմբշամարտ:

141. «Չիք ոք որ մերկանայցէ եւ աւծանիցի եթէ հանգիստ խնդրիցէ, քանզի յշէշն-մ-ր-ի էի-ն-ն մերկանին եւ աւծանին, ապա ի մրցել եւ յողորել ժառչին», Ոսկ. Պաւղ. Ա, էջ 249. «բառի մը առաջին նշանագրին նախընթաց բառին ծայրը շկրկնուելէն» ծագած սխալագրութիւն (Նորայր, Բառաքննութիւն, էջ 27) համարելով

խնդրական բառը՝ կը ցանկամ ընթեռնուլ « յըժ-
 շմբարդի՛ իմնն » . այսու թէ սահուն ընթացք մը
 կ'անուս սկեքերեանեան հատուածը եւ թէ մա-
 նաւանդ կը մերձենայ դասական հայերէնի պա-
 հանջած ոգւոյն, որ կը սիրէ կիրարկել առաւելա-
 պէս « բանաստեղծի՛ իմն » , Եւսեբ. Քրոն. Ա. էջ
 287, 299, « բանաստեղծի՛ դեւ » , Ոսկ. Ես. էջ 120
 « կառաստեղծի՛ երիվար » , Սեբեբ. էջ 190, կոփա-
 տեղծի՛ աւրէնք, Եւսեբ. Քրոն. Ա, էջ 285,
 « ձիաստեղծի՛ գոռոզութիւն » , Սեբեբ. էջ 190,
 « նաւաստեղծի՛ իմն » , Եւսեբ. անդ, էջ 210,
 « նաւաստեղծի՛ պատերազմ » , անդ, էջ 248, « նաւա-
 տեղծի՛ տորմիղ նաւացն » , անդ, էջ 95 « տորմիղ
 նաւաստեղծի՛ նաւաց » , անդ, էջ 53 եւ այլն : Միեւ-
 նոյն կաղապարէ ելած երկու վրիպակ միայն յառաջ
 կը բերեմ հոս . « Վասն շննել ոխս » , Ոսկ. Պաւղ. Ա,
 53 ուղղէ « շունել » (= շունելոյ) -խս » . « Այս բար-
 բառ -ն բարբառոյ ընկեր է » , Սեբեբ. էջ 13 որ
 պիտի ըլլայ « այնչ բարբառոյ » , հմտէ անդ, էջ 25
 « Այս բարբառ այնչ բարբառոյ ընկեր է » . Ինչպէս
 յայտնի է ք եւ ՚ նշանագրերու նմանութիւնը
 բաղմամբի կարեւոր շփոթութիւններու պատճառ-
 եղած է, յիշելու է միայն Բ-քէլ-ը, Կորիւն,
 էջ 18 (= Վձձ) եւ « Ղէբ-քէ- », Խորեն. Պամ.
 (տպ. Վենետ. 1827) էջ 239 (= Վձձ, « Ղէ-
 քէ-քէ- », Լաբ. էջ 51 :

Թաւազործ :

142. « Աղէ ասա, եթէ գերձակն եւ ըն-
 ՚րն զինչ ինչ՝ որ շիցէ պատշաճ նոցա արուեստին

ստանայցեն կամ գործի ինչ կամ աւրինակ», Ոսկ. Պաւղ. Ա, էջ 848. յոյն բնագրին տուած *σχυροτόμος* (բառական՝ կաշեհատ) բառով անհնար է լուսարանել վկայարեբութեանսնորագիրը, նուազ մթին շեն միւս կողմանէ երկու օրինակներու ընծայած «*Γ-ϛ-ϛ-ϛ-ϛ*» տարբերակը (Ա, էջ 788). եթէ բառս ընթեանուէք «*Γ-ϛ-ϛ-ϛ-ϛ*», «*գլխու ծածկոց շինող, խոյրարար*», այն ժամանակ կը կարծենք թէ սքանչելապէս կը դաշնակցի նախընթաց «*ϛ-ϛ-ϛ-ϛ*». Ի հետ, որ, կը շեշտենք, չկայ յունարէն նախարնագրին մէջ. որչափ ալ «*Γ-ϛ*» արմատը գոյութիւն չունենայ դասական մատենագրութեան մէջ — Ռոջքա կը յիշէ *Γ-ϛ* սաղաւարտ ի թիթղանէ կամ ի կածէ արարեալ, որով զլուխ զինաւորին թաղի, այսինքն ծածկի, *galea* Ձեռ. 6, էջ 392 — այսու հանդերձ բառէս ածանցներ գիտէ կերտել կամ գործածել Ոսկերերանի միեւնոյն թարգմանիչը, այսպէս օրինակ, Ա, էջ 894 կը գրէ. *Չտենչանալ... գինգս յականջս, մի ծամակալս ի ծամս եւ տեռակալս եւ Γ-ϛ-ϛ-ϛ-ϛ* (երկու օր. *Γ-ϛ-ϛ-ϛ* ?) ի գլուխս, մի ապարանջանս ի ձեռս» եւ այլն, ուր, ինչպէս խօսքին ընթացքը կը ցուցնէ, գլխու ծածկոցի մասին է խնդիրը, գծրախտարար կը լռէ այստեղ յոյն բնագիրը. աւելի պայծառ է սակայն հետեւեալ հատուածը, զոր ընդարձակօրէն յառաջ կը բերենք գործածուած «*Γ-ϛ-ϛ-ϛ-ϛ*» բառը աւելի գիւրմբանելի գործելու համար. «*Իսկ այժմ յայնպիսի յոռութիւնս եկին ոմանք, զի եւ զգլուխս եւս մերկանան (ἀποκαλύπτειν τὴν κεφαλήν) եւ զծամաց քարշեն զնաժիշտս... կին մարդ հալա-*

նեալ ծանակեալ կայ առաջի, եւ դու չկորանայցեն՝
 զի այնպէս հերարձակ տեսանիցես զնա... եթէ
 Բ-ը-Բ-ի տեսանիցես զնաժիշտն, քեզ թշնամանս
 համարիս զիրսն, իսկ յորժամ քեզէն մերկանաս,
 զայն շհամարիս ինչ մնաս, անդ, էջ 835, յունա-
 կանն ունի տիլ չεφαιλι̇ ἐχεινγ, հայերէն խնդրական
 բառը հետեւաբար պիտի նշանակէ «առանց գլխու
 ծածկոյթի»:

Թաւթաւիլիմ:

148. «Լոյծ զկապդ ի պարանոցէ քու մէ...
 իրբեւ զկին մի այրի՝ որ ընդ մնխիբ Բ--Բ-ի-Լ
 իցէ», Ոսկ. Ես. էջ 386. զուր է քերականական
 սեւէ աղբրս խնդրել հատուածիս մէջ. «Բ-Բ-ի-Լ»
 ուղղագրութիւնը կը սաստկացընէ միւս կողմանէ
 լուծման դժուարութիւնը. բայց նոյն մատենագրու-
 թեան մէջ այլուր գործածուած հազուադէպ «Բ--
 Բ--Ի-Լ», ընթերցուածը՝ «Զի ձեռք ձեք Բ--
 Բ--Ի-Լ են յարեան», էջ 443, կու տայ մեզի
 հաստատուն կռուան՝ խնդրոյ առարկայ հատուածն
 ապահովութեամբ ընթեռնելու «որ ընդ մնխիբ
 Բ--Բ--Ի-Լ իցէ», իրբեւ նոյնանշան «ընդ մնխիբ
 Թաւալիմ» ասութեան, Եզեկ. ԻԷ, 30 (καὶ σπο-
 δὸν στρώσοντα), Ագաթ. 125, Եսայեայ
 մեկնութեան հրատարակիչը «Բ--Բ--Ի-Լ» հա-
 ղուագիւտ հնագոյն ձեւը շրջած է սովորական
 «Բ-Բ--Ի-Լ»-ի շեմ գիտեք ինչու: Արկնութիւն-
 ներու մասին համեմատելու է Աճառեան, Հանդ.
 Ամս. 1899, էջ 202—207 եւ 232—236:

մկրտութեանն, ասեն, անարար բնութիւնն գայցէր, Ս ե բ ե բ. էջ 45 - Ոչ մկրտութիւն աստուածազրոշմն լւ-----ր--լէ-ն, Ա գ ա թ. 204, տես նաեւ «լւ-----բէր մկրտութիւն», Ա գ ա թ. էջ 204 եւ այլն: Հարկ կայ յիշելու Մ ա ո ի կարծիքը, թէ Ս. Գրիգորի «լւ-----րէլ» «մակդիրը անկասկած առնչութիւն ունի Ս. Գրիգորի քարոզչական եւ հեթանոսներին մկրտելու գործունէութեան հետ», (Մկրտութիւն Հայոց եւ Արաց, Արխագաց եւ Ալանաց ի սրբոյն Գրիգորէ, թարգմանեաց ի հայ Յուսիկ Արքեպիսկոպոս, Վաղարշապատ 1911, էջ 89):

Ծմբարարձ:

145. «Եւ զհե-բ-բէն» համբերեսցեն (այս. համբարեսցեն) զնախատինս, Ջ գ օ ն, էջ 341, շկայ բառ ոչ ՀԲ եւ ոչ Չ ա գ ը ճ ե ա ն, Կոր Բարբառան, ասորին ունի «բարձոզք զլուծ» = ܩܘܠܘܢܐ (Pat. syr. I, էջ 613). եթէ բառիս առաջին վանկը համեմատութեան դնենք գասական «ձհի» բեռան տակ կրիլ, բառնալ զժանրութիւն բային հետ («Է ե ծ ե ա, հ ա ո ա շ ե ա, ձ հ Է - ղ, ս գ ա գ ի ղ», Ոսկ. Պաւլ. Ա, էջ 380), այն ատեն կրնանք իսկոյն հասու ըլլալ Ջ գ օ ն ի թարգմանչին ծանօթ ճարտարութեան, որ «լուծ» գաղափարին մէջ կը նկատեաւ առաւելապէս «բեռն, ծանրութիւն» եւ կը կերակրէր զեղեցիկ բառ մը՝ «ձհի-բ-բէն», առանց արհամարհելու «լձ-բ-բէն» համանիշն ալ, որուն միակ դոյութիւնը կը պարտինք նոյնպէս Ջ գ օ ն ի համբաւաւոր թարգմանչին. «Գուր էք լձ-բ-բէն», լռանխար,

այսպէս թեան «*ⲉⲗⲏⲛⲟⲩ*» բառը՝ «*զգատարագս եւ զաւրէն(ս) բորտին եւ զⲉⲗⲏⲛⲟⲩն եւ զտեռատեօին*», էջ 249, վենեափեան օրինակներէն սմանք կը կարգան «*ⲉⲗⲏⲛⲟⲩ*», «*բորտին եւ զⲉⲗⲏⲛⲟⲩն եւ զտեռատեօին*» (ՀԲ. Բ, էջ 289) = *ⲗⲁⲓ*, profluvius (Pat. syr. I, էջ 755), այս իմաստով հսկակ բառս Ոսկ. Պաւլ. Ա, էջ 308 եւ Եփրեմ. Գ, էջ 171:

կարգ:

148. «*Է՛ բարեկամ՝ որ շրջի ի թշնամութիւն եւ զⲉⲗⲏⲛⲟⲩն ախտանաց քոց յայտնեսցէ*», Սիրաք. Զ, 8, նախագատութեանս մէջ խնդրական նորագրոշմ բառին գոյութիւնը կը խախտէ յոյն բնագիրը *καὶ μὰ χην ὄνεῖδι σμοῦ σου ἀποχαλῶ ψει* եւ կու տայ մեզի կարելիութիւն ներմուծուած *բ* տառը ջնջելով ընթեռնուել բառս «*ⲉⲗⲏⲛⲟⲩ*». «*ⲉⲗⲏⲛⲟⲩ*» եւ «*ⲉⲗⲏⲛⲟⲩ*» շփոթութիւնը միակ չէ դասական մատենագրութեան մէջ, նկատելու է միայն հետեւեալները. «*Ա.Ղ* եւ *հրեշտակք ⲉⲗⲏⲛⲟⲩն* ընդ մարդկան», Ոսկ. Ես. էջ 484, զոր հրատարակիչն արդէն կ'ուղղէ «*ⲉⲗⲏⲛⲟⲩ*», «*Գիզադէզ յեղեղուկ փրփրացեալ զմիմեանց ⲉⲗⲏⲛⲟⲩն զկնի տողեցին*», Ագաթ., էջ 2, Գեղեկ կը ներկայացընեն «*ⲉⲗⲏⲛⲟⲩ*», «*Երկու ծերքն ⲉⲗⲏⲛⲟⲩն*, որ մարտեան ընդ Շուշանայ միամիտ աղանդին», Եփրեմ. Մեկն. Յորայ, զոր մատենագարանիս Թ. 47 2 եռագիրը կը փոխէ եւ կը կարգայ սխալմամբ «*ⲉⲗⲏⲛⲟⲩն*» (տես մեր Գասական մանր բնագիրներ, էջ 91):

կարիք:

149. Ինչպէս «ի-բ» եւ «ի-բ», նոյնպէս «ի-բի», եւ «ի-բի», բառերու շփոթումը շատ յաճախակէպ է մատենագրութեանց մէջ, ահաւասիկ օրինակներ. «Անմարմնական եւ պարզական, զատեալ եւ մեկնեալ յամենայն ի մասնական յաւորածոց, որոշեալ զատեալ յամենայն ի-բ-բի-ց», Սեբեբ. էջ 3, այս վերիպակը Աւգերեան հաստատարներէն կը թարգմանէ *seiuncta ab omni coniectura* (հրատր. հայ.-լատ. էջ 7), մինչ Մատենագարանիս Թ. 217 բնաթիւ Չեռագիրն ունի՝ «ի-բի-ց», ուրեմն *ab omni passione*, այսպէս նաեւ անդ, էջ 4. «Ծնաւ Աստուած առանց շար-շարանաց... առանց ի-բի-ց, ուղիղ ձեւը մեր Թ. 515 յոռի օրինակը փոխելով վերիպամբ կ'ընթեռնու» «ի-բի-ց», իսկ էջ 131 «Չառանց ի-բ-բի-ց ծնունդն ցուցանէ», բնթերցուածը հրատարակիչը յոյն բնագրին վրայէն կ'ուզէ «ի-բի-ց» = *ina tò à παθὲς τῆς γεννήσεως θεϊξῆς* (հիմաէ նաեւ Գաթրճեան, Քաղուածոյք, էջ 308—309), ի հակառակէն «յորժամ զնորա մեծարոյ ի-բի-ն գձձեսցուք», Եղնիկ, էջ 241 կ'ուզուի «ի-բի-ն», այսպէս Նորայր (Բառաբննութիւն, էջ 40) եւ Գալէմքեար (Հանգ. Ամս. 1896, էջ 272, նաեւ Schmid, *Wider die Sekten*, էջ 171), նոյնպէս ուղղելու է «ընդ բազում ի-բի-ն», ընդ ազգի ազգի կասկածանաւք, Ոսկեւս. էջ 457՝ «ի-բի-ն», հիմաէ «վազվազակի անկանի ի շար ի-բի-ն», Ոսկ. Պաւլ. Ա. էջ 39 «եւ ոչ ի ի-բի-ն նախանձու անկանել», Ոսկ. Մաթ.

Ա, էջ 49. Gjandschezian, եւսեբեայ
 եկ. Պատմ. էջ 436, «Որպէս զի հարցէ զպատճառս
 իւրիւնց անմեղութեան անհաւատիցն, կը սրբազրէ
 «իւրիւնց անմեղութեան», եւ կը թարգմանէ um
 den Grund der unangebrachten Meinungen
 der Ungläubigen abzuschneiden (Zeitschrift
 f. arm. Philologie 1904, էջ 303) իսկ Preu-
 schen, damit er den Ungläubigen den Vor-
 wurf unschuldiger Leidenschaft wegnehme
 (Eusebius, Kirchengeschichte, Texte und
 Untersuchungen, NF. VII, 3, էջ 10). «Ըստ
 նոցա իւրիւնց անցեալ», Ա գ ա թ . (նոր. տպ.) էջ
 322, զոր b սխալմամբ կ'ընթեանու «իւրիւնց»:

կերելութիւն:

150. «Վասն Հերբայեցւոցն ասաց շիւրէիւնց
 րոյ եւ զաստուածամարտաց ազգն զորս յարգէրն
 վասն արմատոյն», Թուղթ Պրոնկղի առ Սահակ,
 Գիրք թղթոց, էջ 6, այսպէս ընդօրինակած է
 նաեւ Չոտոյեան, Պատկեր 1890, էջ 273. յոյնն
 ունի περι τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὸ ἀχάριστον
 καὶ θεομάχον ἔθνος, բառական հետեւելով այս
 նախադասութեան՝ հայերէն թարգմանութիւնը
 պիտի ընթերցուի անշուշտ «Վասն Հերբայեցւոցն
 ասաց, շիւրէիւնց եւ շիւրէիւնց ազգն»,
 բայց աւելի հաւանական կը թուի ինծի, «Շիւրէիւն-
 ցոյ եւ զաստուածամարտաց ազգն», ընթերցու-
 ածը, որչափ ալ շեղի յառաջադիր յոյն բնագրէն.
 կը կարծեմ թէ սեռական -ոյ ձեւը ջնջուած է
 կերելութիւնցի նմանահնչիւն վերջաւորութեան

պատճառաւ, պարագայ մը, որ շատ սուլորական է մատենագրութեանց մէջ: Նորայրի ժողոված այս կարգի բաղմաթիւ վրիպագրութիւնները տես Բառաքննութիւն, էջ 27—32, իսկ նորագոյն օրինակներ առիթ պիտի ունենանք ստորեւ յառաջ բերելու. Պրոկլի թղթոյն ստորերէնը, որ պահուած է Ջաքարիա Հաետորի Եկեղեցական պատմութեան մէջ (Land, Anecdota syriaca III, էջ 193—115) այսպէս կը ներկայացընէ ինդրական հատուածը Ahrensի թարգմանութեամբ. Indem er die Verleumdungssucht der Juden sagt und zeigt, sowie die Zanksucht des Volkes gegen Gott... (Ahrens եւ Krüger, Die sogenannte Kirchengeschichte des Zacharias Rhetor, էջ *39). յամենայն դէպս աւելի պատկերաւոր եւ աւելի գեղեցիկ է հայ թարգմանչին ընտրած «**իւր + ե + ար + ց**, բառը քան բուն բնագրին ἀχάριστοςը = «անշնորհակալ, երախտամոռաց»:

կնճիոն:

151. «Եւ է որ պահէ ի սրտմտութենէ, եւ ճնշէ զինձիւն իւր, զի մի յաղթահարեսցի», Ջգօն, էջ 45, «Մտանեն ընդ նեղ դուռն արքայութեան, նեղեն զինձիւն իւրեանց եւ պահեն զաւրէնս տեառն» անդ, էջ 180, «Եւ վասն զի գիտէր Աստուած զլար ֆնձիւն նոցա, ոչինչ նեղեաց զնոսա», Ինչ իմաստ ունի յառաջ բերուած վկայութիւններու մէջ գործածուած ֆնձիւն բառը. առանց բնագրական համեմատութեան կարելի չէր որոշակի սահմանել բառիս

յայնցանէ՝ որ ի Գնչնն անդէն (անդ են?) ի մտաց
բարեաց որ իւր շիցեն պղծեալն, էջ 235. այլ է
“Լոյծ Գնչնն անիրաւութեանն, Ես. ԾԸ, 6
(= σύνδεσμον ἀδικίας) “Եթէ մերժեսցես դու ի
քէն Գնչնն, անդ, 9 “Գտաւ Գնչնն յարսդ յայ-
դոսիկն, Եփրեմ. ԺԸ, 9 (= σύνδεσμος), “Ի Գնչնն
անիրաւութեան տեսանեմ զքեզն, Գործք, Ը, 23:

կոծաւոր:

152. “Շջնցաւ տաւնն ի սուգ եւ ի արտմու-
թիւն ամենայն ժողովրդեանն եւ եղև լալիբ եւ
կնչնն յամենայն տաւնս, Եւսեբ. Եկ. Պամ.
էջ 118, ճարեան յունարէն բնագիրը կը թարգ-
մանէ “լալիւն եւ կոծն, այսպէս բմբանած է նաեւ
ասորին եւ մէկ բառով թարգմանած [Δ] = plo-
ratus (The eccl. hist. of Eusebius, էջ 95),
չենք կարծեր որ հայ թարգմանիչը ասորի բառ
առած բլայ lugens, lamatans իմաստով եւ հայե-
րէնի վերածած “կնչնն, հմտէ էջ 159. “յայս
ամենայն անհնարին նեղութիւնս՝ “աբ+ Ե- ԼԵԼԻ+
ոչ գոյինն (= Δ), այս պատճառաւ պիտի ըսենք
թէ ձեռագրական վրիպակ մըն է այս տեղ “կ-
նչնն եւ զոր պիտի ցանկանք ընթեռնուել “լա-
լիբ եւ կնչնն, Եթէ ուղիղ է մեր այս առա-
ջարկը, այն ատեն ԼԼԼԼ+ դասական ձեւին քով
կ'ունենանք միեւնոյն կաղապարի մէջ ձուլուած
կնչնն+ թանկագին ձեւ մըն ալ. հմտէ “Առջեցաւ
անուն տեղւոյն այնորիկ ԼԼԼԼ+ (χλαυθμῶνες),
Դատ. Բ, 5, Եկեսցես մուտ ի ԼԼԼԼն (πληθίσον
τοῦ χλαυθμῶνος), Բ. թագ. Ե. 23 եւ այլն:

Համասնգամ:

153. «Զգունակ (գունակ) թանսն եւ զարգանակ(ս), զազգի ազգի համեմանսն ընդ միմեանս խառնեալս, զգալար եւ զչոր խորակացն հւնդ-հւն եւ զաւրէնս որ վասն այնր ամենայնի կարգեալ իցեն», Ոսկ. Մտթ. Գ, էջ 69. հրատարակիչը յիշելով անտարակոյս թէ, անդ, էջ 427 «ազգի ազգի հւնդ-հւն ի քիմնն ծնուցանիցեն» հատուածին նոտրագիրը «հւնդ-հւն» ուղղած է, բառս կը սրբագրէ նոյնպէս «հւնդ-հւն», եւ զոր կ'ընդգրկէ նաեւ Հացունի, Ճաշք եւ խնճոյք, էջ 185. մեզի ընդունելի շի թուիր այս սրբագրութիւնը, որ շի համաձայնիւր յաջորդող «զաւրէնս» բառին հետ, պէտք է ընթեռնուլ մեր կարծեօք «զգալար եւ զչոր խորակացն հւնդ-հւն եւ զաւրէնս». յիշն ունի τὰ ὑγρὰ, τὰ ξηρὰ ἐθέσματα, τοὺς περὶ τούτων χειμένους νόμους.

հայր:

154. Այստեղ ազուցանելու է հետեւեալ ուղղագրութիւնը. «Ամենայն ինչ՝ զինչ հւն է, նոյն եւ որդ-ոյ, բայց միայն զի հայր չէ» Սեբեր. էջ 6. Մատենադարանիս թ. 217 Չեռագիրը քիչ մը տարբեր կ'ընթեռնու հատուածս. «Ամենայն ինչ՝ զինչ հւն է, նոյն եւ որդի», թղ. 274ր. եւ այս ընթերցուածիս հարազատութիւնը կը հաստատէ նախագատութեան շարունակութիւնը «եւ ամենայն ինչ՝ զինչ որդի[ն] է, նոյն եւ հւն, բայց միայն զի որդի չէ... եւ ամենայն ինչ՝ զինչ հւն եւ որդի է, նոյն եւ հոգին սուրբ, բայց միայն զի հայր

և որդի չէ. ք ըստ այսմ Աւգերեանի թարգմանութիւնը՝ *omnia quaecumque Patris sunt eadem et Filii* (հայ-լատ. հրատարակութիւն, էջ 13) պէտք է ուղղել *omne quidquid Pater est, idem et Filius*.

Տանդարտեմ:

155. Մատենադարանիս թ. 456ին մէջ ամփոփուած են կաղմի համար դորձածուած մագաղաթեայ հասակոտորներ, զորոնք Տաշեան Զանացած է այլեւայլ խմբերու բաժնել (Յուլիան, էջ 328). շորորդ խմբի երկրորդ մասը կը բովանդակէ Սերբերիանոս ^Աի շարշարանս ճառէն հատուած մը (էջ 216, տող 21 մինչեւ վերջը), որ ունի կարեւոր ընթերցուածներ, կը յիշենք միայն հետեւեալը՝ «Կարաց հնչողութիւն զանարգանս», տպ. էջ 217, մագաղաթը կը կարգայ «Չկարաց հնչողութիւն զանարգանս», թէեւ երկու տարբերութիւններն ալ առհասարակ ընտիր են ու դասական այսու հանդերձ նախնական հարդատ ձեւն ըլլալ կը թուի ինձի «հնչողութիւն»՝ հայցական ցանցառ խնդրառութեամբ, հմմտէ՝ «Եւ շո եւ ոչ որ զթագն իսկ ի գլուխ ունիցի, կարե միշտ անձին հնչողութիւն», Ոսկ. Մտթ. Ա, էջ 383, «Այն որ ոչ էր ի մարդկանէ, որ կարող էր շոյուլուսոյ ճառագայթիցն այնոցիկ կարել հնչողութիւն», Ոսկ. Յովհ. էջ 85:

Տարուիմ:

156. «Քանզի եւ առ մեզ բաժանեալ են դորձք ինչ եւ ասացուածք, զի այլ այն է որ

կազմեն, եւ այլ այն որում կազմէ, եւ եթէ հար-
 զնիցի եւ տառապիցի, այլ է որ զիշխանութիւն
 ունիցի,» Ոսկ. Պաւղ. Ա. էջ 36, նոտրագիրն ուղ-
 զելու է «իւրնիցի», որուն «երթթանամ, տառա-
 պիմ» եւ այլն նշանակութիւնը յայտնի է մեզի
 [տես թ. 35], կը յաւելունք այս տեղ ուրիշ եր-
 կու օրինակ ալ. «Քանզի իւրնիւ երթթացեալ
 կայ ի մարտին եւ վերաւորեալ,» Ոսկ. Պաւղ. Ա.
 354, «Չտեսանիցէք զմարմինս ցասկոտացն զխորդ
 զեղինք եւ տգոյնք են եւ քան զամենայն ծաղիկ
 խամբեալք, առաւել իւրնիւ անտոկք անզաւրք,
 մաշեալք եւ ծնկեալք,» անդ, էջ 830. այսպէս
 («իւրնիւ») ընթեռնու է արդեօք Եսայեայ
 Մեկնութեան «Այլ ետես ծիւրեալ եւ ծնկեալ,
 երթթացեալ, շարնիւ,» էջ 205, հասուածին,
 վերջին բառն ալ, որ, ինչպէս կը տեսնուի, շի գաշ-
 նակցիբ առնթեակաց երեք բառերուն հետ՝
 Մատթէի մեկնութեան թարգմանիչը Ոսկե-
 բերանի *δυσχημερία* (= թշուառութիւն, շուա-
 աութիւն, «զարութիւն») բառը հայերէնի կը
 վերածէ «իւրնիւ»ով. «Չայլոց վիշտս շահաւա-
 ճառ համարի այնպիսին, եւ բերս բարութեանց զըն-
 կերին իւրնիւ գործէ,» Ա. էջ 77: Իի եւ ի շփո-
 թումը միակ չէ մատենագրութեանց մէջ, համեմա-
 տական լեզուարանութիւնը պարագայիս մէջ ճոխա-
 գոյն հեղինակութիւն է ի մէջ այլոց որոշելու ուղիցը
 սխալէն, այսպէս սխալ են «Դիւ եւ Բի», Եփրեմ. Ա.
 էջ 3 հմմտէ օօօ օօլ «հնարի», Ոսկ. Ես. էջ 419,
 աս. իձաւ, «հարմարի», Չ. գ. օն, էջ 370, որ լեզու-
 թարգմանութիւնն է Pat. syr. I, էջ 676) եւ այլն:

հարան:

157. «Պարծի սատանայ, շ--ր--ն լինի, ու-
 բախ լինի,» Ոսկ. Պաւղ. Բ, 526. ՀԲ «Վարդք քո
 իբրեւ շ--ր--ն» (= *ὡς ἀγέλας*) այծից. Երգ երգոց
 Գ, 1 հատուածին նստարարից խնդրական բառն
 աչքի առաջ ունենալով Ոսկեբերանի «շ--ր--ն
 շնչ--ք կը մեկնարանէ «խայտալ իբրեւ զճոկս այ-
 ծեաց» (Բ, էջ 144), [Թէ որչափ անյարիր ու ան-
 հեղեղ է այս մեկնութիւնը, բացատրութեան կա-
 բօտ չէ. մեր կարծեօք պէտք է «շ--ր--ն լինի՞ք»
 նոյնահնչուն տառ մը փոխելով դրել «յ--ր--ն
 լինի՞ք», այն տտեն իսկոյն կը լուսարանուի բառիս
 յատուկ իմաստը, որ է «խայտամ, պանծիմ, պար-
 ծիմ» եւայլն. «յ--ր--ն» բոտ ինքեան ուրիշ ներ-
 կայացուցիչ շունի դասական մատենագրութեան
 մէջ, բայց «յ--ր--ն--ք» նոյնանշան ձեւը բաւական
 է ապացուցանելու անոր գոյութեան իրաւունքը,
 համետ «Եթէ ոք վասն բաթրոնի որ ի տան իցէ...
 պայծառանալ համարիցի եւ ոչ վասն զի մարդն է՝
 յ--ր--ն--լ» Ոսկ. Մտթ. Ա, էջ 61, «այլ ի ձի հե-
 ծեալ յ--ր--ն--յո՞ւ, անդ, Բ 433, «Կարի իմն յ--
 ր--ն--լ էին մարդիկն յայնժամ ի Յովհաննէս»,
 անդ, Բ, էջ 560, «չէ պարտ ձիս զարդարել եւ
 ջորիս ի կառս լծել եւ յ--ր--ն--լ... ոչ կառաք
 ինչ յ--ր--ն--լ որպէս այլ թագաւորք», անդ, Գ,
 էջ 53. «Թեբեւս մարդկեղէն ինչ իբր Ակիցեն՝
 սնապարծութիւն կամ յ--ր--ն--լ» (= *οἶον ἢ χενο-
 δοξία*), Ոսկ. Պաւղ. Ա. էջ 653, «Ընդ նոցա
 զարդն իբրեւ ընդ անձանց ինչ պաճուճանս յ--ր--
 ն--յ», անդ, էջ 817, «Եւ պարծին իմն շարեաւքն

եւ յ--բ--ն--ն իմն, անդ, էջ 829, "Անդ նաղիցին,
անդ յ--բ--ն--ն յնն, Ոսկ. Պաւլ. Բ., էջ 554 եւ այլն:

Տողի:

158. "Մարդարե զարդարի, մարդարե զար-
դասեր լինի, մարդարե տապալի եւ ն-ն խաղայն,
Եւսեբ. Եկ. Պամ. էջ 387. "ագի, բառին տակ
ՀԲ կը մեկնէ բառս. "փոխանակ գրեւոյ վէգ, որ-
պէս քուեայ. կիզոս. χύβος, cubus, tessera,
նշք, շ-բ (որպէս եւ տապալի), Բ., էջ 503,
նոյնպէս Ջ-ն-ն-ն-ն, giuocare dadi, tirare de
dadi եւ այլն (Բառագիրք Հայ.-իտալ. էջ 1177),
Merx ընդհանրապէս կը տարակուսի բառիս ուղ-
ղութեան մասին գրեւով անվարան, corruptly
ն-ն spiritum" (The eccl. hist. of Eusebius,
էջ 297). Ոսկեբերանի Պաւլոսի թղթոց մեկ-
նութեան թարգմանիչը երկու անգամ կը գոր-
ծածէ "ն-ն" բառ մը, որուն իմաստը չի կարօտիք
մեկնութեան. "Ընդ միասակար ծառայան կցեր եւ
ի լիցս եւ ի յ-ն-ն եւ ի տապալուունս դեգերեր"
(Մ. պարզ τοῖς περὶ χύβειαν ἡσυχολημένοις),
ԼԲ, էջ 923, "Ածապարեմք թագուցանեմք զխա-
լարիկսն (?) կամ զգունդսն կամ զլիցս կամ շ-ն-ն"
Բ., էջ 539, Եւսեբեայ Հատուածը մերձեցը-
նելու համար ասորի (ΙΙαδ'οοοο ΙΙΔδ'οοοο) կամ յոյն
(προφήταις τάβλαις καὶ χύβοις ποιεῖται; Լեմ-
մէր, էջ 394) բնագիրներուն, կարելի է "ն-ն"
կամ "ն-ն" անտարակոյս եղծուած բառն ուղղա-
գրելով կարգալ. "մարդարե տապալի եւ ն-ն խա-
ղայն, բառս, եթէ ենթագրեմք մանուսանդ, տա-

սին անկուճք, շատ դիւրաւ կրնար «^ն» կամ «^ն» ընթերցուիլ: Հետաքրքրական է միայն յիշել թէ հայ բազմաթիւ գաւառաբարբառներու մէջ կը գործածուի «ճան» բառը «վէգ» նշանակուած թեամբ (Ա մ ա ա ու Ն ի, Հայոց բառ ու բան, էջ 424) եւ թեք. «ջան» կը նշանակէ «հոգի»:

Տրաման:

159. «Եւ մի մի յարգարոց անտի կացին յիւրաքանչիւր ժամանակի է հր-ման է անդ ժողովրդեանն... եւ արդ յայսմ ժամանակի՝ ո՞վ իցէ այր բժիշկ ճարտար եւ իմաստուն՝ եթէ իցէ է հր-ման... իբրեւ աղուէսք ընդ աւերակս եղեն մարգարէք քո, իսրայէլ, զի ոչ կացին է հր-ման»։ Ջ. Գ. օ. Ն., էջ 339, հատուածիս մէջ երկօր գործածուած «հր-ման» բառը, զոր ԱՆ տ ո Ն ե լ լ ի բ առ ա կան կը թարգմանէ in iussu illo populi... ut sit in iussu... quia non steterunt in iussu, պէտք է ուղղել «ի իր-ման», ինչպէս ունի ասորին՝ ܐܕܘܠܐܘܐ (Pat. syr. I, էջ 609) եւ ինչպէս այլուր կը գրէ թարգմանիչը. «ինդրեցի ես ի նոսա այր մի խրամակարկատ՝ որ կայր ի վերայ իր-ման ամենայն երկրի», էջ 9, *Սոքա են, որք կան ի իր-ման եւ կարկատեն զիր-ման, էջ 361 «Որոյ խրամատեալ է ցանկ այգւոյ նորա, մեծաւ աշխատութեամբ շինէ զնա, եւ թէպէտ շինէ զնա՝ սակայն իր-ման կոչի», էջ 147:

Տրամեր:

160. «Քանզի խրատ վարդապետութեանն ոչ ինչ կարաց աւգնել, ոչ երկիւղ գեհննին, ոչ հրոյն սպառնալիք, ոչ տանջանացն հր-էր+, վասն այնորիկ զայն եւեթ ասէր», Ոսկ. Ես. էջ 351, նոտրատիպ «հր-էր», բառը, որ միակ է դասական մատենագրութեան մէջ, վրիպագրութեան արգիւնք պէտք է նկատել պարզապէս եւ ուղղագրել «-հր-էր+», այսպէս կը պահանջեն թէ նախագրութեանս իմաստը եւ թէ «երկիւղ, սպառնալիք» նոյնանշանները համար «բազմացուցանէ զուգն, յաճախեցուցանէ զերկիւղն, աճեցուցանէ զահն, յուղիկ զկասկածն», անգ. էջ 41: Մեկնութեանս լատ. թարգմանիչը ըմբռնած է «հր-էր» յարուցած գծուարութիւնը, բայց փոխանակ լուծելու չըջած է յանգիմանագիր հայերէն բնագրէն եւ թարգմանած *quoniam vero doctrina nihil proderat nec metus gehennae nec ignis comminatio neque tormenta, ideo...* էջ 347: Այս սրբագրութեամբ կը ջնջուի գծբախտարար «հր-էր» բառին առանձնակաց գոյութիւնը մաշթոցեան մատենագրութենէն սահմանափակուելով «ան-հր-էր» եւ «ի-հր-էր» բարդութիւններու մէջ, «Անգութք, -հր-էր+, բանսարկութ», Ոսկ. Պաւլ. Ա. 233, 243 «Աչ... քարոզիչք արդարութեան, այլ անգութք եւ -հր-էր+», Եփրեմ Գ. էջ 254 «Դուք էք ի-հր-էր+ եւ նորագգեստք, արժանիք բաղմականի, Զգօն, էջ 373:

Տրէալիւնութիւն:

161. «Աւրհնեալ է, առե, Աստուած որ աւրհնեաց զմեզ յամենայն աւրհնութիւնս հոգեւոր Երկնաւորս ի Քրիստոս. շնորհիւնն անարկէ աստ. քանզի եւ աւրհնութիւն էր եւ այն, այլ ոչ հոգեւոր,» Ոսկ. Պաւլ. Ա. էջ 675. նորագիր անճահ բառը Մատենադարանիս Թ. 42 Չեռագիրը լաւագոյնս կ'ընթեանու «շնորհիւնն անարկէն», Թ. 138ա, յոյնն ունի պարզ շնորհիւն իουδαϊκήν (այսինքն ἐυλογία), որ լատ. նման հայուն կը շղէ *Iudaicam hic subindicat benedictionem.* Ինչպէս այստեղ երկու զատակաց բառերն իրարու ձուլուած յառաջ բերած են անհեղեղ ձեւ մը, նոյնպէս «Տեսանես», ոչ զՏեթանոսս լեալ շնորհիւնն, այլ...», անդ, էջ 720 ուղիղ ընթերցուածը միեւնոյն Չեռագրին մէջ ի հակառակէն եղծուած է՝ «շնորհիւնն անարկէն» ի ձուլուելով:

Օարտասանական:

162. Ոսկեբերանի Ղազարու նուիրած վեց ճառերէն վերջինը, որ իւր դասական նկարագրով կը զարտուղի նախորդ հինգ ճառերու յունարանութիւններէն, կ'ընծայէ մեղիսա հաստուածը. «Ձի բանս ճարտարիւն իմաստութեան կամիմ ուսուցանել ձեզ» (Ճառք, էջ 534), բնորելագոյն այս բառին գիմաց մատենադարանիս Թ. 232 Չեռագիրը կը դնէ «բանս ճարտարիւնն», այս եղծուածը կը յիշենք գլխաւորաբար ցուցընելու համար թէ որչափ գիւրութեամբ տպագրութեան մէջ ալ

յետնագարեան ընթացիկ «Տարաւան-նիւն»ը հանելով հարազատ դասական «Տարաւան-նիւն»ը կրցած է յատուկ տեղ գրուել՝ «Ըստ իմաստութեան Տարաւան-նիւն լեզուի ճառեցան մեծամեծքն», էջ 46. մեր Թ. 249 եւ 612 օրինակները, որոնք համեմատութեամբ այնչափ ընտիր ու լուադոյն տարբերակներ պահած են, պարագայիս մէջ պինդ կը բռնեն աղճատ «Տարաւան-նիւն»ը, բարեբախտաբար Անտոնեանց օրինակը շնորհիւ Նորայրի կը տրամագրէ հասարակութեան ցանկալի ընթերցուածը՝ «Ըստ իմաստութեան Տարաւան-նիւն լեզուի» (Բառաքննութիւն, էջ 63), որով իսպառ կը ջնջուի անբնական ներմուծումը. ՀԲ «Ոսկ. Ես.» տեղիքով յառաջ կը բերէ «սուղինչ թուղթ, ոչ կազմ Տարաւան-նիւն բանից եւ ոչ համարագրութիւնք ինչ» (Բ. էջ 22, «համարագրութիւն») վկայութիւն մը, որ գոյութիւն չունի, պէտք է տեղիքը սրբագրել «Ոսկ. Գձ» ինչպէս կը դնէ նոյն ՀԲ «կազմ» բառին տակ (Ա. էջ 1030):

Նարտարագիտեմ՝:

163. «Եւ ձեզէն իսկ Տարաւան-նիւն» որոց բարեկամք լեալ իցեն սիրտք...», Ոսկ. Պաւլ. Ա. 239. «Տարաւան մակրայն «ճիւղէ» բային հետ կապելով ընդ օրինակիչը՝ ծնունդ տուած է անսովոր բայի մը, զոր անպատճառ ուղղելու եւ նախկին կերպարանքին վերագարծրնելու է, որ է բնականաբար դատ գրուած «Տարաւան ճիւղէ» հմտէ այլուր միշտ «Ինքն Տարաւան ճիւղէ», անդ, էջ 578, «սակայն»

ՏՐԿՐԸ ԳՆԻՄԷ ԵԹԷ ՄԵՂ ՄԵԾ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ Է, էջ 651, «նմին իսկ լուր որ ՏՐԿՐԸՆ ԳՆԻՄԷՐ», էջ 748. «Եւ ինքն ՏՐԿՐԸ ԳՆԻՄԷՐ ԹԷ յորժամ», էջ 901 եւ այլն. այսպէս ուրիշ մատենագրութեանց մէջ ալ (Ոսկ. Ես. էջ 205, 225, 236, 260, Ոսկ. Մտթ. Բ. 473, 544, 607, 698, 741, Ոսկ. Մտթ. Գ. 58, 107 եւ այլն). միակ շէ պարագան, ուր երկու անկախ բառեր միանալով կը կազմեն անսովոր ամբողջութիւն մը. յարմար է օրինակի համար յիշել միայն ԲՈՒՂԱՆԳԱՆԵՍՅ «Սա ԳՆԻՄԷՆ ԳՆԻՄԷՆ ԷՐ ԱՌԱՂԱՅ ԸՆԿԱՅՈՒՏ», էջ 49 ձեւը, զոր նորայր կ'ուզողէ «ԳՆԻՄԷՆ ԳՆԻՄԷՆ» (Կորիւն վարդապետ, էջ 181). նման ուղղութեան կարօտ կը թուի ինծի ի մէջ այլոց նաեւ «Յուցանէ... ԹԷ նա իբրեւ զժառայ եւ սա իբրեւ զաւր նշան-գործէ», Ոսկ. Մտթ. Բ. էջ 438 ընթերցուածը՝ նշան (կամ նշան) գործէ, Թէպէտ յոյն ունի ἐθασματούργει, տես էջ 722 «Յորժամ բիւրուց բիւրս նշան-գործէ»:

Մաշեմ:

164. «Եւ ասէ զոր աւրինակ երկաթ փշրէ, ՏՆԷ Եւ մանրէ, նմանապէս մանրեսցէ եւ ՏՆԷՆԵՆ Եւ հնազանդեցուցէ զամենայն», Ջգ օճ, էջ 92 իբրեւ վկայութիւն առաջ կը բերէ Ջգ օճ հատուածս Գան ի Էլի մարգարէութենէն, ուր սակայն կ'ընթեռնուի «Եւ Թագաւորութիւնն շորբորգ՝ հզար իբրեւ զերկաթ. զոր աւրինակ երկաթ մանրէ եւ ՏՆԷ (= δαμάζει) զամենայն, նոյնպէս մանրեսցէ եւ ՏՆԷՆԵՆ (= δαμάσει) զամենայն»,

Բ, 40). Հարկ կայ շեշտելու այլ եւս թէ չտար
 շինթուած է շի հետ եւ այսու «Տալէ», հազուա-
 գիւտ բային ուրիշ մէկ վկայութիւնը ջնջուած
 դասական մատենագրութենէն. եթէ Գանիէլեան
 վկայութիւնը շինթար ուղղելու վրիպագրու-
 թիւնը, բաւական էր այս պաշտօնը կատարելու
 Ափրահատի ասորի բնագիրը՝ *Ⲙ ⲁⲟⲟⲗ*
Ⲙ ⲟⲣⲟ, *conterit . . . procalcabit* (Pat.
 syr. I, էջ 209). յար եւ նման վրիպագրութեան
 մըն ալ մտագրութիւն կը հրաւիրէ Karst՝ քրո-
 նիկոնի «Ոմանք զՀռոմ յՌոմայ որդւոյ Խտայեայ
 ասեն լնէլ», հասուածն (Ա, էջ 379) GE օրինակ-
 ներու լուսանցագրութեան եւ յոյն բնագրին
 (ἐπιισθαί) համաձայն կարդալով՝ «լնէյ--», =
 „Etliche hinwieder sagen, es sei Rom ge-
 gründet von Romoo“ (Die Chronik, էջ 133):

Մարտակոտեալ:

165. Ո ս կ ե բ բ ր ա ն ի Եսայեայ մեկնութիւնը
 Մասթէի եւ Պաւղոսի թղթոց մեկնութիւններու
 նման ճառական նկարագիր չունի. Մ ո ն Ֆ ո կ ո ն
 արդէն կը դժուարի ընդունիլ թէ Ո ս կ ե բ բ ր ա ն
 ժողովրդեան առջեւ խօսած ըլլայ իւր այս մեկնու-
 թիւնը՝ *vix tamem putaverim, haec, ut hodie*
iacent, in caetu populi dicta unquam fuisse
rusto որում «ի բովանդակ մեկնութեան ոչ ուրեք
 տեսանի յառաջարան ինչ. . . ոչ ուրեք ի վերջոյ
 յորդորական բանք, փառատրութեամբ քրիստոսի
 կամ Սբբոյ Եբրորդութեանն, որ եւ անվրէպ սովո-
 ըութիւն է Ոսկեբբրանի յամենայն ճառս իւր»

(Յառաջարան Թ). Հայ ճառասացները սակայն զիտցած են յընթացս ճառական ձեւ տալ մեկնութեանս քանի մը կտորներուն «անվերջ սովորութիւն», եղած փառաօրութեան հետ աւելցրնելով երբեմն նաեւ ինքնագիր համառօտ կամ ընդարձակ տողեր, ինչպէս մեկնութեանս հրատարակութեան կցուած ճառընտրական հատուածները կը յուցրնեն. Գ. ճառընտիրն օ. հ. «երկոցունց աւրինացն ինքն է աւրէնագիր» (էջ 6) հատուածին կը կցէ «որում լիցի ամենեցուն մեզ հասանել, շնորհաւք...» եւ այլն ինքնահնար փառաօրականը (էջ 475), իսկ ԻԹ. ճառընտիրը «Եւ զի յեղիպտոսէ եւս նա եհան զնոսա...» (էջ 6) այսպէս կը վերջացրնէ իւր ճառը. «Եւ ինքն է որ եհան զնոսա յեղիպտոսէ, ետ զաւրէնս, Բրիտանոս Աստուած մեր. նմա փառք յաւիտեանս, ամէն» (էջ 475). այս փոքրիկ փոփոխութիւններն ու յաւելուածը կը նսեմանան սակայն «որ նորա գործեալ իցէ» (էջ 343) նախադասութեան միեւնոյն ԻԹ. ճառընտիրն աւելցուցած ընդարձակ վերջարանութեան քով (էջ 479), ուր յետնադարեան ճառասացը կը մատնէ ինք զինքն իւր «սակայն խոցեալ երկիւղիւ շար սրոյն ոչ ունիցի յոգւոջ իւրում բունեալ միշտ զնա Ի-ց-տ-ե-լ» եւ «ի մշտնջենաւոր եւ յ-ն-ք-չ-ի-լ-ե-լ մահուանէն» հայերէնովը. Թ.Ե. եւ ԻԳ. ճառընտիրներու աննշանակ վերջարանութիւններն ձգելով (էջ 481) կ'անցնինը յատկապէս նոյն ԻԹ. ճառընտիրն մեզի պահած ընդարձակ հատուածին (էջ 482—487), որուն համապատասխանը կը պակսի բուն մեկնութեան մէջ՝ քանի մը

Թերթերու անկմամբ (տես, էջ 184). Ճառասացը հաւատարմութեամբ ու խնամքով ընդօրինակած է ընտրած հատուածը, կարելի չէ ըստ որում մատնանշել կէտ մը որ հակառակ ըլլայ մաշթոցեան դարաշրջանի դասական լեզուին. բայց հազիւ թէ կը շեղի յանդիմանադիր բնագրէն սովորական վերջաւորութեամբ աւարտելու համար իւր ճառը, անմիջապէս զգալ կու տայ թէ իւր անձնական լեզուին նկարագիրը հեռու է բացարձակապէս հինգերորդ դարու լեզուին սեփական հոգիէն. «զմին միայն զոր ունէր ետ մեզ,» սկիւրբերանեան հատուածին (էջ 487) այսպէս կը սկսի յեռու ճառասացը իւր վերջաբանութիւնը. «իսկ նորա եկեալ՝ խաչին մահու գործէ զփրկութիւն մեզ. զոր կամաւ եւ ոչ ի հարկէ կատարեալ զխորհուրդ սուրբ խաչին, զոր կանգնել ի մէջ տիեզերաց, աստուածագործ եւ նշանակող լուսով ճշդօրէնութեւ եւ զէն յաղթութեան ընդդէմ թշնամւոյն տուեալ հաւատացելոց, ի պարծանս յուսոյ յաւուրն մեծի, զի նմա վայելեն փառք յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն,» ինչպէս նախորդ հատուածին մէջ «խոշորելով,» «նշանակող» ձեւերը, նոյնպէս հոս զգալի են մասնաւորապէս ճառասացին յատուկ բառամթերքէն ելած «նշանակող», «ճշդօրէնութեւ» դասական լեզուին անձանօթ բարբարիկ բառերը. իսկ «խոշորելով» բառին հարադասութիւնը երկրայական կը մնայ (եւ է) ոչ այնչափ «նշանակող» եւ «ճշդօրէնութեւ» բառից պատճառաւ» (Նորայր, Աորիւն վարդապետ, էջ 97), այլ առաւելապէս անոր համար որովհետեւ մեր յառաջ

քերած բովանդակ հատուածը յետնագոյն դարերու հեղինակութիւն է՝ յօրինուած գասական լեզուի անձանօթ ճառասացէ մը: Իթ. ճառընտրէն հանուած հատակոտոր մեկնութեանս լատին թարգմանութեան մէջ (էջ 461) կ'անդրագառնայ թարգմանիչը յառաջարանի մէջ ակնարկածին թէ Ոսկեբերան այս մեկնութեան մէջ փառատութեամբ շի վերջացրներ իւր ճառերը (XII) եւ «ի պարծանս յուսոյ յաւուրն մեծի»ով (= utque gloriam spei magni dici) կ'աւարտէ թարգմանութիւնը՝ «զի նմա վայելեն...» եւ այլն տողերը բոլորովին անտեսելով:

մեծամեծ:

166. «Մէ՞ծ-Վէ՞ծ էր հաշտեցուցանելն, բայց անձամբ հաշտեցուցանել առաւել մեծ է եւ քան զանձամբն հաշտեցուցանել՝ եւս մեծ արեամբն իւրով» Ոսկ. Պաւլ. Ա, էջ 557, դարձեալ «Վէ՞ծ-Վէ՞ծ (միւսն Վէ՞ծ էր) էր եւ այն, այլ ոչ իբրեւ զայս զոր յետոյն եցոյց», անդ, էջ 743. երկու նոտրագրերն ալ փոխելով կարգալու է «Վէ՞ծ, Վէ՞ծ էր.» քերականական հաստատուն օրէնք է թէ «Գիմաւոր բայէն յառաջ իւր աներեւոյթն աւելցընելով՝ խօսքը հասարակօրէն ՚՛է-դէ-տ է-, -յ՛-, --դ-+է՛ բառերով ըսուած կ'ըլլայ», «իսկ է՛ բային՝ աներեւոյթ շունենալուն համար՝ գիմաւորը կը կրկնուի առանց է-ի». օր. «է է առաջնորդ մեղաց բանսարկուն... Բայց մեղաւ ոչ եթէ...» (Կոչ. Ընծ. էջ 12) «նոյն էականով նաեւ ամականը կը կրկնուի», օր. «Վէ՞ծ, Վէ՞ծ է օրինակդ, զոր ասացին, սակայն

սկար է առ որ ասեմքս եւ անկար, (Առջ. բնծ-
էջ 89), այսպէս, « մեծ [է], մեծ է եւ այս... բայց
սակայն փոքր է առ այն, զոր ասելոց եմ » էջ 22-
2 աւրբուեան - Ա յարնեան, Քերականութիւն,
էջ 399-401. ածականի նման կրկնու՞մք ահա
խաթարուած ակնյայտնի՞ յառաջ բերուած ոսկե-
բերանեան հատուածներու մէջ՝ զատակաց ածա-
կաններու ուղ շարկապմամբ. նմաներեւոյթ վրէպ
զոգման օրինակ է նաեւ Առջման Ընծայութեան
« Չ-է չ-է է կամակարութիւն » (էջ 9) ուղիղ ըն-
թերցուածին ՀԲԻ մէջ « չ-է-չ-է » տարբերակը
(Ա. 1040 կամակարութիւն բռնին տակ) :

« Ի մէջ քաղաքին » :

167. « Եւ զբազինսն որ է Տէջ +-չ-+է՞ էին, որ
յայլազգեացն արարեալ էր, եւ զտեղիս պաշտա-
մանց քակէին, » Բ. Մակար. Ժ. 2. այսպէս զատ
զատ « է Տէջ +-չ-+է՞ » ունին Չօհրապեան :
Բագրատունի եւ ՀԲ (Բ, 259), զոր սակայն
միացընել պէտք է եւ բնթեանուլ « է Տէջ+-չ-+է՞ »
« թէ բռնական են մէջս տէր թόλεως, in medio
urbis այլ « Ի հրապարակի », նշանակութեամբ.
ինչպէս ունի յն. τὸν δὲ κατὰ τὴν ἀγορὰν
(= ad forum) βωμούς. « Տէջ+-չ-+ » ἀγορὰ Իմաս-
տով այլուր գործածուած չէ, « +-չ-+-Տէջ » շրջած
ձեւն բնդհակառակն կը վայելէ յաճախակի կիրար-
կութիւն. « Եւ ասեն, ոչ. այլ է +-չ-+-Տէջ՞ աստ
աղցուր », ծնդ. ԺԹ. 2 = ἐν τῇ πλατεία, « Տշեւ
(եւ) աղաղակաւ շ-չ-+-Տէջ-ն ընտին », Գ. Մա-
կար. Ա. 10 = γόων τε καὶ στεναγμῶν τὰς πλα-

τείας ἐνεπίμπλων, ⁴ Է + - շ - + - Դ Գ Է կայցէ, յ Ոսկ-
 Պաւլ. Բ, էջ 514, ⁴ Զ + - շ - + - Դ Զ Է լիին խնճոյիք, յ
 Ա զ ա թ. էջ 99 ⁴ Ը ն թ ա զ ե ա լ Ը ն զ + - շ - + - Դ Զ Է յ,
 անդ, էջ 104 ⁴ Է + - շ - + - Դ Գ Է կարդալու է արդեօք
 Ո ս կ ե բ ե բ ա ն ի ⁴ Է + - շ - + Է Դ Գ Է եւ ի Տրապարակո
 Ը ն թ երցուածք (Մ ա թ. Բ, էջ 546), ⁴ Մ Է Գ Գ Է Է լ շ յ
 նորագիւտ ձեւին կաղճուիթեան համար համեմա-
 տելու է ⁴ Դ Զ Գ Գ Է Է յ յ, Ա. թ ա զ. Ե, 4, Ոսկ. Պաւլ.
 Ա. էջ 619, Բ ու զ. էջ 216, Ա զ ա թ. էջ 290,
⁴ Դ Զ Գ Գ Է Է լ շ յ (համարէ նորայր, կորիւն վարդապետ,
 էջ 246 եւ Արարատ, 1902, էջ 790 եւ յջ),
⁴ Դ Զ Է - շ Է - Դ շ յ, Բ ու զ. 119, 121, 136, 157, 161,
 որ Բ. Մ ա կ ա բ. Ժ Գ 2 կը գրուի ⁴ յ - շ Է - Դ շ - Դ Զ Է -
 անդր արշաւել, նոյնպէս ⁴ Է Դ Զ Է - Գ Է Դ Գ Է Վ ան
 բերդի, Բ ու զ. 151, զոր Ա զ ա թ. կը շըջէ ⁴ Գ Է Դ Զ
 Գ - Դ Զ Է յ, էջ 99:

միահամար:

168. ⁴ Եւ այլոց բազմաց որք ի մի միտս միա-
 բանեցան եւ եղին (այգ. եղին) Դ - Է - Դ - Դ Եւ զի այս
 էր մի վճիռ զայս զոր ասացաքս (վասն) նոր(ա) յ,
 [փակագծի մէջիններք Merxի յաւելումներն են
 համաձայն ասորի բնագրին, The eccl. hist. of
 Eusebius, էջ 304]. Եւ ս ե բ. Ե Կ. Պաւլ. էջ 395,
 յոյն բնագրին τήν αὐτήν τέθεινται φηφοϋ
 (Laemmer, էջ 404) Ը ն թ երցուածք առիթ կու
 տայ շ Բ ի ն նորագրուած ⁴ Դ - Է - Դ - Դ բառը մեկ-
 նելու յ միարան համարումն՝ հաւանութիւն՝ թուար-
 կութիւն՝ վճիռ յ (Բ. 266) այս մեկնութեան կը
 հետեւին Ջ ա թ ջ ա ի ե ա ն՝ suffragis, voto (Բ ա զ.

Հայ.-իտալ. Չագր ճեան՝ «միահամար գնել. փոխ-փոխ, նոր բարբառարան»), ճամճեան՝
voce = քուեայ, վիճակ, փոխփոխ (Nuovo dizionario ital.-franc.-arm.-Turco, Vienna 1846):
Պատմութեանս ստորի բնագիրը միայն թէ իբրեւ
եղծ կը գատապարտէ խնդրական բառը իւր ներ-
կայացուցած Առօր յո ընթերցուածով, զոր Հայ
թարգմանիչը բառական սարկօրէն Հայացուցած
պիտի ըլլար անտարակոյս «եւ եղին (զ) փոխփոխ».
այս սկզբնական հարազատ ձեւն ալ ուրեմն ձու-
լուած է ի մի եւ յառաջ եկած նոր բառ մը, որ
ըստ ինքեան գոյութիւն չունի. նման սխալագրու-
թիւններու օրինակներ պիտի շյաճախենք այլ եւս,
միայն յարմարօրէն դիտել պիտի տանք որ Ոսկե-
բերանի «Քանզի չէ ընդ փոխփոխ» առնուլ զիչ-
խանութիւնն եւ մասն լինելն ընթերցուածը ՀԲ
առնլով անշուշտ ճառընտրէ մը յառաջ կը բերէ
«չէ ընդ փոխփոխ» ազճատ ձեւով (Բ. էջ 266):

մոնմ:

169. «Որպէս հոգմն ինչ մըրկեալ ի ծովու
չնչիցէ եւ զամենայն ներքոյ ի վեր շրջիցէ մինչեւ
զաւաղն յատակացն ընդ հեւը ախան խառնիցէ»,
Ոսկ. Պաւլ. Ա, 296. տարակուսելով անշուշտ
բառիս հարազատութեան մասին կը ծանօթագրէ
ստորեւ հրատարակիչը թէ «չիք ի յոյնն». բարե-
բախտաբար անհրաժեշտօրէն հարկաւոր չէ յոյն
բնագիրն այս տեղ լուսարանելու համար խնդրական
անծանօթը. նմանահնչիւն վանկերէն մին պարզա-
պէս ջնջուած է հոս, զոր ներմուծելով պէտք է

Ընթեանուլ հատուածը «ընդ ճշմտեւ ալիսն խառնիցէ»։ հմտեւ «Եթէ ալիք յառնիցեն, եթէ զբր-
 զոիցի, եթէ ճշմտեւ, անդ, էջ 493, «Առ սոսա
 եւս աւելի ճշմտեւ եւ վառէր», Բ. էջ 542, «Զի
 հանապազ տեսանեն զալիս ճշմտեւ եւ սպառնա-
 ցեալս, Ոսկ. Ես. էջ 299, «Յայնպիսի ծովու՝ որ
 միշտ ալեաւքն ճշմտեւ սպառնայ», անդ, էջ 305,
 «Յորժամ ծով ճշմտեւ եւ արշաւանք ալեացն
 կուտակելոց՝ սպառնայցեն զամենայն ցամաք առ-
 հասարակ ծածկել», անդ, էջ 324. Ինչպէս վերն
 արդէն յիշեցինք զբնագրաց մէջ սովորական
 երեւոյթ է երկու համահնչիւն վանկերէն միոյն
 իսպառ ջնջուիլը. «Եւ զմիւսն յաչիւնն աւրի-
 նակէ անուանեաց», Ոսկ. Մտթ. Բ, էջ 488
 փննկ՝ «յաչիւնն», ինչպէս ուղղուած է,
 «հող լեալ», Զ. գ. օն, էջ 117 ասորոյն համաձայն
 կցելու է «լեալ ին՝ աչ», որ «լեալ ի պատճա-
 աւ ջնջուած է. «ապա թերահաւատ ինչ լիցիս»,
 Առ. Ընծ. էջ 24 Ընթերցիր «ապա ին թերահաւատ
 ինչ լիցիս». Մատթէի մեկնութեան մէջ «իւր-
 շուրջը կրճատուած եղած է «իւր-շուրջ» եւ այն
 երկու անգամ. Ա, էջ 221 եւ 227. այսպիսի է եւ
 «ղխաղան եւ շիւտ-շու եւ զգրաւսանան», անդ,
 Բ, 569 = «շիւտ-շու», զոր հրատարակիչը կը
 սրբագրէ «շիւտ-շու». Բ ու զանգայ «Ըստ հին
 Չեռագրի ուղղեալ», օրինակը «-տէ-տ առաքէր
 պարգեւս տիկնոջն» (էջ 208) հատուածին դէմ կը
 ներկայացընէ «-տէ-տ տէ-տ» Ընթերցուածը. «Եւ-
 նէին ամենեքեան աչ-ա բովանդակ», Զ. գ. օն,
 էջ 306 կը կարծեմ թէ պիտի ըլլայ «աչ-աչ-աչ»,

Յաղթիմ:

170. «Վատէ (Թ. 612 վատի) ի զարու-
թենէ, անկանի ի կենաց, ծնկի, ծիւրի հիւանդու-
թեամբ ջերանի, յ-շէնէ եւ թերեւս սակաւակեաց
աւուրբբ վճարի», Բարսեղ, Վեցօրեայ, էջ 85.
Ազգային մատենադրաց ուղղագրիչը՝ Նահապե-
տեան Անտոնեանց ընտիր օրինակին «ծնկի ծիւրի
հիւանդութեամբ, ջերանի յ-իտէ եւ թերեւս սա-
կաւակեաց աւուրբբ վճարի, լաւագոյն ընթեր-
ցուածն (Նորայր, Բառարննութիւն, էջ 64)
աչքի առջեւ ունենալով հանդերձ իրեն յատուկ
պատճառաբանութիւններով կը միտի հատուածս
կարդալ «յաղկի՝ կեանքը երթալով կը մաշի, կը
տանջուի եւ կը քայքայուի իմաստով (էջ 208),
որուն գէմ են նաեւ Մատենադարանիս Թ. 249 եւ
612 ձեռագիրները, որոնք Անտոնեանց Չեռագրին
համաձայն ունին «ջերանի յ-իտէ», վերջնոյս
«յ-շէնէ» ընթերցուածին, որ «օտարալեզու հընչ-
մանց ազդեցութիւնն» է (2 աւլբխեան-Այտը-
նեան, Քերականութիւն, էջ 503), ուրիշ օրինակ
մը կ'ընծայէ Ոսկերեբանի «այնպիսի -իտէն
յաղթել» (Մեկն. Պաւղ. Ա, էջ 294) բառին հա-
մառօտ մեկնութեան մէջ «այնպիսի յ-շէնէն յաղ-
թել» (2եռ. Թիւ 42. Թղ. 174բ), տարբերակը:

յասպինիա:

171. «Եւ դարձեալ ի թասել ոգւոյն, որ
ասի ի յոյն անգր՝ որթախոնեայ եւ յ-շէնէ եւ
ճղնութիւն նեղութեան...» Եւսեբ. Եկ. Պամ.

ուրիշ ձեւով յառաջ կը բերէ հատուածս շԲ.
 «Համարի զնա շ-չ-չ-չ-չ-չ», «որ ստեպ շաղ-
 փաղփէ, շաղփաղփարան մեկնութեամբ» (Բ.
 էջ 462). Հ.ս.մի տպագրութիւնն ընդհակառակն
 կը ներկայացընէ «Յ-չ-չ-չ-չ-չ- - - - - - = stultus
 et fraudulentus» (Antonelli, էջ 274) կրկին
 բառերը, որոնց այս ձեւի տակ հարադատու-
 թեան ճոխադոյն երաշխաւորն է ասորի բնագիրը՝
 𐎠𐎡𐎣 𐎠𐎡𐎣 (Pat. syr. I, էջ 421). 𐎠𐎡, կը նշա-
 նակէ «սուտ» (mendax), այս խնդիր չի վերջըններ,
 իսկ 𐎠𐎡𐎣, զոր Parisot կը թարգմանէ male-
 factor, կը նշանակէ նաեւ nocivus, exitiosus՝
 ուրեմն «վնասարեբ, աղետարար» եւ այլն, իսկ
 «չ-չ-չ-չ-չ» սոյն իմաստը շունի բնականարար, այս
 պատճառաւ պէտք է ուղղել եւ ընթեռնուի
 «չ-չ-չ-չ-չ» «վնասակար, գաղափարը ձեռք
 բերելու համար. Իմաստութեան գրքին մէջ արդէն
 յունարէն ἐπισφαλής («գայթ, պատիր, վնասա-
 կար») բառը կը թարգմանուի հայերէնի «չ-չ-
 փ-փ-փ-փ-փ». «խորհուրդք մահականացուաց զանգի-
 տաւդք են եւ շ-չ-չ-չ-չ-չ-չ հնարագիտութիւնք
 մեր» Թ. 14 = καὶ ἐπισφαλῆς αἱ ἐπίνοιαι
 ἡμῶν, նոյնպէս ἐπισφαλῶς մահրայն՝ «Չ-չ-չ-չ-չ-չ-
 կանդաղեալն՝ ի հողմոյ շարժեցցի», անդ, Գ. 4 =
 ἐπισφαλῶς βεβηχότα. Ընթեռնուով ուրեմն
 Չ.գ.օնի հատուածը «չ-չ-չ-չ-չ- - - - - -», պէտք է
 ջնջել «չ-չ-չ-չ-չ- - - - - -» ձեւը շԲ.էն եւ «չ-չ-չ-չ-
 փ-փ-փ-փ-փ» Կ. Պոլսոյ տպագրութեան բնագրէն
 «Շ-չ-չ-չ-չ-փ-փ-փ-փ-փ» հարադատ ձեւը, Ոսկ. Մտթ.
 Գ. էջ 55 փոխուած է ի հակառակէն եւ եղած

Վերջինս, տես Նորայր, Բառարանու-
թիւն, էջ 49—50:

Ոգեղարարքառ:

174. «Կէսքն բարբառաւղք են եւ կէսքն
անբարբառք, կէսքն գեղեցկաձայնք (այսպէս մեր
կրկին Չեռագիրները իսկ տպ.՝ քէլէլէլ-յ-յ) քաղ-
ցրաբարբառք եւ կէսքն խտտաձայնք եւ «քէլէլէլ-
քէլէլէլ-քէլէլէլ», Բարսեղ, Վեցօրեայ, էջ 163. նոս-
(բագիր բառս ոչ միայն ՆԲ.Ի մէջ ճտած է իբրեւ
«ոյր բարբառն է ոգեղ՝ քաջ, ուժգին յորդաձայն»,
(Բ, էջ 502) եւ Բագրատունիէն գործածուած
Վասն պսակին ճառին թարգմանութեան մէջ
էջ 204), ինչպէս կը նկատէ Նորայր (Բառարանու-
թիւն, էջ 65), այլ նաեւ արժանացած է լեզուա-
բանական ստուգարանութեան, համակ Տէրվի-
շեան, Հնդեւրոպական նախալեզու, էջ 105,
տպագրէն զատ սակայն միւս բոլոր տրամադրելի
օրինակները (Մասենադարանիս Թ. 249 եւ 612,
Այվագեանի, Մասիս, 1853, Թ. 13—6,
Անտոնեանց, «ուրիշ հին ձեռագիր մը» համակ
Բառարանութիւն, էջ 65, Նաղարէթեանի,
Պատկեր, 1893, էջ 250) ունին «քէլէլէլէլէլ-
լուազոյն ընթերցուածը իբր հակադրութիւն «քէլ-
լէլէլէլէլ»ին:

ոչոգի:

175. «Եւ վասն այնորիկ շնչաւորս զայն
գործս կոչէ զորս շունչ առանձինն գործիցէ եւ
ճարմնաւորս զայնս զոր մարմինն «չնչն» առնիցէ»:

Ոսկ. Պաւղ. Բ, էջ 722. «--ւնն զործիցէ, ին
 իրբեւ նոյնանշան կիրարկուած «-ւնն անիցէ, ն
 պէտք է ուղղագրելով կարգաւ կանոնաւորապէս
 «--ւնն անիցէ» . Բառաքննական գիտողու-
 թիւններուս Ա. Մասին մէջ [Թիւ 13] Բ ու զան-
 դայ «--ւնն» (էջ 114) տարակուսական ձեւն
 ուղղեցինք «--ւնն» Ոսկ. Պաւղ. Ա, էջ 12
 զործածուած «--ւնն» (= անանձին, ուրոյն, յա-
 տուկ) բառին վրայ յենլով. այս կրկին վկայու-
 թիւններու վրայ աւելցրնելու է նաեւ ժամանակին
 մտադրութենէ վերպած հետեւեալ օրինակը.
 «Չանձինս զ--ւնն» (τοὺς χὰθ' ἑαυτοῦς ὄντας)
 յորժամ ի մի վայր խառնեալ ընդ միմեանս մա-
 ծուցանիցէ, Ոսկ. Պաւղ. Ա, էջ 579 :

Որո՞թ :

176. «Ո՞ շափեաց ձեռամբ իւրով զջուրս,
 զոր այլ թարգմանքն «-ւնն» այս հա-
 տուածը յառաջ բերելով ՀԲ. Ոսկ. Ես. մեկնու-
 թենէն, էջ 259, կը գրէ «բառ անծանօթ՝ որպէս
 ափ ձեռին կամ աման ինչ, կամ կշիւ, եւ այլն»
 (Բ, էջ 533), այս մեկնութենէն շուարած բնա-
 կանարար մեկնութեանս լատ. թարգմանիչը, յար-
 մար գատած է ընթերցուածս շրջել պարզապէս
 լատիներէնի՝ alii interpretes dicunt: Orotov,
 էջ 263, առանց միտ դնելու որ բառիս «ւնն» վեր-
 ջաւորութիւնը զործիականի յետագաս մասնիկն է.
 Եսայեայ եւ Պաւղոսի թղթոց մեկնութեանց
 լեզուական սերտ աղերսը թոյլ կու տայ մեզի
 այժմ լուսարանելու բառիս իմաստը. կը գրէ

Պ աւ շ ա ս ի մեկնութեանց թարգմանիչը . եւ կամ
 խոստանայր որ ասել թէ որչափ որ-ն է են ջրոյ ի
 ծովու, եւ միւսն զայն չգիտել, ոչ ապաքէն ան-
 գիտութիւնն . . . իմաստնագոյն գտանէր», Ա,
 էջ 874 = ὅσοις ἔχει χυάθουε ἢ θάλασσα,
 համեմատութեանէս իսկոյն կը տեսնուի թէ որ-ն
 չափ մըն է (հաստատուն եւ) ծորելի մարմիններու .
 «¹/₂-¹/₂» չափ է գինւոյ արկանելոյ յապակիս եւ
 կոշի բոս ատտիկեցոց լեզուի անդլիտերիոն (= *ἀντλήτηριον*).
 գինեհան է երկայնագոստակ, որ-
 պէս զճաշակ, վասն ի խորութեանն կարաւոյն
 զգինի հանելոյն, Ա. Շիրակացի, Յաղագս շա-
 փուց, էջ 31. այս համեմատութեամբ յառաջ
 բերուած լատին պլանդակ հատուածին գոնէ սա
 ձեւը տալու է alii interpretes dicunt: Cyathis.
 Արդեօք «¹/₂-¹/₂» ընթեանի է «գիւրգ ոչ կա-
 բուտացու այլոց անութոց ինչ որ-ոչ, ին նորա-
 տիպը, Ոսկ. Ես. էջ 260 = nullis indiguise
 mensuris, էջ 264.

որոճան:

177. «Քանզի մեք ի գրոց ուսաք հաւանել
 եւ ոչ խուղական որ-նն որոճել, եւ ես աղաւթս
 անենմ ընդ գրոց սխալել, եւ ոչ ընդ Պղատոնի
 ճարտարել», Ս ե բ ե բ., էջ 179. այսպէս յառաջ
 կը բերեն հատուածս նաեւ ՀԲ. (Բ, 533) եւ հե-
 տեւորգը Չ ա գ ը ճ ե ա ն, Նոր բարբառարան, «որո-
 ճան, ի-ի-ի, որ-ն-ն-ն, ի-լ-լ-լ», էջ 341.
 Ո ս կ ե բ ե բ ա ն ի, Մատթէի մեկնութեան մէջ
 գրեթէ նմանանիթ հատուած մը ունինք, որ կու

տայ մեղի կարելիութիւն «*աբճան*», կասկածաւոր բառն ուղղելու. «*մինչդեռ Աստուած խաւսի, թուղուք զուութեամբ պատգամացն լսել, եւ զնոցին հակառակսն ի մէջ բերէք, ազգի ազգի «*աբճան* որոճիք», Բ, էջ 497. եթէ «*ըստ ամենայնի նոյն կերպով թարգմանուած են*», Ոսկեբերան եւ Սերերիանոս (Թոռնեան, Հատընտիր ընթերցուածք, Յառաջարան, 19), մինչեւ կարծուիլ թէ «*մի եւ նոյն թարգմանչի գործ*», են (Նորայր, Աորիւն վարդապետ, էջ 26), բանաւորապէս այնուհետեւ կրնանք միոյն սովորական «*աբճան*» ընթերցուածով միւսոյն տարակուսական ու անկանոն «*աբճան*» ընջել, որ ծագած է Ա եւ Ս երկաթագրերու շփոթումէն:*

Պատշաճութիւն:

178. «*Ի ճաշակելն միոյն ազգի եւ այլ ոչ եւս ինչ թուի ախորժելի, այլ եւ ծանր եւ տաղտուկ եւ բեռն ստամոքսին զի տաղտկայ եւ դուրս*», Ոսկ. Պաւլ. Ա, էջ 115, հատուածիս մէջ անբնական գիրք մը գրուած է նտարագիր «*դուրս*» բայը. կարելի՞ է արդեօք — ներդաշնակութիւն մը մուծանելու համար — ընթեռնուլ «*տաղտկայ եւ դուրս*». Հաս սիրելի է Ոսկեբերանի թարգմանչին վերջին բայը. համակ «*միայն որպէս որ որ զերծեալ իցէ ի ջերմանէ եւ դուրս*», անդ. էջ 366, «*Ձոր աւրինակ եւ այն խաւթ է որ յառողջութեան դուրս*», անդ, էջ 369, «*Եւ քանզի դուրս*» ընդ շարշարանս», անդ, էջ 500, «*ոչ եթէ շարշարելն ինչ շար իցէ, այլ դուրս*

դէլն, Ոսկ. Մտթ. Բ, 618, տես նաեւ Բ ու զ ա ն գ ,
 «իսկ Աբշակ եւ ամենայն զաւրբ իւր Կապուսի
 երթալ», էջ 113, որ շատ անգամ յիշուած
 «ուղղեալ», օրինակին մէջ եւ «յերկուս օրին», ե-
 ղած է «Կապուսի», համեմէ Ոսկ. Պաւղ. Ա, 168,
 «Թարժամ զսամեաց բունն հարկանիցեն . . . զան-
 զաղին Կապուսի» :

պատկերակերպ :

179. «Վասն այնորիկ նկարեալ են մեզ այս-
 երկու Կապուսի-ձեռքի եւ կան առաջի, մեծութեանն
 եւ աղքատութեանն, անողորմութեան եւ ժուժ-
 կալութեան», Ոսկ. Ճառ ի Ղազ. Չ, էջ 540, զոր
 «օրինակ մի» ունի «Նիւր-ձեռքի», Մատենադա-
 րանիս Թ. 232, ընտիր Չեռագրին համաձայն ըն-
 թեանու է «նկարեալ (Չ. Նիւր-ձեռքի) են մեզ այս
 երկու Նիւր-ձեռքի. այս է ըստ իս միակ ուղիղ
 ընթերցուածը, ինչպէս կը հաստատէ Պաւղոսի
 թղթոց մեկնութիւնը երբ կը գրէ. «Իրբեւ զպատ-
 կեր ինչ Նիւր-ձեռքի, յերեկորեն՝ յորմէ առնուցու
 զնա յառազաստն, ուսուցէ զցածութիւն», Ա,
 էջ 893, հաս ալ «օրինակ մի» աղծատեւրով կ'ըն-
 թեանու «Նիւր-ձեռքի». նման վրիպակ մը համե-
 մատէ նաեւ Ճառքաղ, 1858—59, էջ 266 :

պարս :

180. «Գինի սրսկեն մեղուանոցացն, զի
 Կապուսի որ ելանիցէ՝ վաղվաղակի անգ իջանիցէ . . .
 իսկ եթէ իցէ ի ներքս մաղձ կամ գառնութիւն
 կամ սրամաութիւն, խրտչի Կապուսի, սրանայ եւ

Զրածոյց:

181. «Գուք հրեշտակք էք քրիստոսի, ճշմարիտ քարոզք ջր-ձնոյ, գուք էք հոս անոյշ (տպ. հոսանուշ), որ բուրէ ըստ ամենայն աշխարհս, Ջգօն, էջ 373. ասորական բնագրի վրայեն՝ ܠܘ ܟܘ ܕܘܢܐܘܩܘܢܐ = qui (liberos) ex aqua generatis (Pat. syr. I, էջ 680) «ջր-ձնոյ, պէտք է ընթեանուլ «ջր-ձնոյ, խնդրականք, որ դանաղան մեկնութիւններու մղած է զուր վայրապար, Անտոն ելլի լատիներէնի շրջած է „praecones viri, ducentes per aquam“ (էջ 274), ՀԲ. մեկած է նոյնպէս «որ ածէ եւ անցուցանէ բնդ ջուր» (Բ, էջ 677), իսկ Ջ ա խ ջ ա խ ե ա ն «ածնող հանող ի ջրոյ ալեաց, վերբերիչ, ազատիչ ի մեղաց ծովէ = che trae fuori dalle acque, liberatore dai marosi de' peccati (Բագ. հայտաւ. էջ 437):

Սլանամ:

182. «Որ սիրէ զազարակս եւ զվաճառս՝ ռ-ցե-լ լինի նա ի քաղաքէ սրբոյն», Ջգօն, էջ 109, Ա փրահասաի թարգմանութեան բազմաթիւ վրիպակներէն մին ալ կը գնէ մեր առջեւ նախագասութեանս նոտրագիր բառը. պէտք է ուղղել «ռ-ցե-լ = ܐܘܠܐ (Pat. syr. I, էջ 248), որ յատուկ է ասորերէնէ ուղղակի թարգմանուած մասեւնագրութիւններու. հմտեւ «Արհամարհեաց մարդն առաջին զպատուիրանսն Աստուծոյ եւ ռ-ցե-լ զրկեցաւ նա ի սրանչելի կենաց անտի», Եւսեբ., Եկ. պատմ., էջ 12, «բերան աւձին ռ-

շէ-ւ զրկեցաւ ի պատասխանի տալոյ, Եփրեմ, Ը, էջ 22, «Անձամբ անձին զանձինս ի սրբութենէն պարգեւաց անտի շէ-ւ-ն», Ոսկ. Յովհ. էջ 2 (= 70). նաեւ «շէ-ւ-մ զանձն իմ ի բարութենէն», Ժող. Գ. 8, ուր «ոմանք» ունին «շէ-ւ-մ զանձն իմ» (ՀԲ. Ը, 737 եւ Ջ. Տրապ, էջ 455):

սուղասակաւ :

183. Եւսեբեայ, Եկ. Պատմութեան ասորի բնագրին ընծայած բառի մը գիմաց՝ հայ թարգմանիչը սովորութիւն ըրած է իրեն երկու համադր բառ գնել առանց է- շաղկապի. այսպէս. «Շատ բաւական լիցի», էջ 187, ասորին միայն օօօ, «անամութ համարձակ», էջ 257, ասոր. ܐܘܨܐܘܩܐ (առանց ամօթոյ), «տեղեակ հմուտ», էջ 257 եւ 286, ասոր. ܐܘܨܐܘܩܐ, «փութկոտ թեթեւ», էջ 268 = ܐܘܨܐܘܩܐ եւ այլն, այս եւ նժան օրինակներն հիմ բռնելով «բայց այս ժամանակ յերից հազարաց --- շէ-ւ-ն», նախադասութեան (էջ 174) նոտրատպուած բառը բաժնելով կը բաղձամ ընթեռնուլ «--- շէ-ւ-ն», որ ըստ ամենայնի համաձայն է ասորի թարգմանութեան՝ ܐܘܨܐܘܩܐ ընթերցուածին (The eccl. history of Eusebius, էջ 136):

ստի :

184. «Թէպէտ եւ զիւրոյ անձինն շուք արկանիցէ եւ գիւացեալ անկանիցի է ---» եւ ի համոյ, Ոսկ. Պաւլ. Ը, էջ 833. յոյն բնագրին չգ՛ն έαυτήν χαταίσχόνη ընթերցուածը բաւական

չէ լուծելու բառիս բուն իմաստը. բայց Ոսկեբերանի թարգմանիչը կը գործածէ այլուր «-ն-դէ» բառ մը, զոր հիմ առնլով պիտի փորձենք լուսաբանել խնդրական «-դէ» ձևին որոշ նշանակութիւնը. «Եթէ եպիսկոպոսութեան շեղէ արժանի որ որդիս -ն-դէ- եւ ստահակս ունիցի . . . Եթէ կին ստահակ ունիցի՛ք կամ որդիս -ն-դէ», Ոսկ. Պաւլ. Ա, էջ 910 = παιδας ἀνοσοτάχτους . . . χᾶν γουαίχα ἄταχτον ἔχουμεν, χᾶν παιδας, նոտրատիպ յոյն կրկին բառերուս նշանակութիւնն է «ստահակ, անհնազանդ» եւ «-ն-դէ» = nicht geordnet, ungeordnet, verworren, «-ն-դէ» ուրեմն պիտի նշանակէ առաւելագէտ այս տեղ «անկարգ»՝ բարոյական իմաստով, բառիս ուրիշ մէկ ձևը գործածուած է արդէն Վեցօրէի մէջ՝ «Եւ արջ ծանրանդամ է մարմնով . . . ազեղ անդամաւք, -ն-դէ- եւ անպատշաճ», էջ 185, այսպէս Ա յ վ ա զ Ե ա ն ի օրինակը (Հմմտէ Մատիս 1853, Թ. 11—60), որուն «-ն-դէ» նշանակութիւնը կը յատկացընէ «բառք քերթողականք» ծանօթ բառացուցակը. «-ն-դէ» ժխտականին «-դէ» դրականը հետեւաբար կրնայ ըլլալ միայն «-դէ», պատշաճութիւն կամ». իսկ «անկանիմ է -դէ-» եւ ի համոյն ոճը կը նշանակէ «պատշաճութեան շարին անցընել» կամ «զիւրոյ անձինն շուր արկանել» = ἐαυτὸν κατὰ ἰσχύονω.

ստիւք:

185. «Որպէս եւ -դէ- սողորայիցն վասն մանկաւոյ գրեն, իսկ յորժամ զայն շարիս կատա-

ըիցէ, այնուհետեւ ոչ նորաւք, այլ այլովքն եւս
 առաւել մտաց հմուտ լինի», Ոսկ. Պաւղ. Ա, էջ 16.
 կից նմանաձայներու աչաց կամ լսելեաց սխալմամբ
 յառաջագայած վրիպակներէն (2 աւլբխ-Ա յտը-
 նեան, Քերակ., էջ 451—2) մին է «աթիւ», որ
 յաջորդող «սողովայիցն» բառին սկզբնատառ
 «ա»ին պատճառաւ տուժած է իւր վերջատառ «ն»,
 զոր վերստին ներմուծելով կարգալու է բառս
 «աթիւ»։ այսպէս կը գրուի միշտ այլուր — «Բելք
 աթիւ» ծախեաց փիլիսոփոսն երկայնբանութեամբ»,
 Ոսկ. Մտթ. Ա, էջ 10, «Եւ շաթիւ» (στίξαντες) ի
 միջի գնեն», անդ, Բ, էջ 413, «Եւ մեք ոչ զկա-
 տարեալ աթիւն առ ոչնչի անդ (այսպէս ՀԲ. իսկ
 տպ. առ ոչինչ ի յանդ) դիցուք ըստ խորամանկ
 հերեպիկոսացն», Ոսկ. Յովհ., էջ 11 (= 70) —
 իբրեւ փոխառութիւն յոյն στίχοςին՝ յար եւ նման
 «աթմա» (= στόμαχος) եւ «աթ» (τόμος) բա-
 ւերու փոխառութեան. հետաքրքրական է հոս
 յիշել Հ. Փ. Ճամճեան իւր ձեռագիր յուշա-
 տետրին մէջ այս մասին տեղագրածը թէ «Հայոց
 բերան կրճատէ զվերջին ձայնաւորսն անուանց . . .
 (եւ) զչեչուն գնէ ի վերայ, որպէս եւ այլ ազգք-
 եւ ասկէ կ'եղրակացընէ թէ «ունի լեզու մեր շեչտ,
 թէպէտ եւ այժմ՝ բազում հանգամանաց ի մի
 վայր եկեալ անհետ իմն կորուսեալ է այն», —
 «Աչաց կամ լսելեաց սխալմամբ» յառաջ եկած
 քանի մը նմանատիպ վրիպակներ աւելորդ շքլար
 այս տեղ. «Յուցանել զխորհուրդ աւետարանին»,
 Ոսկ. Պաւղ. Ա, 674, թ. 42 «զխորհուրդ» աւե-
 տարանին ունի», թղ. 137. «զի եւ ի գերեզմանս

Է- Տօանեւելն, Ոսկ. Ես., էջ 170 ընթերցիր «եւ-
 Տօանեւելն» «առաջի քո, ասէ, եւ ոչ ի ցոյց Տարդ-
 կանն», անդ, էջ 233 կարդա «ի ցոյց Տարդկանն»
 տես զերանգան գեղեցիկ, շննեա, Ոսկ. Մտթ. Բ,
 էջ 530 ուղղէ «գեղեցիկ», շննեա, «դի առանց
 կարծեաց լինիցի չքանչելիքն», անդ, էջ 701,
 ուղղէ «լինիցի չքանչելիքն» «եւս մեծամեծ վնաս
 աւեալն», անդ, էջ 734, կարդա «վնաս աւեալն»
 «պարկեշտ աւեւել եւ առատոն», անդ, էջ 710,
 կարդա «պարկեշտ աւեւելն» «զտաճար Տեր զար-
 դարեացուք նմա», Ջ. զ. օն, էջ 123, սրբագրէ
 «զտաճար Տեր» «երկայն ժամանակս կենաց եւ
 ցաւագին Տեղ մատուցանեն», Եւսագր, էջ 293,
 կարդա «ցաւագին Տեղ», նոյնպէս «վասն զատ-
 կաց արար նա եւ Է-Տ Տի», Եւսեբ., Եկ. Պտմ.,
 էջ 467, կարդա «Է-Տ Տի» տպագրին համեմատ
 եւ «Է-Տ» անդոյ բայէ ջնջէ շ. Բ. Էն (Ա, էջ 996):

սրամ:

186. Թէպէտ եւ տեսանեւ աշաւք տեսա-
 նիցենն (ղկերակուրն), սակայն առ «ը-լն ոչ երբեք
 յագեսցին, եւ անտի առնուցուն ի միտ եթէ աս-
 տուած ապատիժ է բնակութիւնն», Ոսկ. Ես., էջ 21-
 «ը-լն», բայ անյայտ. որ կամ է սրանալ, յարձա-
 կիլ եւ կամ սուր տեսութեամբ ցանկալեաց նեղիլ
 առ շլիներոյ ձեռնհաս (Շ. Բ. Բ, էջ 757), «աստ-
 ակ փափաքիլ, կարօտովը նեղուիլ», (Թ. ա. ն. ե. ա. ն.,
 Ընթերց. Ա, էջ 197, ծանօթ. 34). հայ բնագիրը
 լատիներէնի թարգմանողները կ'անտեսեն խնդրա-
 կան բառս՝ յն. τῆ ὀφει χολάφεςθαίν պարզապէս

շրջելով ita ut vel ex aspectu crucientur (էջ 42). Պաւլոսի թղթոց մեկնութիւնը հասաւ կը հասնի մեզի օգնութեան այս տակաւին շուսարանուած բառին ուրիշ կրկին վկայութիւններ մատակարարելով մեզի, որոնց յոյն բնագրի հետ համեմատութիւնը կը պարզէ ամէն խնդիր. կը գրէ թարգմանիչը «Եւ ի մարմնս է ինչ այնպիսի դժնդակ ախտ՝ զոր ---ը կոչեն բժիշկք, յորժամ ի բազում կարուստութեան սովիցի եւ ---քէ գարրիցէ եւ շտապիցէ», Ա, էջ 237, դարձեալ «եւ սովով եւ ---ը ---ը», անդ, էջ 479. բժշկական «---ը» բառին փոխարէն յոյն ունի երկու տեղ ալ βουλιμία, այսինքն *faim excessive*, *besoin de prendre une quantité d'aliments beaucoup plus grande qu'à l'ordinaire et qui ne peut s'expliquer par les lésions de la nutrition* (Littre, Dict. de médecine, Ա, 176), որուն յատկացուցած են «արջաաքացի, եղնաքացի, շնաքացի» եւ այլն պիտակ բառերը (տես Նորայր, Գող. բառագիրք, Լսւսինեան, Քրանսասայ բնագրի, *boulimie* . . . բառին տակ). այսպիսի «անյագ քացի ունենալ, նախա յորջորջած է դասական հայերէնը մէկ բառով «---ը՝ համանիշ βουλιμιάωին (*Heiss hunger haben*), զոր կը գտնենք Եսայեայ մեկնութեան մէջ կիրարկուած «անյատ» բառին մէջ.

Վակաս:

187. Եսայեայ «Իբրեւ փեսայի եղ ինձ ---ի եւ իբրեւ հարսն գարգու գարգարեաց զիս»

(ԿԱ. 10) Հասուածը կոչման բնծայութեան մէջ թարգմանուած է «իբրեւ զփեսայիւ (տպ. փեսայի) արկ զինեւ շէ-ի-ւն, իբրեւ զվարսն զարդու զարդարեաց զիս», էջ 31 գիտել կու տայ Պատմութիւն Երեսն թէ յոյն մէտրա «վակաս» թարգմանուած կամ իմացուած է ի կոչման բնծայութեան Աիւրղի (Սրբազան Պատարագամատոյցք էջ 741). Եթէ մատենիս թարգմանութիւնը «թուի յասորւոյն» (Նորայր, կորիւն վարդապետ, էջ 30), այն ատեն այնպէս լուծուի խնդիրս. Հայ թարգմանիչը ասորի բնագրին]ܡܝܬܪܐ բառը, որ կը նշանակէ mitra, tiara եւ amictus, կրնայ վերջին իմաստով առած ըլլալ եւ թարգմանած «շէ-ի-ւն», իսկ հակառակ պարագային յունարէն մէտրա բառն ալ միայն «խոյր, թագ. պսակ, շի նշանակեր (տես ՀԲ, Բ, էջ 771), այլ նաեւ «գլխակապ. ծածկոց» ուրեմն amictus. արդեօք բառիս կրկին նշանակութեանց մէջ տարուբերելով պարզապէս «ճորջ» տառազարձած է Եսայեայ մեկնութեան թարգմանիչը. «իբրեւ փեսայի եղ ինձ ճորջ», էջ 458, որ սակայն քանի մը տող ետքը կը մեկնուի «ճորջն պսակ ինչ բոլորեալ . . . [զոր գնեն ի գլ]ուիս փեսայք ի հարսանիս»:

վարձկան:

188. «Ամաթ հաւր՝ որդի անմիտ. ոչ են սուրբ ուխտք վարձուց զ-ը-ի-ւն», Առակ. ԺԹ. 13. բառս, զոր ՀԲ իբրեւ հարազատ յառաջ կը բերէ (Բ. էջ 796), սխալ է եւ ծագած առընթերակից «վարձուց» բառին ներկայութենէն. յոյն օրինակն

(Բ. էջ 795) հասուած մը, որ այսպէս գոյութիւն չունի, այլ «ետ քեզ անդ», ոչ զի ի պէտս պոռնկաց եւ կաքաւշաց եւ գուսանաց եւ փողարաց եւ ջնարաւորաց գործիցես, այլ...», էջ 468. «Վր- յի»ի հետ Սուրբ աստուծոյ βάρζα (= ψάλτρια) բառը համեմատութեան կը դնէ Lagarde, Symmicta էջ 91 եւ իրապէս «վարձակներն ըստ ինքեան երաժիշտ կանայք էին, բայց սակայն «գժուարին եւ ազոնցմէ (բողերէ) տարբեր պատուոյ արժանացընել վարձակներն իսկ, որոնք չէին կրնար պարկեշտութեան օրինակներ հանդիսանալ սոյնպիսի համախմբութեանց մէջ», Հացունի, ճաշեր եւ խնճոյք, էջ 212:

վարք:

189. «Գրաբար հոլովմունք... ազատութիւն կը ցուցընեն մէկէն մէկալին անցնելու՝ որ կրնայ կերպով մ'ըսուիլ թէ որոշ կանոնի տակ չէին» այսպէս վճիռ կու տայ Այտընեան, Քննական քերականութեան մէջ եւ իբրեւ օրինակ կը բերէ ի մէջ այլոց «վարե+», «վարե+» եւ «վարե+» էջ 76, ծանօթ. 31). որչափ սակայն յառաջ կ'ընթանան ձեռագրական համեմատութիւնները, այնչափ հաստատ համոզում կը գոյանայ թէ գրաբարի հոլովումները որոշ կանոնի տակ էին. մէջ բերուած «վրե+» տարբերակն օրինակի համար, որ եւս երեւոյ Եկ. Պատմութեան մէջ ալ կայ. «Զի այսպէս կատարեալ էր վրե+ իւրովք», էջ 334, մեր ձեռագիր օրինակը կը կարդայ «վրե+ իւրովք», Թ. 49, թղ. 89ա, ուրիշ տեղերու

Համաձայն «ձ-ը-+ իւրեանց հայհոյէին», էջ 339
 «մի ի նոցանէն մթին ձ-ը-+ վարեալ լինէր, եւ
 այլն. նոյնպէս Ա գ ա թ ., էջ 377 «հոգեւոր ձ-
 ր-+ իւրովք» կանոնաւորը & օրինակը կը փոխէ
 «ձ-ը-+», անդ, էջ 455 «կրաւնաւորական ձ-ը-+»,
 β b d d³ ընտիր գաղափարներու ընթերցուածք & Ա Բ Ի
 մէջ կ'լլայ նոյնպէս «ձ-ը-+», տես նաեւ էջ 463
 «որպէս հաճոյ ձ-ը-+ն էին», Ա օրինակի մէջ կը
 շարափոխուի «ձ-ը-+»:

Տաղ:

190. Գասական լեզուի խորթ այս բառը
 սպրդած մտած է Սիրաքի մէջ. «Երգովք շրթանց
 եւ ր-չէ՛ այսպէս ասասջիք գոհացողութեամբ»,
 ԼԹ. 20 (էջ 139), զոր ջնջելու է յոյն բնագրի
 համաձայն կարգալու «ր-չէ-» = ἐν χιούραις.
 Այս գրոց մէջ տառերու ներմուծմամբ նոյնպէս
 անկմամբ շատ անգամ խանդարուած են իմաստ-
 ներ, որոնք ուղղութեան կը կարօտին տակաւին.
 Հոս կը մատնանշենք հետեւեալները. «գժշակու-
 թիւն որ բարձրելոյն հաստեցաւ», Ը 16 (էջ 33)
 ուղիղ՝ «է բարձրելոյն» = ὑπὸ, «կեցեալ լիցի
 նա», ԺԵ, 4 (էջ 59) ուղիղ՝ «է նա = ἐπ' αὐτῆς,
 «զրանս նորա խորեցեն ի սրտի», ԽԱ, 20 (էջ 79)
 կարգա՛ «խորեցեն» = διανοηθήσεται, «եւ
 պանդխտեցին եւ ոչ շրջեցին», ԼԸ, 37 (էջ 136)
 պիտի աւելցուի «եւ ոչ պանդխտեցին», καὶ οὐ
 παροιχήσουσιν.

տաղաւար :

191. « Զի երբեմն զկարաւտութիւն աղքատաց ընդարձակէք դուք եւ եղբարցն որ բնակեալ են ՚ի քաղաքս՝ զկարաւտութիւն նոցա լնուք դուքն, եւ սեբ. Եկ. Պատմ. էջ 299. կը ծանօթագրէ հրատարակիչը թէ « յն. ՚ի Բքաղաքս ունի = ἐν μετέλλοις (Laemmer, էջ 308), այս պարագան կը վերաբի ՀԲԻ ուշագրութեանն (Բ, էջ 840), իսկ Merx կը լռէ հոս հակառակ իւր սովորութեան (The eccl. hist. of Eusebius, էջ 234). որոշակի լուսարանելու համար այս մթին տեղս պիտի մատնանշեմ թէ հայ թարգմանիչը շփոթած է ԱԾԾ (= մետաղք) բառը ԱԾՍ (umbraculum, tabernaculum) ձեւին հետ, որուն արմատն է ԱԾԶ = textit, olumbravit եւ այլն. այլուր շեշտեցիւք թէ եւ սեբ. ա յ թարգմանչին անծանօթ էր յունարէն լեզուն :

տեսական :

192. « Զի եւ մարմնք շնչաւորք են, եւ են որ անշունչք են յորժամ տեսանիցես զեղեցիկ եւ քեռնն զմարմնն երկնից, մի շնչական կարծիցեսն, Ոսկ. Ես. էջ 294. դասական հայերէնի օտար նորատիպ բառը, որ լատ. թարգմանուած է բառական cum pulchrum atque visibile coelorum corpus adspicis (էջ 295), պէտք է ուղղել եւ ընթեանուլ « քեռնն », ինչպէս կը պահանջէ հատուած իս յաջորդ տողերուն հետ կապակցութիւնը. « որպէս յունաց առասպելքն դանդաշեն, եթէ որ ինչ է եւ կոյ եւ քեռն, առանց շնչոյ չէ :

նոյնպէս յորժամ զերկիր տեսանիցես, մի ինչ
չնշաւոր համարիցիս վասն կալոյն եւ **ԳԵՂՈՒՄՆԻ**
ԲԷՆՆ, նոյնպէս եւ զՋուրս:

տեսութիւն:

193. «**ՏԵՆՆԻՆ** եւ **ԳԵՂՈՒՄՆԻՆ**» բառերը
չստ գիւրաւ կրնան շփոթուիլ իրարու հետ մա-
տենագրութեանց մէջ եւ շփոթուած են սակայ
արդեամբ. հոս կ'ամփոփենք քանի մը օրինակ.
«Քարոզեալ յառաջագոյն զնորայն շարչարանն եւ
գրագրագատիկ զաշխարհացն **ԳԵՂՈՒՄՆԻՆ**», Ոսկ.
Մտթ. Ա. էջ 20, յոյնն ունի *αἰθερονία*, հայն ալ
հետեւարար պիտի բլայ «զաշխարհացն **ԳԵՂՈՒՄՆԻՆ**»,
համտէ «Քանզի ամենայն իսկ **ԳԵՂՈՒՄՆԻՆ**
գլուխ եւ սկիզբն եւ արժատ ամենայն բարութեանց
մեզ այս է», էջ 22. «Վասն բանին եւ վասն գաւ-
րութեան եւ վասն ամենայն **ԳԵՂՈՒՄՆԻՆ**» որում
իւրաքանչիւր ինչ ումք յանձն լինիցի», անդ. Գ.
էջ 73. ուղղէ նոյնպէս «**ԳԵՂՈՒՄՆԻՆ**» (*οἰκονομία*).
«Եւ յայլ եւս բազում իրաց ոչ այլ ինչ ուսու-
ցանէ մեզ Աստուծոյ **ԳԵՂՈՒՄՆԻՆ**, բայց միայն զսո-
նարհութիւնն», Ոսկ. Ես., էջ 146—77, կարգա-
լով նորարգիրը «**ԳԵՂՈՒՄՆԻՆ**» լատ. non aliud
nisi humilitatem nos docet Deus (էջ 164)
անկատար թարգմանութիւնը լրացընելու է Dei
providentia. «Լինի ամենայն ամենեցուն, ոչ
ինքն բարձանեալ, այլ բոս մի **ԳԵՂՈՒՄՆԻՆ** զամե-
նայն յարգարեաց», Սեբ., էջ 10, այս տեղ ալ
մուծելու է պահանջուած շտառը, եւ կարգալու
«բոս մի **ԳԵՂՈՒՄՆԻՆ**», համտէ քիչ մը վեր. «Ա-

նուանեաց զանձն իւր որթ . . . եւ զՏայր մշակ,
 ոչ այլակերպութիւն ինչ ի բնութեան մուծանե-
 լով, այլ զիւրոյ շտեմեմբնն զնորոգութիւն
 պատմելով, Եւսագր, էջ 252 «զկտակարանացն
 պաշտան եւ շտեմեմբնն խափանեն» է օրինակին
 մէջ ուղիղ աւանդուած է «շտեմեմբնն»:

տեսչութիւն:

194. Ինչպէս «շտեմեմբնն» տեղի տուած է
 «շտեմեմբնն» սկզբնական ուղիղ բնութեցուածք,
 նոյնպէս «շտեմեմբնն» հարազատ ձեւը վանուած
 է «շտեմեմբնն» բառէն Եւսագր, էջ. Պատմութեան
 մէջ. «Իբրեւ ի շտեմեմբնն Պողիկարպոսի
 (տպ. Պողիկարպոսի) զոր ասաց, եթէ Յոհան ա-
 ռաքեալ եմուտ երբեմն ի բաղանիս . . .», էջ 206,
 նոտրատիպ «շտեմեմբնն» քառուկոյն համաձայն
 կ'ուղղէ Մերքս «ի շտեմեմբնն» = |αειδωλο ρο, ρ|
 (The eccl. hist. of Eusebius, էջ 168), նոյն-
 պէս «Եւ այլս դարձեալ յիշատակէ իբրեւ ի շտե-
 մեմբնն անտի հրէութեանն», էջ 296 հատուածը
 կը կարգայ «Իբրեւ ի շտեմեմբնն անտի հրէ-
 ութեանն», այսպէս կը բաղձայ ուղղել նաեւ ՀԲ
 (Բ, էջ 870). «ի շտեմեմբնն ուրիշ բնութեցուած
 մըն ալ կը ներկայացընէ ՀԲ միեւնոյն տեղը. ի
 շտեմեմբնն ասէ լուայ ես վասն շորից աւետա-
 րանչացն», որ սակայն տպագիր օրինակին մէջ
 ուղիղ կը գրուի. «Եթէ ի շտեմեմբնն, ասէ, ուսայ
 ես վասն շորից աւետարանչացն», էջ 472. անգամ
 մըն ալ ի հակառակէն «շտեմեմբնն» բառը
 շրջուած եղած է սխալմամբ «շտեմեմբնն». «վասն

Պեթրոսի այսպիսի բառերը կարելի է հարցնել, և էջ 93, զոր նոյնպէս փութացած է ուղղել Մեբրա՝ «բեռնաբեր», in A for տուրութիւն read տեսութիւն (ibid. էջ 75), համեմատութիւն յառաջագոյն:

տկնողտ:

195. «Մարթի ի մանկութեանն զձերութեան միտս ունել, որպէս ձերք ի ձերութեան խակք իցեն եւ բլիշտ». Ոսկ. Պաւլ. Բ, էջ 494 (= Ոսկ. Մարթ. Գ, էջ 236). այսպէս անփոփոխ մէջ կը բերէ հատուածս շքեւ եւ նոր տպուած բառը կը մեկնէ «տխեղծ, տխմար, տղայամիտ, յն. νεῖος, որ է նոր կամ տղայ» (Բ, էջ 881). Ինծի համար տարակուսական է բառիս այս ձեւին մէջ հարադատութիւնը, այս պատճառաւ կը ցանկամ առաջարկել կարգաւ «բլիշտ» ՄՆ փոխելով ծի. համեմատ, «Ոչ եթէ առ տղիտութեան ինչ եւ ոչ առ խակութեան եւ ոչ վասն բլիշտ հասակի, այլ ի ծուլութենէն, Ոսկ. Պաւլ. Բ, էջ 492 (= Ոսկ. Մարթ. Գ, էջ 234), «Որ իբրեւ զարագործ մի կայր առաջի բլիշտ (տպ. տղեղծ) կերպարանաւք՝ ճախութեամբ եւ իշխանութեամբ գործէր զինչ կամէր», Ոսկ. Պաւլ. Ա, էջ 209. [«եւ ոչ ի բլիշտ (տպ. տղեղծ) հասակէ անտի», Ոսկ. Հոսմ., էջ 360]. նոյնպէս գտնել սկզբնապէս դասական Ապոկալիպսի վարուց մէջ. «Եւ այնր տղագաւ երդնուլ ի քրիստոս բլիշտ (տպ. տղեղծ) է», Աւարք եւ վկայարանութիւնք, Ա, էջ 139: Բառս բացարձակապէս նոյն է «բլիշտ» ձեւին հետ (համեմատ Ոսկ. Պաւլ. Ա, էջ 901, 903, Ոսկ. Մարթ. Բ, էջ 426.

Ոսկ. Ես., 200), միակ տարբերութիւնն է «է», որուն տակայն «է»-ի հետ փոխանակութիւնը յայտնի է:

տունայ:

196. «Հասարակաց Գողթնի և Եկեղեցիս, և Ենի քան զձեզ մեք մտանեմք», Ոսկ. Մտթ. Բ, էջ 495. առանց յոյն բնագիրն աչքի առաջ ունենալու անկարելի է անդրադառնալ թէ նախնի աստիճանն մէջ խաթարումք մը տեղի ունեցած է. Ոսկեբերան կ'ըսէ *οὐχία χοινῆ πάντων ἐστὶν ἢ ἐκχλίσια*, շատ դժուարաւ կարելի է ընդունիլ թէ հայ թարգմանիչը շեղած ըլլայ այս տեղ րուն բնագրէն, հետեւաբար հարկ է փորձել սրբագրութիւն մը խնդրական հասուածք մերձեցրնելու համար նախատիպ օրինակին. մեր ընթերցուածն է. «Հասարակաց Գողթնի և Եկեղեցիս», համառ քիչ մը վար «նա և ես լաւ համարէի յուրուք ի ձեր Գողթն մտանել. . . քան թէ աստ ոք շտիցէ՝ յարժամ խառնիցիմ . . . զի եւ Գողթն(ս) այս վաւերական է քան զայն և աստ են մեծամեծ սոսցուածք մեր»:

տուխայ:

197. «Եւ մեք հասցուք (տպ. հարցուք) զփայտ ի Լիբանան լեռնէ ըստ ամենայն պիտոյից քոց եւ բերցուք զնա ի Գողթն (միւր՝ զնաւ տոփայս) ընդ ծով ի կողմանս Եփրատեաց եւ դու հանցես զնա յերուսաղէմ» Բ. Մնաց. Բ, 16. Եօթանասնիցը կ'ընթեռնու. «Եւ անցուք զնոսս

ընդ ծով լ՝-Կ- ի Յուպէ, նշնպէս Երրայականք.
 «Երեքին միաձայն վկայութեամբ Կ-Գ, կը նշանակէ ուրեմն «լ՝-Կ»: Այս թէրք. 433 «լատտ, լատտանաւ, բայց ասիկա առ առաւելն մեզմէ փոխառեալ կրնայ ըլլալ. կը թուի թէ Կ-Գ, ստուգարանօրէն կապ ունի Կ-Գ «արկղ բառին հետ» (Աճառեան, Հայերէննոր բառեր նորագիւտ Մնացորդաց գրոց մէջ, էջ 33—34). այս անկատար ստուգարանութիւնը լրացնելու համար գիտել կուտանք թէ հայ. «Կ-Գ» փոխառութիւն է ասորի ܠܘܕܐ բառին, որ կը նշանակէ natatio; navigatio; inundatio եւ ratis = լատտ (Brockelmann Lex. syr., էջ 131), հմտեւ նաեւ արար. ܠܘܕܐ, որուն աղաւաղուած բարբարիկ մէկ ձեւն է թուրքերէն ܠܘܕ բառը. հայ գաւառաբարբառներու մէջ (Վղբչպտ. Մշ. Սլմնա.) գործածութեան մէջ է տակաւին «Կ-Գ» գասականին «Կ-Գ» ամփոփուած ձեւը «գերաններից կաղմած լ՝-Կ» իմաստով, հմտեւ Ամատունի, Հայոց բառ. ու բան, էջ 636, ուր յառաջ կը բերուի Ռաֆֆիէն հետեւեալ հաստուածը. «Արտաշատ քաղաքի մօտ գանուած ամենահին կամուրջը, որ կոչուում էր Տափերական, սկզբում Կ-Գ:Գ մի շարուածք էր, միայն գետի խաղաղ ժամանակը»:

Յանկացեալ:

198. «(Եթէ) դու ի ցրտոյ մեռանիցիս, զի՛նչ աւգուտ իցեն աղաւթք նորա, զի (զ) նեղեալ տառապեալն եւ շո՛ղի՛նն ոչ հանգոյց», Զգօն, էջ 77, ասորի բնագիրը կը գնէ պարզ:

ܠܥܘܕ = afflictum (Pat. syr. I, էջ 173), որ հետեւաբար շի կրնար իւրովսանն նպաստաւազոյց բլլալ մեղի՝ ուղղելու անյարմար ու անյարիւր « ց-ն-ի-ց-ն-լ » բնթերցուածը . « նեղեալ, տառապեալ - իմաստով սակոյն ունիւք բառ մը՝ « ց-ն-ի-ց-ն-լ », որ շատ գիւրաւ կրնար եղծուիլ Ձ. գ օ ն ի բնդօրինակ- շին տգէտ գրչին տակ . Եթէ ուղիղ է մեր այս վարկածը, որ ինծի համար ստուգութիւն է, այն ժամանակ դասական « ց-ն-ն » եւ « ց-ն-ն-ն-ց-ն-ն-ն » ձևերուն քով կ'ունենանք նաեւ « ց-ն-ն-լ » հաղուազիւտ բնդունելութիւնը . համաէ . ի տարածութեան ննջեցիք . Ակիւզաս է ց-ն-ն (յօր . է ց-ն-ն) ասէ . Սիմաբոս ի ցաւոյն, Ոսկ . Եօ . էջ 363, « Այր զբնկեր . . . գաղտապէս ց-ն-ն-ն-ց-ն-ն-ն », Իմաստ . ԺԳ . 24, տարբերակները տես Ձ օ հ բ ա պ ե ա ն , էջ 471 :

Փութալ:

199. « Ձի ինուցուս գու զգա . բնդէր ար- գեւք ոչ առ նա իսկ գրիցէ . թերեւս շէր իսկ կա- բաւա, բայց միայն գոյզն յիշատակէ առ եւս ց-ն-ն-լ լինելոյն », Ոսկ . Պաւղ . Ա , էջ 657, բնդգծուած « ց-ն-ն-լ » անկապ աներեւութիւն տեղ Մատենա- գարանիս Թ . 42 համառօտ մեկնութիւնը կը ներ- կայացրնէ բնտրելագոյն կանոնաւոր բնթերցուած մը՝ « առ եւս ց-ն-ն-ն-լ լինելոյն », թղ . 185 ա, գոյս նախնական հարադատ ձեւ համարելով կը փո- թանք առնուլ բնագրին մէջ եւ կը ջնջենք « ց-ն-ն-լ » անկանոնականը . յաջօրգ էջի մէջ այսպէս կը կրկնուի մի եւ նոյն հատուածը . « Ձի 199 ես ,

ասէ, դու զնա. այն իսկ է զի ցանկ ի նմին ԺՅԴ
գտանիցի, էջ 658:

Էրսամն:

200. «Բռնմմէ խնուին զարութիւնս (այ. զգարութիւնս) տանջեցելոցն եւ զաւազանս սրեալս վարէին ընդ նստոյ տեղիս», Եւսեբ., Եկ. Պամ. էջ 158, Մատենադարանիս Թիւ 49 Չեռագիրն ունի «Բռնմմէ, տարբերութիւնը, Թղ. 41ա, իսկ սոյն օրինակի մէջ պահուած ուրիշ հասակատար մը կը կարգայ ազգագրին համաձայն «Բռնմմէ», լուսանցքի վրայ «Բռնմմէ, տարբերակով. ՀԲ կը գնէ «Բռնմմէ» կամ «Բռնմմէ» (Բ, էջ 1007), Merx կը կարծէ թէ ուղիղ ընթերցուածն ըլլայ «Բռնմմէ», unless it (այսինքն «Բռնմմէ») be on old form, հմտեւ ձև (The eccl. hist. of Eusebius, էջ 122), Հիւրչման ընդհակառակն «Բռնմմէ» ձեւը աւելի հարազատ կը համարի համեմատութեան գնելով նպ. karsana = ervum, ervilia, Erve, արաբ. karsanna եւ ներկայիս Ըսորիք գործածութեան մէջ եղած kursenna ձեւերու հետ (Arm. Gramm., էջ 319): Եկեղեցական Պատմութեան ԽԾԾ = ervum ընթերցուածը (էջ 122) կը մղէ զիս կարծելու առաւելապէս Merxի հետ թէ հայ բնագրին նախնական ձեւն եղած ըլլայ «Բռնմմէ», որ յետոյ է տառին ընթերցմամբը փոխուած է «Բռնմմէ». «Հին բռնկը յիշէ արդէն «Բռնմմէ», բառը ճիշդ մի եւ նոյն իմաստով՝ «քիսամն, որպսս» = ὀροβός, ERVUM, Ս. Լեհ հային դժբախտաբար հաւատարիմ շէ

գանուած այս տեղ իւր հնագոյն օրինակին — որ
կրնար ապահովապէս լոյս սփռել խնդրոյն շուրջը
— այլ ինքնակամ թարգմանած է « երբեմն շար-
շարելով զգօրութիւնս ծածուկ անգամոցն եւ
երբեմն գաւազանս սրեալս վարելով ընդ նստոյ
տեղիս », Յսվսեպոս, էջ 384:

Բ Լ Թ Ը Յ Ա Ն Կ

Ազանիտայ 9.
 ազգականութիւն 75.
 ազգանութիւն 75.
 աթղեստայք 9, 10.
 աթղեստայք 9.
 Գախարհ 15.
 ախտ 76.
 ածն 10.
 ածք 10, 11.
 ակնածութիւն 20.
 աղ 75.
 ամաղայ 13.
 ամեն 11.
 ամենագործ 12.
 ամենակալ 11.
 ամենընտիր 12.
 ամոյս 13.
 ամոլան 12.
 Ամուհեան 13—14.
 այն 46.
 այս 14.
 այսրան 37.
 անաշահիկ 15.
 անաշխարհիկ 15.
 անասելի 37.
 անարար 32.
 անարարիչ 32.
 անասգուտ 15.
 անբժշկելի 69, 70.
 անդամ 16.
 անզգամ 16.
 անզգայ 16.
 անիրան 17.

անկածութիւն 20.
 անմարմին 17.
 աննման 17.
 անստի 88.
 անստու 88.
 աշխարհ 15.
 աշխարհամէջ 73.
 աշք 14.
 ապագաման 18.
 ապագամանեալ 17.
 ապագամանութիւն 18.
 ապականեալ 17.
 ապառնի 18—19.
 ապե - 20.
 ապենիալ 20.
 ապի - 20.
 ապիկամ 20.
 ապիմակ 19—20.
 առակ 21.
 առաջագի 81.
 ասեմ 30.
 ասպետ 21.
 աստուածագործ 70.
 աստուածազան 22.
 աստուածական 22.
 ատեան 11, 12.
 ատենագործ 12.
 ատենընտիր 12.
 ատենակալ 11.
 ատեսարան 23.
 Արգոսեայ 20.
 արգեղք 37.
 Արամ 25.

արիք 24.
 արհաւիրք 64.
 Արտաշատ 15.
 Արտաշէս 15.
 արու թիւն 42.
 աւտարասեր 29.
 աւտարասէր 29.
 փիմդատոս 25.
 փիղատոս 25.

Բ 46.
 Բարիլաս 46.
 բաւզն 45.
 բանդ 27.
 բանդագուշանք 43.
 բանկն 43.
 բանկնարկեմ 43.
 բաստարան 26.
 բարւոք 38.
 Բեղթեկոս 24.
 բեղմնան 27.
 Բեղմնան 27.
 Բեղմին 27.
 Բեչմին 27.
 բերդամէջ 73.
 բևեռ 38.
 բևեռեալ 38.
 բնութիւն 28.
 բոլորասեր 29.
 բոլորասէր 29.

Պայթու թիւն 30.
 գեղեցիկ 90.
 գեղեցկաձայն 80.
 գիտակ 31.
 գիտակեմ 31.
 գիտեմ 31.
 գլխեմ 31—32.
 գուշակ 32.
 գուշակիչ 32.
 գուշ 33.

Դ 24.
 Դարանապան 34.
 Դարանապետ 34.

Դարապան 34.
 Դարապետ 34.
 Դան 25.
 Դասպինիա 77.
 Դարդ 35.
 Դարք 35.
 Դերեղիկոս 24.
 Դեսպան 67.
 Դեսպանագնում 67.
 Դժուարամիտ 36.
 Դժուարեալ 36.
 Դժբամիտ 35, 36.
 Դժբեալ 36.
 Դ(Ի)ատեսարան 24.
 Դիրբամէն 24.
 Դպրապետ 34.
 Դռնապան 34.
 Դրու թիւն 36, 37.

-Էն 13, 27.
 էզն 45.
 էրգեցիկ 30.
 էրեւելի 25.
 էրեւի 25.
 էրեւիմ 38.
 էրկակեաց 40, 41.
 էրկաքանչիւր 39.
 էրկեկից 40, 41.
 էրկեցիկ 40, 41.
 էրկուս 82.
 էրկութ 38.
 եւ 90.
 Եւայ 25.

Զագփազի 79.
 զաղփաղփութիւն 79.
 զաղփաղփուն 79.
 զանազան 23.
 զատ 32.
 զատիչ 32.
 զարմանազան 22, 23.
 զարմանական 22.
 զաւր 41—42.
 զաւրած ողով 41.

զաւրու թիւն 25, 42.
 զրանգումներ 43.
 զգայու թիւն 30.
 զգանարարոյ 44.
 զգանանամ 45.
 զեն 45.
 զլանամ 86.
 զուարթ ուն 25.

Ըմբշամարտ 45.
 մբշամարտիկ 45.

Թագազործ 47.
 Թաթաւիմ 48.
 Թաղ 47.
 Թաղազործ 47.
 Թաղաթափ 47, 48.
 Թաղաչար 47.
 Թաղչալ 47.
 Թաւազործ 46.
 Թաւ. թափիմ 48.
 Թաւ. թաւիմ 48.
 Թեւ 25.
 Թէ 75.
 Թիւ 25.
 Թոխ եւ բոխ 60.

Ժամ 30.

Իբրամն 24.
 Ինչ 32.
 -իչ 32.

Լալանք 57.
 Լաստ 101.
 Լինիմ 90.
 Լնարարմ 50.
 Լոյս 49.
 Լուսարան 49.
 Լուսաւոր 49.
 Լուսաւորեալ 49.
 Լուսաւորիչ 50.
 Լուսաւորու թիւն 49.

Խ 60, 63.
 Խաղաղար 75.
 Խաղաղարար 75.
 Խառնուածոյ 23.
 Խարուանք 60.
 Խարուեալ 60.
 Խարուիմ 60.
 Խաւ.ս 90.
 Խլեմ 32.
 Խոկ 20.
 Խորեմ 95.
 Խորհեմ 95.
 Խորհուրդ 89.
 Խոցոտեմ 69, 70.
 Խուղ 6.
 Խուց 6.
 Խրամ 63.

Ձածկիմ 25.
 ծակիմ 25.
 Ծարաւեալ 60.
 Ծմբարարմ 50.
 Ծմբիմ 50.

Սագ 52.
 Կազասէր 52.
 Կագիմ 52.
 Կաթ 51.
 Կամակարու թիւն 51.
 Կամակարու թիւն 51.
 Կայ 51.
 Կարգ 35, 52.
 Կարգասէր 52.
 Կարգիմ 11, 52.
 Կարիք 53—54.
 Կարծիք 53—54.
 Կաջաւղ 75.
 Կաջաւաւղ 75.
 Կերեւուրաց 54—55.
 Կիւսթոս 82.
 Կնճիւն 55—57.
 Կոխ 20.
 Կոծաւղք 57.
 Կոծաւնք 57.
 Կոչեմ 36.

Հ 60, 63.
 Համազամբ 58.
 Համանգամ 58.
 Համար 74.
 Հայր 58.
 Հայրանարգու 16.
 Հանդամանք 58.
 Հանդարտեմ 59.
 Հանդուրժեմ 59.
 Հանութ 60.
 Հարամանի 60.
 Հարիւրապետ 22.
 Հարուիմ 59.
 Հարցաքննեմ 37.
 Հաւատ 6.
 Հաւատամ 30.
 Հաւտ 6.
 Հաւրան 61.
 Հոգի 62.
 Հոգս 85.
 Հրաման 63.
 Հրաշափառ 70.
 Հրուէր 64.
 Հրեացուցանեմ 65.
 Հրէականութիւն 65.

Ձ 36, 37.

Ղ Երուրնա 46.

Ճ ապաղ 6.
 Ճարտասանական 65.
 Ճարտասանութիւն 65.
 Ճարտար 66—67.
 Ճարտարագիտեմ 66.
 Ճարտարական 65.
 Ճարտարութիւն 65.

Մ 11.
 մալեմ 67.
 մաղ 30.
 մաշիմ 67.
 մարգարէանարգու 16.
 մարդ 30.

մարդկային 37.
 մարտակուռեալ 68, 70-
 -մարտիկ 46.
 մղբիլայ 5.
 մեծ 71.
 մեծամեծ 71.
 մեղաւոր 30.
 մէջ 72.
 մէջգետին 73.
 մէջգիշեր 73.
 մէջբաղար 72.
 միահամար 73.
 միջնարեղ 73.
 միջնաշխարհ 72.
 միտք 92.
 մշտակաթ 52.
 մշտկայ 52.
 մնեմ 74.
 մնեղի 25.
 մրմնեմ 75.

Յ աղթական 20.
 յաղթանակ 20.
 յաղթիմ 76.
 յաղփազփ 79.
 յայտ 33.
 յայտնի 33.
 յապանաս 7.
 յասպինիա 76—77.
 յարմարութիւն 36, 37.
 յարութիւն 42.
 յաւրան 61.
 յաւրանամ 61—
 յոյս 37.

Ն 14.
 նախանկար 32.
 նախանկարիչ 32.
 նախաստատ 78.
 նգուշ 33.
 ներաստատ 78.
 նեղաստատ 78.
 նկարակերպ 84.
 նկարակերտ 84.

Նշան 67.
 Նշանագործենձ 67.
 Նշանակիչ 33.
 Նոյ 25.

Շաղկապ 79.
 Շաղկապում ինչ 79.
 Շաղկապում 78.
 Շաղկապում 79.
 Շանդիք 7.
 Շանթ 7.
 Շարք 35.

Ոգեղարարառ. 80.
 ոգի 25.
 ոյգ 62.
 ոչոգի 80, 81.
 օրացուցանենձ 25.
 օրդ 82.
 օրդի 25, 58.
 օրթափանիա 77.
 օրթափանիա 77.
 Որսի 81.
 օրսձ 83.
 օրսձան 82, 83.
 -ուհի 13,
 օւղտապան 34.
 օւնիմ 37, 46.
 օւչոգի 81.

Չար 72.
 Չարակնձիւ 56.
 Չարաչար 72.
 Չղաղանարարոյ 44.
 Չորացուցանենձ 25.

Պաշտարիմ 83.
 պատկերակերպ 84.
 պատմութեան 26.
 պար 85.
 պարկեշտ 90.
 պարս 84—85.
 պետ 29.
 պետ 30.

Ջրածնոյց 86.
 Ջրածոյց

Ս 10.
 սակաւ 21.
 սառն 25.
 սաքափաթանք 43.
 Սգրտակայ 20.
 սեղ 7.
 սիրտ 30.
 սլանամ 86.
 Սոգում 25.
 սովորիմ 17.
 սուղ 87.
 սուղասակաւ 87.
 սուր 91.
 սպուռ 75.
 ստամբք 89.
 ստեղ 75.
 ստեղ ստեղ 75.
 ստի 87.
 ստիք 88.
 ստիք 89.
 ստիք 89.
 սրամ 90—91.
 Սրգտակայ 20.
 սրինդ 24—25.

Վակաս 91.
 վարձակ 92—94.
 վարձական 93.
 վարձկան 92.
 վարք 94—95.
 Վաս 90.

Տ 10, 11.
 տակաւ 21.
 տաղ 95.
 տաղաւար 96.
 տաղտապիմ 83.
 տաղտակապիմ 84.
 տաճար 90.
 տաւիղ 95.
 տեղաշարարառ. 80.

տեղի 21, 25.
 տեսական 96.
 տեսանեմ 31.
 տեսիլ 21.
 տեսու թիւն 97.
 տեսչու թիւն 97, 98—99.
 տեսական 96.
 տեսականութիւն 97.
 տե. եմ 96.
 տիւնդ 99.
 տկնդ 99.
 տկնդս 99.
 տնտեսութիւն 98.
 տումն 89.
 տուեալ 100.
 տուն 100.
 տունկ 10.
 տուչութիւն 98—99.
 տու. փ.ք 10.
 տոփայ 100.

Ր 46.

Յականեալ 102.
 ջականեցուցանեմ 102.
 ջակն 102.
 ջանկացեալ 101.
 ջաւագին 90.
 ջոյց 90.
 ջրմուկք 20.
 ջրումք 20.

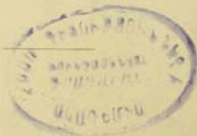
Փու թագոյն 102.
 փութամ 102.
 փուտկայ 5.

Ք 37.
 քաղաքամէջ 72—73.
 քիսամե 103.
 քիսան 103.
 քրսամե 103.

ԿԱՐԵԻՈՐ ՈՒՂՂԵԼԻՔ

	ՍԻՄԷ		ՈՒՂԻՂ			
Էջ 36	առջ 18	detrectavit		detractavit		
" 52	" 14	oou		oou		
" 54	" 2	հարցե		հարցե		
" 54	" 21	իθνος		էθνος		
" 56	" 19	inquitia		iniquità		
" 57	" 17	lamatans		lamantans		
" 57	" 19	լ-իւի+		լ-իւ+		
" 57	" 23	ի-ը--+		ի-ը--ն+		
" 59	" 2	quaecumque		quaecumque		
" 60	" 9	354		352		
" 60	" 10	ամ գոյնք		ագոյնք		
" 62	" 9	ն-լւ+		ն-լւ+		
" 62	" 10	giuocare dadi		giuocare ai dadi		
" 62	" 25	κύβοις		κύβοις		
" 64	" 16	շքաձ		շքաձ		
" 65	" 28	դիւքու.թեամք		դիւքու.թեամք		
				վեցօրէի		
" 66	" 2	հանելով		վանելով		
" 68	" 14	շիւշ--		շիւշ		
" 68	" 16	Romoo		Romos		
" 73	" 19	ապ. եդին		ապ. եդին		
" 73	" 24	φῆρον		փրօն		
" 73	" 29	suffragis		suffragio		
" 76	" 17	վերջնոյս		վեցօրէի		
" 76	" 26	ագւոյն		ագւոյն		
" 76	" 27	արթափանիա		արթափանիա		

		Արմ.	Ռուս.
Էջ	տող	27	ուսնու
"	"	5	ուսնու
"	"	19	Այլ վաղեւան
"	"	27	զոր
"	"	1	Բ.
"	"	4	ուսնու
"	"	5	ծάλασσα
"	"	24	«Քայն որպէս որ որ զերծ.
"	"	4	բնո
"	"	11	veri . . . 274
"	"	18	Այլ վաղեւան
"	"	23	համ
"	"	2	իկի
"	"	11	ուսնու
"	"	22	բնակու թիւնն
"	"	17	Littre
"	"	3	զարսն
"	"	26	վարձուց զուսնու իւսնու
"	"	2	զուսնու
"	"	7	կազմեցին
"	"	12	զուսնու
"	"	15	զուսնու
"	"	21	հասակաւք
"	"	28	երգեցիկն, անդ, էջ 851
"	"	9	է

47. Սամսուէլեան Խ., Միխիթար Գօշի Դատաստանագիրքն ու Նին Հայոց քաղաքացիական իրաւունքը: 1911: էջ ԺԲ+344: Ֆր. 5.—
47. Առաքելիեան Հ., Պարսկաստանի Հայերը, նրանց անցեալը, ներկան եւ ապագան: Ա. 1911: էջ Ը+97: Ֆր. 1-50
- 4ԵՎ. Յովնանեան Հ. Ղ. Վ., Միջնադարեան ազգային տաղաշարիութիւնն ուսման հարցում. էջ 1-48:
- 4ԾՆ. Ակիմեան Հ. Ն., Յովնաթան Նաղաշ եւ Նաղաշ Յովնաթանեանց եւ իրենց քանաստեղծական եւ նկարչական աշխատութիւնք: 1911: էջ 49-117: Ֆր. 1-50
- 4Զ. Մեմէլիէան Հ. Գ. Ժ. Վ., Գրիգոր Մագիստրոսի «Գամագտականի», ամբողջական լուծումը: 1912: էջ ԺԱ+162: Ֆր. 1-50
- 4Ը. Գալուստիեան Դ. Կ. Մ. Ա., Ազնայ Գաւառաբարբառը եւ Արզի Հայերէն լեզուն: 1912: էջ Է+416: Ֆր. 6.—
- 4Ը. Մարկոսարտ Պրոֆ. Դ. Կ. Յ., Պատմութիւն հայերէն նշանագրերու եւ վարուց Ս. Մաշթոցի: Քրգմ. Հ. Ա. Վարդանեան: 1913: էջ Է+59: Ֆր. 1-50
- 4Պ. Աճառեան Հ., Հայոց գրերը, ընդ մամուլ:
- Հ. Մատիկեան Հ. Ա., Անանունը կամ Կեղծ-Սերէնոս, քննական ուսումնասիրութիւն: 1913: էջ Է+91: Ֆր. 1-50
- ՀԱ. Քոնրադեան Տ. Վ. Յ., Երեմիա Չէլչէպիի Աէօ-միրճեան Ստամբուլի Պատմութիւն: 1913: էջ ԼԾ+412: Ֆր. 5.—
- ՀԲ. Վարդանեան Հ. Ա., Դասական մանր քննադիրներ եւ ձեռագրական համեմատութիւններ, Ա.: 1913: էջ Ը+155: Ֆր. 1-75
- ՀԳՎ. Մարկոսարտ Պրոֆ. Դ. Կ. Յ., Հայ Բարբառաբանական օրոգրութիւնը ծանօթութիւններով: Քրգմ. Հ. Մ. Հասրոզեան: 1913: էջ 68:
- ՀԳԸ. Մարկոսարտ Պրոֆ. Դ. Կ. Յ., Վրական Բարբառաբանական ծագումը: Քրգմ. Հ. Մ. Հասրոզեան: 1913: էջ 69-150: Ֆր. 1-75

- ՀԳ. Վարդյան Է. Ա., Բաղարթնական թիւներ, Ա. 1913. էջ 120: Ֆր. 2.—
- ՀԾ. Գիւտեւորք Կ., Հոտվձական Հայաստանի և
 Հոտվձական սատրապութիւնները Գ-Չ դարերում,
 Թրգմ. Հ. Մկրտիչ Վ. Նորչուան: 1914: էջ Է+94:
 Ֆր. 1.20
- ՀԶ. Վարդյան Է. Ա., Բաղարթնական դիտողու-
 թիւներ, Բ. 1914: էջ 110: Ֆր. 3.—
- ՀԷ. Մրապեան Հ. Ի. Ս. Յակոբ ազգային հիւան-
 դանոց: 1915: էջ ԻԳ+477: Ֆր. 6.—
- ՀԸ. Գալեմքեարեան Հ. Գր. Ժ. Վ., Կենսագրու-
 թիւներ երկու հայ պատրիարքներու և ասան
 եպիսկոպոսներու և ժամանակին հայ կաթողի-
 կնայր: 1915: էջ Ը+384: Ֆր. 4.—
- ՀԹ. Դաւիթ-Քէկ Մ. Ս., Արարկիքի գաւառաբար-
 քաոց: 1919: էջ ԺԱ+292: Ֆր. 5.—
2. Տաշեան Հ. Յ. Վ., Արշակունի գրամներ, Ա: 1919:
 էջ Է+192: Ֆր. 3.—
- 2Ա. Տաշեան Հ. Յ. Վ., Պոնտական ուսումնասիրու-
 թիւնք: Մասն Ա. Հետազօտական ուղեւորութիւն
 ի Պոնտոս. Յ. Գ. Կ. Անդերսընի: Մասն Բ. Ու-
 դեւորութիւն հնախօսական հետազօտութեան ի
 Պոնտոս և ի Փոքր-Հայս. Փր. և Եւգ. Կիւմն Եղ-
 արաց: 1919: էջ Է+420: Ֆր. 6.—
- 2Բ. Փեքեան Հ. Վ., Տուցակ Եւրոպական-Հայ-
 կական հրատարակութեանց 1896-1910: 1919:
 էջ Է+273: Ֆր. 6.—
- 2Գ. Գալեմքեարեան Հ. Գր. Ժ. Վ., Նորագոյն
 աղբերք Եզնկայ Կողբացոյ: 1919: Ֆր. 3.—
- 2Դ. Խաչաթեան Բ., Արարացի մատնագրեր Հայ-
 աստանի մասին: 1919: էջ Է+147: Ֆր. 3.—
- 2Ե. Տէր-Պօղոսեան Գր., Նկատողութիւններ Փա-
 ստոսի պատմութեան վերաբերեալ: 1919: էջ 126:
 Ֆր. 3.—
- 2Զ. Ակիւնեան Հ. Ն. Վ., Գաւազանագիրք կաթողի-
 կոսաց Աղթամարայ: Պատմական ուսումնասիրու-
 թիւն: 1920: էջ ԺԱ+200: Ֆր. 4.—

